

Μνήμων

Τόμ. 1 (1971)

Τ Ο Μ Ο Σ Π Ρ Ο Τ Ο Σ

ΜΝΗΜΩΝ

ΙΩΑΝΝΟΥ Γ. ΓΙΑΝΝΟΠΟΥΛΟΥ : 'Η εξέλιξις τῶν τουρκολογικῶν σπουδῶν • ΚΑΤΕΡΙΝΑΣ ΓΑΡΔΙΚΑ : 'Ο 'Αναστάσιος Πολυζοιδὸς καὶ ἡ 'Ελληνικὴ 'Επανάστασις • ΤΡΙΑΝΤΑΦΥΛΛΟΥ Ε. ΣΚΛΑΒΕΝΙΤΗ : Συμβολὴ εἰς τὴν βιογραφίαν τοῦ Πέτρου Στεφανίτση • ΧΡΗΣΤΟΥ Κ. ΛΟΥΚΟΥ : 'Η κατάληξις τῆς Καλαμάτας ἀπὸ τοῦς Μανιάτες (1831) • ΔΕΣΠΟΙΝΑΣ ΚΑΤΗΦΟΡΗ : 'Ο 'Εμμ. 'Αντωνιάδης καὶ τὰ περὶ ἀναμειξεῶς του εἰς τὴν πειρατείαν • ΒΑΡΒΑΡΑΣ ΤΣΙΟΥΡΑΚΗ : 'Ανέκδοτα ἔγγραφα περὶ τῆς μονῆς Ταξιάρχων Αἰγίου • ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥ ΝΤΟΚΟΥ : Zonaticum • ΚΩΣΤΑ Θ. ΛΑΪΠΠΑ : Συμβολὴ εἰς τὴν Καλαβρυτινὴ βιβλιογραφία.

Α Θ Η Ν Α Ι 1 9 7 1

Ο ΕΜΜ. ΑΝΤΩΝΙΑΔΗΣ ΚΑΙ ΤΑ ΠΕΡΙ ΑΝΑΜΕΙΞΕΩΣ ΤΟΥ ΕΙΣ ΤΗΝ ΠΕΙΡΑΤΕΙΑΝ

ΔΕΣΠΟΙΝΑ ΚΑΤΗΦΟΡΗ

doi: [10.12681/mnimon.402](https://doi.org/10.12681/mnimon.402)

Βιβλιογραφική αναφορά:

ΚΑΤΗΦΟΡΗ Δ. (1971). Ο ΕΜΜ. ΑΝΤΩΝΙΑΔΗΣ ΚΑΙ ΤΑ ΠΕΡΙ ΑΝΑΜΕΙΞΕΩΣ ΤΟΥ ΕΙΣ ΤΗΝ ΠΕΙΡΑΤΕΙΑΝ. *Μνήμων*, 1, 107–164. <https://doi.org/10.12681/mnimon.402>

Ο ΕΜΜ. ΑΝΤΩΝΙΑΔΗΣ ΚΑΙ ΤΑ ΠΕΡΙ ΑΝΑΜΕΙΞΕΩΣ ΤΟΥ
ΕΙΣ ΤΗΝ ΠΕΙΡΑΤΕΙΑΝ *

Τὴν 13ην Ἰανουαρίου 1828 κατέπλευσεν εἰς Γραμβούσαν, κατόπιν ἀποφάσεως τῶν τριῶν Προστατῖδων Δυνάμεων, ἀγγλογαλλικὴ ναυτικὴ μοῖρα διὰ τὴν δίωξιν τῆς ἐκεῖ ἐνδημούσης πειρατείας¹. Ἡ ἐπιχείρησις αὕτη, ἀναληφθεῖσα εἰς τὰ πλαίσια γενικωτέρων προσπαθειῶν πρὸς

* Πρὸς σύνταξιν τῆς μελέτης ταύτης ἐχρησιμοποιήθησαν καὶ ἀνέκδοτα ἔγγραφα ἀποκείμενα εἰς τὰς κάτωθι ἀρχεϊκὰς συλλογὰς :

1) *Γενικὰ Ἀρχεῖα τοῦ Κράτους* (=ΓΑΚ) : Ἀρχεῖον Ἐμμ. Ἀντωνιάδου (=Ἀρχ. Ἀντ. Κ 29).—Ἱστορικὸν Ἀρχεῖον Ἀλεξ. Μαυροκορδάτου (=Ἀρχ. Μαυρ. Κ 14 καὶ Κ 15).—Ἀρχεῖον αὐστριακοῦ προξένου Μάλμο (=Ἀρχ. Μάλμο Κ 44).—Γενικὴ Γραμματεία (=Γεν. Γραμμ.).—Ἐκτελεστικὸν (=Ἐκτελ.).—Θαλάσσιον Δικαστήριον (=Θαλ. Δικ.).—Συλλογὴ Ἰω. Βλαχογιάννη (=Συλλ. Βλαχ.).—Ἰπουργεῖον Δικαίου (=Ἰπ. Δικ.).—Ἰπουργεῖον Ἐσωτερικῶν (=Ἰπ. Ἐσωτ.).—Ἰπουργεῖον Ναυτικῶν (=Ἰπ. Ναυτ.).

2) *Ἀρχεῖον Ἰονίου Γερουσίας. Καποδιστριακὸν Ἀρχεῖον*, ἐν Κερκύρα (=Ἀρχ. Καπ.).

3) *Ἀρχεῖον Ἰω. Φιλήμονος*, Ἐθνικὴ Βιβλιοθήκη τῆς Ἑλλάδος ἐν Ἀθήναις, (=Ἀρχ. Φιλ.).

Ἡ παραπομπὴ εἰς τὰ χρησιμοποιούμενα ἔγγραφα σημειοῦται α) διὰ τοῦ ἀριθμοῦ τοῦ φακέλου (=φ.), ὅπου εἶναι ταῦτα καταχωρημένα, β) τοῦ ἀριθμοῦ πρωτοκόλλου τοῦ ἐγγράφου, ὅπου ὑπάρχει, καὶ γ) τοῦ ἀριθμοῦ τοῦ φύλλου (=φ.) ἢ τοῦ ἐγγράφου, ὅταν τὰ ἔγγραφα εἶναι ἠριθμημένα ἐντὸς τοῦ φακέλου. Ἡ χρονολόγησις ἐγένετο κατὰ τὸ ἰουλιανὸν ἡμερολόγιον. Ὅπου ὁμως χρησιμοποιεῖται τὸ γρηγοριανόν, τοῦτο σημειοῦται (=ν. ἡ.).

1. Νησίς βορειοδυτικῶς τῆς Κρήτης προστατευομένη ἀπὸ δυσμῶν ὑπὸ φρουρίου κτισθέντος ἐπὶ Ἐνετοκρατίας. Μετὰ τὴν κατάληψίν της (2/14 Αὐγ. 1825) ὑπὸ τῶν Κρητῶν, ἢ Γραμβούσα κατέστη καταφύγιον τῶν διωκομένων ὑπὸ τῶν Τουρκοαιγυπτίων Χριστιανῶν, ἀλλὰ καὶ ὄρμητήριον τῶν Ἑλλήνων ἀγωνιστῶν δι' ἐπιχειρήσεις εἰς τὸ ἔσωτερικὸν τῆς μεγαλονήσου. Περὶ τῆς ἀναπτύξεως τοῦ ἐπὶ τῆς νησίδος πολισματος ἀπὸ τοῦ 1825, τῆς διενεργουμένης ὑπὸ τῶν Γραμβουσιανῶν πειρατείας καὶ τῆς διώξεως αὐτῆς ὑπὸ ἀγγλογαλλικῆς δυνάμεως, διαλαμβάνομεν εἰς μελέτην μας «Ἡ δίωξις τῆς πειρατείας κατὰ τὴν πρώτην Καποδιστριακὴν περίοδον 1828 - 1829».

δίωξιν τῆς ἀσκουμένης εἰς τὰς ἑλληνικὰς θαλάσσας πειρατείας, εἶχεν ἤδη σχεδιασθῆ ἀπὸ τῶν τελευταίων μηνῶν τοῦ 1827 ὑπὸ τῶν ἀρχηγῶν τῶν εἰς τὴν Μεσόγειον ναυτικῶν μοιρῶν τῆς Ἀγγλίας καὶ Γαλλίας, ἔτυχε δὲ τῆς ἐγκρίσεως τοῦ Ἰω. Καποδιστρίου, ὅτε οὗτος, εὕρισκόμενος εἰς Μάλταν, συνεζήτησε τὸ θέμα μετὰ τοῦ Ἀγγλοῦ ναυάρχου Ἐδ. Κόδριγκτον (Ed. Codrington).

Ὅτε κατέπλευσεν ἡ συμμαχικὴ αὐτῆ δύναμις ὑπὸ τὸν Ἀγγλον μοίραρχον σερ Τόμας Σταίνης (Th. Staines) καὶ τὸν Γάλλον συνάδελφόν του Ρεβερώ (Reverseaux), ὁ Ἐμμανουὴλ Ἀντωνιάδης, πολιτικὸς καὶ στρατιωτικὸς ἡγέτης τοῦ Κρητικοῦ ἀγῶνος², εὕρισκετο εἰς Γραμβούσαν. Εἶχε φθάσει ἐκεῖ πρὸ ὀκτῶ ἡμερῶν συνοδῶν, μετὰ τοῦ ὀπλαρχηγοῦ Χατζῆ Μιχάλη <Ἰ.> Ταλιάνη (ἢ Νταλιάνη), στρατιωτικὸν σῶμα, τὸ ὁποῖον θὰ προωθεῖτο εἰς τὴν ἐπαρχίαν τῶν Σφακίων πρὸς ἐνίσχυσιν τῶν ἤδη ἀρξαμένων ἑλληνικῶν ἐπιχειρήσεων εἰς Κρήτην.

Ὅπως εἶναι γνωστὸν, μετὰ τὴν ὑπογραφὴν τῆς Ἰουλιανῆς συνθήκης (24/6 Ἰουλ. 1827) κατεβλήθη ὑπὸ τῶν Ἑλλήνων προσπάθεια πρὸς ἀναζωπύρωσιν τοῦ ἀγῶνος εἰς τὰς περιοχάς, ὅπου εἶχεν ἤδη σβεσθῆ ἡ ἐπανάστασις, μὲ τὸν ἀπώτερον σκοπὸν νὰ εὕρεθῶν αἱ περιοχαὶ αὗται ἐλεγχόμεναι ὑπὸ τῶν ἑλληνικῶν ἀρχῶν καὶ νὰ ζητηθῆ οὕτως ἡ ἐνσωμάτωσις τῶν εἰς τὸ ἰδρυθησόμενον ἑλληνικὸν κράτος³. Ὡς ἦτο ἐπόμενον, ἐκινητοποιήθησαν καὶ οἱ Κρήτες. Τὸν Αὐγούστου 1827 συνέστησαν τὸ Κρητικὸν Συμβούλιον, τὸ ὁποῖον θὰ ἀνελάμβανε τὴν διεύθυνσιν τοῦ ἀγῶνος, διενηργήθησαν δὲ καὶ ἔρανοι μεταξὺ αὐτῶν πρὸς συγκεντρωσιν τῶν ἀπαιτουμένων χρημάτων διὰ τὴν διεξαγωγὴν τῶν πολεμικῶν ἐπιχειρήσεων⁴.

Τὴν 9ην Αὐγ. 1827 ὑπεβλήθη εἰς τὴν Ἀντικυβερνητικὴν Ἐπιτρο-

2. Περί αὐτοῦ βλ. Γ. Κουρμούλη, Ἱστορικὰ ἔγγραφα ἐκ τοῦ ἀρχείου Ἐμμ. Ἀντωνιάδου, εἰς «Ἐπετηρίδα Ἐταιρείας Κρητικῶν Σπουδῶν» (= Ἐπ. Ἐτ. Κρ. Σπ.), τ. Α' (1938) σ. 392 κ.έ.—Σ. Α. Ἀντωνιάδης, Ἐμμανουὴλ Ἀντωνιάδης. Ὁ ἀγωνιστής, ὁ δημοσιογράφος (1791-1863), Ἀθήναι 1971.

3. Στ. Παπαδοπούλου, Μακεδονικὰ σύμμεικτα, εἰς «Μακεδονικὰ» τ. Σ' (1965) σ. 156 κ.έ. Παρόμοιαι κινητοποιήσεις ἐσημειώθησαν εἰς Δυτ. Στερεάν Ἑλλάδα (βλ. Στ. Παπαδοπούλου, Ἡ ἐπανάστασις στὴ Δυτ. Στερεὰ Ἑλλάδα, Θεσσαλονίκη 1962), Χίον (βλ. Ph. Argenti, The Expedition of Colonel Favrier to Chios described in contemporary diplomatic reports, London, 1933.—Παν. Ζοῦβα, Ἡ ἐκστρατεία τῆς Χίου ὑπὸ τὸν Φαβιέρον κατὰ τὴν Ἑλληνικὴν Ἐπανάστασιν, Ἀθήναι 1971), κ.άλ.

4. Κ. Κριτοβουλίδου, Ἀπομνημονεύματα τοῦ περὶ αὐτονομίας τῆς Ἑλλάδος πολέμου τῶν Κρητῶν, Ἀθήναι 1859, σ. 372 κ.έ.—Π. Κρίρη, Ἡ μετὰ τὴν Ἐνετικὴν κυριαρχίαν ἀπὸ 1645 - 1832 Τουρκοκρατηθεῖσα Κρήτη, Ἀθήναι 1937, σ. 587 κ.έ.

πὴν, διὰ τῶν Ἀ. Ζαΐμη καὶ Ἀλ. Μαυροκορδάτου, πρότασις τοῦ διατελέσαντος Ἀρμοστοῦ τῆς Κρήτης Έμμ. Τομπάζη⁵, ὅπως ἠγηθῆ τῶν ἐπιχειρήσεων εἰς τὴν μεγαλόνησον ὁ φιλέλλην Κάρ. Φαβιέρος (Ch. Fabvier)⁶. Ἡ Ἀντικυβερνητικὴ Ἐπιτροπὴ ἐνέκρινε τὴν ἐκλογὴν τοῦ Φαβιέρου, ἐπιθυμοῦσα, ὡς κατέθεσεν ἀργότερον ὁ Έμμ. Ἀντωνιάδης⁷, νὰ ἀποσοβήσῃ τὴν μεταξὺ αὐτοῦ καὶ τοῦ Ἀγγλου φιλέλληνοσ καὶ στρατάρχου Ριχ. Τσώρτς (Rich. Church) ἀντιζηλιαν. Τελικῶσ, ὡς εἶναι γνωστόν, ἡ Κυβέρνησις, δεσμευομένη ἀπὸ τὴν ἀπαιτησιν τῶν τριῶν Δυνάμεων περὶ καταπαύσεωσ τῶν ἐχθροπραξιῶν μεταξὺ τῶν ἐμπολέμων, κατὰ τὸ πνεῦμα τῆσ Ἰουλιανῆσ συνθήκησ, δὲν ἀνέλαβε τὴν εὐθύνην τῆσ ὀργανώσεωσ τῆσ ἐκστρατείασ εἰς Κρήτην. Οἱ Κρητεσ ὁμωσ, ἀπειλούμενοι δι’ ὀλοσχροῦσ καταστροφῆσ ὑπὸ τῶν συνεχιζόντων τὰσ ἐχθροπραξίασ Αἰγυπτίων, ἀνέλαβον μὲ ἰδικὰσ τῶν δυνάμεισ τὴν πραγματοποίησιν τῆσ ἐπιχειρήσεωσ. Ἐστρατολογῆθησαν οἱ διαμένοντεσ εἰς τὴν κυρίωσ Ἑλλάδα Κρητεσ, ὡσ καὶ Στερεοελλαδίται κ.ἄ., καὶ ὑπὸ τὸν ὀπλαρχηγὸν Ἰω. Χάλην⁸ διεπεραιώθησαν εἰς τὸν Ἀγ. Νικόλαον ὅπου εἶχε συγκροτηθῆ στρατόπεδον. Ἡ ἀναληφθεῖσα οὐχ ἦττον ἐπιχειρήσις εἰς τὴν ἀνατολικὴν Κρήτην δὲν εἶχεν αἴσιον ἀποτέλεσμα. Αἱ ἑλληνικαὶ δυνάμεισ ἠττήθησαν εἰς Μεράμβελον⁹. Μετὰ ταῦτα κατέφυγον εἰς Γραμ-

5. Περὶ τῆσ Ἀρμοστίασ τοῦ Έμμ. Τομπάζη βλ. Ν. Τ ω μ α δ ἄ κ η, Ἐκκλησισ Ζαχαρίου Πρακτικίδου, εἰσ «Δελτίον τῆσ Ἱστορικῆσ καὶ Ἐθνολογικῆσ Ἐταιρείασ» (=ΔΙΕΕ), τ. ΙΓ’ (1959) σ. 18.—Τοῦ αὐτοῦ, Τὰ ἐν Κρήτη Πολιτεύματα 1821—1824 εἰσ ΔΙΕΕ τ. ΙΕ’ (1961) σ. 23 κ.έ.—Ἀ π. Δ α σ κ α λ ἄ κ η, Οἱ τοπικοὶ Ὀργανισμοὶ τῆσ Ἐπαναστάσεωσ τοῦ 1821 καὶ τὸ Πολίτευμα τῆσ Ἐπιδαύρου, Ἀθήναι 1966, σ. 90 κ.έ.

6. Π. Κ ρ ι ἄ ρ η, ἔ. ἄ. σ. 587.—Ἰ α κ. Τ ο μ π ἄ ζ η, Ἀδελφοὶ Ἰάκωβοσ καὶ Μανώλησ Τομπάζησ. Συμβολὴ εἰς τὴν ἱστορίαν τῆσ Ἐθνικῆσ Παλιγγενεσίασ, Ἀθήναι 1902, σ. 363. Κατὰ πληροφoρίασ τοῦ Ἀγγλου ἱστορικοῦ Γκόρντον (Th. Gordon, History of the Greek Revolution, ἔκδ. Β’ London 1844, τ. Β’ σ. 487), οἱ Κρητεσ εἶχον ἀπευθυνθῆ προηγουμένωσ εἰς τὸν Βαυαρὸν φιλέλληνα καὶ μέλοσ ἀργότετερον τῆσ Ἀντιβασιλείασ Κάρ. Χέϊντεκ (K. Heideck), ὁ ὀποῖοσ ἠρνήθη. Οὐδὲν ὁμωσ σχετικὸν ἀναφέρει ὁ ἐν λόγῳ φιλέλλην εἰς τὰ ἀπομνημονεύματά του (Κ α ρ ὀ λ ο υ Ἀ ἰ δ ε κ, Τὰ τῶν Βαυαρῶν φιλελλήνων ἐν Ἑλλάδι κατὰ τὰ ἔτη 1826—1829, εἰσ «Ἀρμονία» τ. Β’ (1901) καὶ τ. Γ’ (1902).

7. Βλ. εἰσ Παράρτημα ἔγγρ. 2 σ. 152.

8. Περὶ τοῦ ὀπλαρχηγοῦ τούτου καὶ τοῦ ἀδελφοῦ του, ἐπίσῃσ ἀγωνιστοῦ, Βασιλείου, βλ. Δ η μ. Σ. Ν τ ο υ ν τ ο υ ν ἄ κ η, Ἡ τριάσ τῶν Χάληδων, Χανιά 1931.

9. Κ. Κ ρ ι τ ο β ο υ λ ἰ δ ο υ, ἔ. ἄ. σ. 385.—Π. Κ ρ ι ἄ ρ η, ἔ. ἄ. σ. 594—598.—Gordon, ἔ. ἄ. τ. Β’ σ. 489. Ὁ Ἀλ. Μαυροκορδάτοσ εἰσ ἀναφορὰν του πρὸσ τὸν Κυβερνήτην τῆσ 24 Ἰαν. 1828, παρέχων πληροφoρίασ περὶ τῶν ἐπιχειρήσεων τούτων καὶ αἰτιολογῶν τὴν ἦτταν τῶν ἑλληνικῶν σωμάτων, ἀπέδιδε ταῦτην εἰς τὴν ἀπειθαρχίαν καὶ τὴν ἄρνησιν τῶν Κρητῶν ὀπλαρχηγῶν ν’ ἀναγνωρίσουν τὸν Ἰω. Χάλην ὡσ ἠγέτην. (ΓΑΚ, Ἀρχ. Μαυρ. Κ 14 ἀρ. 4086 καὶ Κ 15 ἀρ. 4418).

βοῦσαν, ὅθεν συγκεντρούμεναι θὰ ἐκινούντο, κατὰ τὸ στρατηγικὸν σχέδιον τοῦ Ἰω. Χάλη, πρὸς τὴν ἐπαρχίαν Ἀγ. Βασιλείου καὶ μὲ ἀφετηρίαν τὸ Φραγκοκάστελλον θὰ προήλαυνον εἰς τὰ ἐνδότερα τῆς μεγαλονήσου.

Ἐν τῷ μεταξύ νέον ἐπικουρικὸν σῶμα, συγκροτηθὲν εἰς Ναύπλιον, κατηυθύνετο εἰς Ἀγ. Νικόλαον. Ἐπὶ κεφαλῆς τῶν ἐπικουριῶν τούτων εὐρίσκοντο οἱ ἐπιβαίνοντες τοῦ βρικίου «*Λεωνίδα*» Ἀντωνιάδης καὶ Χατζημιχάλης. Μετὰ τὴν εἶδησιν τῆς καταστροφῆς εἰς Μεράμβελον, καὶ τὸ νέον τοῦτο σῶμα κατηυθύνθη εἰς Γραμβοῦσαν.

Οὕτω, καθ' ὃν χρόνον ἀφικνεῖτο εἰς Γραμβοῦσαν ἡ ἀγγλογαλλικὴ ναυτικὴ μοῖρα, εἰς τὴν νησίδα εὐρίσκοντο συγκεντρωμένοι, συμφῶνως πρὸς τὴν μνημονευθεῖσαν ἔκθεσιν τοῦ Ἀλ. Μαυροκορδάτου, 2.000 περίπου στρατιῶται καὶ περὶ τοὺς 100 ἵππεῖς. Πλὴν τούτων εὐρίσκοντο καὶ ἡ ἐξ 150 περίπου Κρητῶν φρουρὰ τῆς νησίδος, ὡς καὶ 1500 στερούμεναι τῶν πρὸς τὸ ζῆν καὶ ἐξηθλιωμένοι οἰκογένειαι προσφύγων ἐκ τοῦ ἐσωτερικοῦ τῆς νήσου¹⁰.

Ἡ ἀφίξις τοῦ Σταίηνς καὶ ἡ ἐκδηλωθεῖσα πρόθεσις του νὰ ἐπιτεθῆ κατὰ τῆς Γραμβούσης προεκάλεσεν εἰς τοὺς ἐκεῖ εὐρισκομένους δέος. Τὸ Κρητ. Συμβούλιον, φοβούμενον μήπως ἐκ τοῦ γεγονότος τούτου ματαιωθῆ ἡ κατόπιν μόχθων, ἀδρῶν συνεισφορῶν καὶ θυσιῶν ὀργανωθεῖσα ἐκστρατεία, ἀπέστειλεν εἰς τὸν Σταίηνς τὸν Ἀντωνιάδην, γνώστην τῆς γαλλικῆς γλώσσης¹¹, καὶ τὸν Μάρκον Καλούδην, διὰ νὰ εὑρουν μετ' ἐκείνου συμβιβαστικὴν τινα λύσιν. Ὁ Σταίηνς ὁμως ἀπήτησε: τὴν παράδοσιν τόσον τῶν ἐπὶ τῆς νησίδος ἐναποθηκευμένων κλοπιμαίων, τὰ ὅποια προήρχοντο ἀπὸ πειρατείας εἰς βάρος εὐρωπαϊκῶν σκαφῶν, ὅσον καὶ τῶν καταγγελθέντων ὡς πειρατῶν¹². Καὶ εἶναι γνωστὸν ὅτι οὐδεμία συμφωνία ἐπετεύχθη μεταξύ τῶν Κρητῶν ἐκπροσώπων καὶ τοῦ Ἀγγλοῦ μοιράρχου, ἀποφασισμένου ἄλλωστε ν' ἀγνοήσῃ καὶ αὐτὸν τὸν μεσολαβήσαντα ἐκπρόσωπον τῆς ἑλληνικῆς κυβερνήσεως Ἀλ. Μαυ-

10. ΓΑΚ. Ἀρχ. Μαυρ. Κ 14 ἀρ. 4086 καὶ Κ 15 ἀρ. 4418. Εἰκόνα περὶ τῆς ἐπικρατουσῆς εἰς Γραμβοῦσαν καταστάσεως δίδει ὁ Σταίηνς εἰς ἀναφορὰν του πρὸς τὸν Κόδριγκτον τῆς 4 Φεβρ. 1828 ν. ἡ. (G. G. Pitcairn Jones, *The piracy in the Levant 1827—1828. Selected from the papers of Admiral Sir Edward Codrington*, ἔκδ. Navy Records Society, London 1934, σ. 248).

11. Ὁ Ἀντωνιάδης, πλὴν τῆς γαλλικῆς, ἐγνώριζε τὴν ἰταλικὴν καὶ τουρκικὴν γλῶσσαν. (Βλ. Σ. Ἀντωνιάδην, ἔ. ἀ. σ. 16).

12. Κ. Κριτοβουλίδου, ἔ. ἀ. σ. 394.—Σπ. Τρικούπη, Ἱστορία τῆς Ἑλληνικῆς Ἐπαναστάσεως, ἔκδ. Γ' Ἀθῆναι 1888, τ. Δ' σ. 245.—Π. Κριάρη, ἔ. ἀ. σ. 608 σημ. α.—Pitcairn Jones, ἔ. ἀ. σ. 244,

ροκορδάτον¹³. Ἀντιθέτως, ἡ ἀτυχής, ὡς ἀπεδείχθη, ἐκλογή τοῦ Ἀντωνιάδου ὡς πρέσβεως πλησίον τοῦ Σταίηνς, ὥξυνε ἔτι περισσότερον τὰ πράγματα. Διότι ὁ Ἄγγλος μοίραρχος ἐγνώριζεν ἤδη ἀπὸ καταγγελίας καὶ τὸν Ἀντωνιάδην, ὡς ἰδιοκτῆτην πειρατικῆς γολέτας, ἡ ὁποία ἤρπασεν ἀπὸ σκάφος ὑπὸ ἰονικὴν σημαίαν «πανικά» ἀξίας 300.000 γροσίων¹⁴. Οὕτως, ἡ παρασχεθεῖσα ὑπὸ τοῦ Ἀντωνιάδου διαβεβαίωσις περὶ μὴ ὑπάρξεως εἰς Γραμβούσαν κλοπιμαίων ἐξελήφθη ὡς ψευδῆς μαρτυρία κοινουῦ πειρατοῦ καὶ ὡς ἀπόπειρα συγκαλύψεως τῶν συμπατριωτῶν καὶ συνενόχων τοῦ Γραμβουσιανῶν¹⁵. Δὲν ἐδίστασε μάλιστα ὁ Σταίηνς νὰ κατηγορήσῃ τὸν Ἀντωνιάδην ὡς ἀναμειγμένον εἰς τὰς διαπραχθείσας εἰς Γραμβούσαν παρανομίας.

Ἀνήσυχος ὁ Ἀντωνιάδης, δι’ ἀναφορᾶς του πρὸς τὸν Καποδίστριαν (2/14 Φεβρ. 1828) ἔσπευσε νὰ χαρακτηρίσῃ τὴν καταγγελίαν ὡς ἀνακριβῆ καὶ νὰ δηλώσῃ, ὅτι εἶχεν ἀποξενωθῆ τῆς κυριότητος τῆς περὶ ἧς ὁ λόγος γολέτας «Περικλῆς» πρὸ τῆς διαπραχθείσης πειρατείας. Ἀνέφερε δέ, ὅτι τῆς ὑποθέσεως ταύτης εἶχεν ἐπιληφθῆ κατὰ τὸ παρελθὸν ἔτος ὁ ἀρχηγὸς τῆς ἀγγλικῆς ναυτικῆς μοίρας Αἰγαίου Χάμιλτον (G. Hamilton). Οὗτος εἶχε καλέσει τότε ἐπὶ τῆς φρεγάτας του αὐτὸν μετέχοντα τῶν εἰς Ἑρμιόνην ἐργασιῶν τῆς Γ’ ἔθνοσυνελεύσεως (1827). Μετὰ δὲ τὰς παρασχεθείσας ἐξηγήσεις, ὁ Χάμιλτον ἐπέισθη περὶ τῆς ἀθωότητός του¹⁶.

13. Ὁ Ἄλ. Μαυροκορδάτος ἀπεστάλη ὑπὸ τοῦ Καποδιστρίου εἰς Γραμβούσαν ὡς ἐκπρόσωπος τῆς Κυβερνήσεως, πρὸς τὸν ὁποῖον οἱ Κρήτες θὰ παρέδιδον τὸ φρούριον τῆς νησίδος. Ἐφθασεν, ἐπιβαίνων ἀγγλικῶν πολεμικοῦ σκάφους, τὴν 17ην Ἰαν. 1828. Κατὰ τὰς δοθείσας πρὸς αὐτὸν ὁδηγίας, θὰ προσεπάθει, ὅπως μεταιώσῃ πιθανὴν ἐπίθεσιν κατὰ τῆς Γαμβούσης καὶ τὴν κατεδάφισιν τοῦ φρουρίου της καὶ θὰ ἐμεσολάβει διὰ τὴν ὑπὸ τῶν Γραμβουσιανῶν ἱκανοποίησιν τῶν ἀπαιτήσεων τοῦ Σταίηνς (ΓΑΚ. Ἀρχ. Μαυρ. Κ 14 ἀρ. 4071 καὶ ἀρ. 4074.—Ἀρχ. Καπ. φ. 261 f. 20) Ἡ ἀποστολὴ ὁμοῦ τοῦ Μαυροκορδάτου ἀπέτυχε. Ὁ Σταίηνς, συμμορφούμενος εἰς ἐντολὰς τοῦ ἀγγλικῶν ναυαρχείου, ἠγγνόησε τὸν ἐντολοδόχον τοῦ Καποδιστρίου, ἐπετέθη κατὰ τῆς Γραμβούσης καὶ ἠνάγκασε τὸν Μαυροκορδάτον νὰ ἐπιστρέψῃ (20 Ἰαν. 1828) εἰς Αἴγιναν. (ΓΑΚ. Γεν. Γραμμ. φ. 4 ἐγγρ. τῆς 20 Ἰαν. 1828.—Ἀρχ. Μαυρ. Κ 14 ἀρ. 4083 καὶ ἀρ. 4085.—Ἐμμ. Π ρ ο τ ο ψ ἄ λ τ η, Ὁ Ἀλέξανδρος Μαυροκορδάτος καὶ τὸ ἔργον του, εἰς «Ἀφιέρωμα εἰς τὰ 150 χρόνια ἀπὸ τῆς Ἐπαναστάσεως τοῦ 1821», Θεσ/νίκη 1971, σ. 196).

14. Σ. Ἀ ν τ ω ν ι ἄ δ η, ἔ.ἀ. σ. 58.

15. Εἰς Γραμβούσαν κατόπιν ἐρευνῶν τοῦ ἀγγλικῶν ἀγῆματος ἀπεκαλύφθη μεγάλη ποσότης κλοπιμαίων, τὰ ὁποῖα αὐθαίρετως ἐστάλησαν ὑπὸ τοῦ Σταίηνς εἰς Μάλταν, ὡς περιουσιακὰ στοιχεῖα ἀτόμων εὐρωπαϊκῆς ὑπηκοότητος. Περὶ τοῦ ζητήματος τούτου διαλαμβάνομεν εἰς εἰδικὸν κεφάλαιον τῆς προμνησθείσης μελέτης μας.

16. Pitcairn Jones, ἔ.ἀ. σ. 241 σημ. 1.—Σ, Ἀ ν τ ω ν ι ἄ δ η, ἔ.ἀ. σ. 60.

Ἐν τῷ μεταξύ ὁμως νέον γεγονός ἐνέπλεξεν ἔτι περισσότερο τὸ ὄνομα τοῦ Ἀντωνιάδου μεταξύ ἐκείνων, οἱ ὅποιοι κατεζητοῦντο ὡς πειραταί: ἡ ἀνακάλυψις δηλαδή κλοπιμαίων καὶ πυρίτιδος ἐντὸς τοῦ οἰκήματος ὅπου διέμενεν. Ἡ ἀνακάλυψις αὕτη ἐγένετο μετὰ τὴν κατάληψιν τοῦ φρουρίου ὑπὸ τοῦ ὑπὸ τὸν Στρανγκουαίηζ (W. H. Strangways) ἀγγλογαλλικοῦ ἀγῆματος καὶ τὴν διάδοσιν τοῦ σκοπίμως καὶ τεχνηέντως πλασθέντος μύθου περὶ συνωμοσίας τῆς ἑλληνικῆς φρουρᾶς. Ὁ Στρανγκουαίηζ, ἀναλαβὼν τὴν ἐξάρθρωσιν τῆς δῆθεν ἐξυφανθείσης συνωμοσίας ἐναντίον τῶν καταλαβόντων τὸ φρούριον Ἀγγλογάλλων στρατιωτῶν, διέταξε γενικὴν ἔρευναν τῶν ἐν τῷ φρουρίῳ οἰκημάτων¹⁷.

Ὁ Ἀντωνιάδης, χαρακτηρισθεὶς οὕτως ὡς κάτοχος πειρατικοῦ πλοιαρίου, μετέχων τῆς συνωμοσίας καὶ ψευδόμενος, ὅτε ἐνεφανίζετο ἄγνοῶν τὰ περὶ ὑπάρξεως κλοπιμαίων, ἐνῶ τοιαῦτα ἀνευρέθησαν ἐντὸς αὐτῆς ταύτης τῆς οἰκίας του, ἐφυλακίσθη (6 ἢ 7 Μαρτ. 1828 ν. ἡ.) μετὰ τοῦ συγκατοίκου τοῦ Ἰωάννου Μιχαῆλ ἐπὶ τῆς ἀγγλικῆς φρεγάτας «Ἴσις»¹⁸. Ματαίως προσεπάθησε ν' ἀποδείξῃ εἰς τὸν Σταίηνης ἐγγράφως¹⁹ καὶ προφορικῶς, τόσον τὸ ἀμέτοχόν του εἰς τὰς πειρατικὰς ἐνεργείας τῆς γολέτας του καὶ εἰς τὴν συνωμοσίαν, ὅσον καὶ τὴν ἄγνοιάν του σχετικῶς μὲ τὰ ἀποκαλυφθέντα κλοπιμαῖα. Ὁ Σταίηνης, οὐδεμίαν σημασίαν δίδων εἰς τοὺς ἰσχυρισμούς του, ἐδήλωσεν ἀπεριφράστως, ὅτι δὲν ἠλλασσε τὴν περὶ τοῦ ἀτόμου του σχηματισθεῖσαν γνώμην²⁰. Καὶ ναὶ μὲν ὁ Ἀντωνιάδης, ἀπελευθερωθεὶς μετὰ τινὰς ἡμέρας (13 Μαρτ. 1828 ν. ἡ.)²¹, ἔλαβε τὴν ἄδειαν ν' ἀκολουθήσῃ τὸ ἐκστρατευτικὸν σῶμα εἰς Σφακιά, αἱ δυσμενεῖς ὁμως ἀπόψεις τοῦ Σταίηνης διεβιάσθησαν πρὸς τὸν Καποδίστριαν.

Περὶ τὰς τελευταίας ἡμέρας τοῦ Μαρτίου ὁ Ἀντωνιάδης, ὡς ἀπεσταλμένος τῶν Κρητῶν, ἐφθασεν εἰς Αἴγινα, ἔνθα ἐπληροφορήθη περὶ τῆς ἐπικειμένης δίκης τῶν εἰς Γραμβοῦσαν συλληφθέντων συμπατριω-

17. Π Κ ρ ι ἄ ρ η, ἔ. ἄ. σ. 607.—G o r d o n, ἔ. ἄ. τ. Β' σ. 494.

18. G o r d o n, ἔ. ἄ. τ. Β' σ. 495.

19. Εἰς τὸ Ἀρχεῖον Ἐμμ. Ἀντωνιάδου συγκαταλέγεται σχέδιον ἐπιστολῆς του πρὸς τὸν Σταίηνης, μετεφρασμένον εἰς τὴν ἀγγλικὴν ὑπὸ τοῦ ἀδελφοῦ του Σπυρίδωνος, διὰ τῆς ὁποίας ὑποστηρίζει τὴν μὴ ἀνάμειξίν του εἰς τὴν δῆθεν συνωμοσίαν. (ΓΑΚ. Ἀρχ. Ἀντ. Κ 29 ἀρ. 104).

20. Ὁ Σταίηνης ὠμίλησε κατὰ τρόπον μειωτικὸν εἰς τὸν Ἀντωνιάδην. Ἐξέφρασε δὲ τὴν εὐχὴν, ὅπως ἀπολογούμενος οὗτος ἐνώπιον τῶν ἑλληνικῶν ἀρχῶν καὶ ἀποχαρακτηριζόμενος, χρησιμοποίησῃ ἐπ' ἀγαθῷ τῆς πατρίδος του τὴν φιλελευθέραν παιδείαν καὶ τὴν εὐφυΐαν, ἡ ὁποία τὸν διέκρινε. (βλ. Pitcairn J o n e s, ἔ. ἄ. σ. 241 σημ. 1).

21. ΓΑΚ. Γεν. Γραμμ. φ. 32 ἔγγρ. τῆς 17 Μαρτ, 1828.

τῶν του²². Βαρυνόμενος ὁ ἴδιος ἀπὸ τὰς μομφὰς τοῦ Σταίηνς καὶ ἀνησυχῶν διὰ πιθανὴν περαιτέρω σύνδεσιν τοῦ ὀνόματός του μὲ τὰς διαπραχθεῖσας εἰς Γραμβούσαν παρανομίας, ἔσπευσε νὰ ἀναφερθῆ διὰ μακρῶν πρὸς τὸν Καποδίστριαν (1 Ἀπρ. 1828)²³. Ἐν τῷ μεταξύ ἡ συσταθεῖσα Ἐξεταστικὴ Ἐπιτροπὴ, ἡ ὁποία διεξήγε τὰς ἀνακρίσεις τῶν ἐπτὰ συλληφθέντων εἰς Γραμβούσαν καὶ κατηγορουμένων ἐπὶ πειρατεία Κρητῶν²⁴, ἔχουσα ὑπ' ὄψιν τὴν περὶ τοῦ Ἀντωνιάδου ἔκθεσιν τοῦ Σταίηνς, τὰς καταθέσεις τῶν ἤδη ἀνακρινόμενων καὶ τὴν ἀναφορὰν αὐτοῦ τούτου τοῦ Ἀντωνιάδου, ἐθεώρησεν ἀπαραίτητον τὴν κλήτευσίν του. Οὕτως ὁ Ἀντωνιάδης ἐνεφανίσθη τὴν 5ην Ἀπρ. 1828 πρὸ τῆς ἀνακριτικῆς ταύτης ἐπιτροπῆς²⁵.

Τόσον ἐκ τῆς ἀνωτέρω ἀναφορᾶς, ὅσον καὶ ἐκ τῶν καταθέσεων τοῦ Ἀντωνιάδου, δυνάμεθα νὰ ἀντλήσωμεν βιογραφικὰ τινὰ στοιχεῖα διὰ τὸν ἀγωνιστὴν τούτον, ὁ ὁποῖος, ἀπὸ τῆς καταλήψεως τῆς Γραμβούσης (2/14 Αὐγ. 1825) καὶ μετέπειτα, θεωρούμενος ὡς προέχων τῶν «*παραστατῶν*» (=πληρεξουσίων) τῆς Κρήτης²⁶, διεδραμάτισε πρωτεῦ-

22. Οὗτοι ἦσαν οἱ παπὰ Γρηγόριος Δαμαλάκης, Παναγιώτης Καλιτζάκης, Ἰάκωβος Σκανδάλης ἢ Σκανδαλάκης, Μανόλης Δικτάκης, Γεώργιος Λούπης ἢ Λουπάκης, παπὰ Μαρτινιανὸς Περάκης καὶ Ἰωάννης Κονταξῆς. Ἐξ αὐτῶν οἱ πέντε πρῶτοι εἶχον ἀποσταλῆ εἰς Μάλταν, παρὰ τὰ συμπεφωνημένα μεταξὺ τοῦ Καποδιστρίου καὶ τοῦ Κόδριγκτον, διὰ νὰ δικασθοῦν ἐκεῖ. Ὁ Καποδίστριας, ἐπιμένων εἰς τὴν προσαγωγὴν τῶν συλληπτανομένων ἐπὶ πειρατεία Ἑλλήνων ἐνώπιον τῶν ἑλληνικῶν δικαστηρίων, ἔπεισε τὸν Ἄγγλον ναυαρχον, ὅπως παραδοθοῦν οὗτοι εἰς τὰς ἑλληνικὰς ἀρχάς. Οὕτω τὴν 28 Μαρτ. 1828 ν. ἡ. ἔφθασαν εἰς Αἴγινα ἐκ Μάλτας οἱ πέντε Κρήτες, ἐνῶ δύο ἡμέρας ἐνωρίτερον εἶχον φθάσει οἱ παραμείναντες εἰς Γραμβούσαν Μ. Περάκης καὶ Ἰω. Κονταξῆς. (ΓΑΚ. Γεν. Γραμμ. φ. 44 ἔγγρ. 1466/3 Ἀπρ. 1828.—Γεν. Γραμμ. φ. 40 ἔγγρ. 1339/30 Μαρτ. 1828).

23. Βλ. εἰς Παράρτημα ἔγγρ. 1 σ. 143 κ.ἔ.

24. Οὕτως ὠνομάσθη ἡ 3μελὴς ἐπιτροπὴ, ἡ ὁποία, συγκροτηθεῖσα μετὰ προσοχῆς, ὅσον ἀφορᾷ εἰς τὴν ἐπιλογὴν τῶν μελῶν της, ὑπὸ τοῦ Καποδιστρίου, ἀνέλαβε ν' ἀνακρίνη τοὺς κατηγορουμένους ἐπὶ πειρατεία. Μέλη τῆς ἐπιτροπῆς ἦσαν ὁ ἀδελφὸς τοῦ Κυβερνήτου Βιάρου Καποδίστριας, ὁ Ἰω. Γενατᾶς, ἀμφότεροι Ἑπτανήσιοι νομομαθεῖς, καὶ ὁ Προσωρινὸς Διοικητὴς Αἰγίνης Ἀνδρέας Γιαννίσης, ἄνδρες τῶν ὁποίων τὸ ἀναμφισβήτητον κύρος ἀπετέλει ἐγγύησιν πρὸς τὴν εὐρωπαϊκὴν κοινὴν γνώμην διὰ τὸ ἀδιάβλητον τῶν ἐνεργειῶν τῶν. Ἡ ἐπιτροπὴ αὕτη ἐχαρακτηρίσθη ὑπὸ τοῦ Καποδιστρίου «*ἐξεταστικὴ*». Ἀνετέθησαν δηλαδὴ εἰς αὐτὴν μόνον ἀνακριτικαὶ ἀρμοδιότητες, οὐχὶ καὶ δικαστικαί. Ἐπιθυμία τῆς Κυβερνήσεως ἦτο, ὅπως οἱ ἀνακρινόμενοι καὶ ἀποδεικνύμενοι ἐνοχοὶ μὴ δικασθοῦν ὑπὸ ἀπλῆς ἐπιτροπῆς, ἀλλὰ προσαχθοῦν ἐνώπιον τῶν τακτικῶν ἑλληνικῶν δικαστηρίων, τὰ ὁποῖα ἐπρόκειτο νὰ ἰδρυθοῦν. (ΓΑΚ. Γεν. Γραμμ. φ. 40 ἔγγρ. 3146/30 Μαρτ. 1828.—Ἀρχ. Καπ. φ. 426).

25. Βλ. εἰς Παράρτημα ἔγγρ. 2 σ. 149 κ.ἔ.

26. Ν. Τωμαδάκης, Ἑκκλησις..., σ. 12.

οντα ρόλον εις τὴν στρατιωτικὴν καὶ πολιτικὴν ἱστορίαν τῆς μεγαλονήσου. Ἐν πρώτοις, πρὸς τὴν Ἐξेत. Ἐπιτροπὴν ἐδήλωσεν ὅτι ἦτο ἡλικίας 34 ἐτῶν, ὅτι ἐγεννήθη δηλαδὴ τὸ 1794²⁷. Ἀνέφερεν ἐπίσης τὸ γνωστὸν ἤδη, ὅτι πρὸ τοῦ 1821 ἦσκει τὸ ἐπάγγελμα τοῦ ἐμπόρου εἰς Κωνσταντινούπολιν καὶ ὅτι ἦτο νεώτερος τῶν δύο ἀδελφῶν του Ἰωάννου καὶ Σπυρίδωνος²⁸. Μάλιστα τὸν πρῶτον ἐξ αὐτῶν ἐξαρχακτῆριζεν ὡς εὐκατάστατον, μὲ μηνιαία ἔσοδα 300 γρόσια, τὸν δὲ δευτέρου «μικρόεμπορον»²⁹.

Ἐκτὸς τούτων, ἀναφερόμενος πρὸς τὸν Καποδίστριαν ἢ καταθέτω πρὸ τῆς Ἐξεταστικῆς Ἐπιτροπῆς, παρέσχεν, ὡς ἐκ τῆς ἡγετικῆς θέσεώς του, ἀξιόλογα στοιχεῖα καὶ περὶ τῶν πραγμάτων τῆς Κρήτης, κυρίως δὲ περὶ τῆς ὀργανώσεως τῆς ἐκστρατείας καὶ τῶν γεγονότων, τὰ ὁποῖα ἠκολούθησαν τὸν κατάπλου τῆς ἀγγλογαλλικῆς μοίρας εἰς Γραμβοῦσαν. Ἐξέθεσε προσέτι τὰς προσπαθείας του, ὅπως πείσῃ τοὺς εἰς Γραμβοῦσαν καὶ συμμορφωθοῦν πρὸς τὰς ἀπαιτήσεις τοῦ Σταίηνς, τὰς παροτρύνσεις του πρὸς τὰ ἄτακτα στρατιωτικὰ σώματα, ὅπως «φυλάττον ὑπακοὴν εἰς τὸν Κυβερνήτην καὶ τὸν Κομποδόρον», καὶ τὰ τῆς ἀδίκου κρατήσεώς του ἐπὶ τῆς φρεγάτας «Ἰσις».

Ἡ Ἐξेत. Ἐπιτροπὴ, ἀνακρίνουσα τὸν Ἀντωνιάδην, ἐπέμεινε εἰς τὴν ἐξακρίβωσιν περὶ τοῦ βασίμου ἢ μὴ τῶν καταγγελλομένων ὑπὸ τοῦ Σταίηνς. Δηλαδὴ, μέχρι ποίου σημείου ὁ Ἀντωνιάδης συνεδέετο μετὰ τῶν εἰς Γραμβοῦσαν στρατιωτικῶν καὶ πολιτικῶν παραγόντων, ἐγνώριζε τὰς παρανομίας τῶν καὶ τὴν προέλευσιν τῶν διατεθέντων διὰ τὴν ὀργάνωσιν τῆς ἐκστρατείας χρημάτων καὶ κατὰ πόσον ἠθύνετο οὗτος διὰ τὰς διαπραχθείσας ὑπὸ τῶν πλοιαρχούντων τὰ σκάφη του πειρατείας.

Ἐκεῖνος, ἀποκρούων τὴν κατηγορίαν, ὅτι σκοπίμως καὶ διὰ νὰ καλύψῃ τοὺς συμπατριώτας του, παρέσχεν εἰς τὸν Σταίηνς ψευδεῖς διαβεβαιώσεις περὶ μὴ ὑπάρξεως κλοπιμαίων εἰς Γραμβοῦσαν, ἰσχυρίσθη ὅτι τοῦτο ὠφείλετο εἰς ἄγνοιάν του, διότι, διαμένων ἐκτὸς τῆς Κρήτης, δὲν ἦτο ἐνημερωμένος ἐπὶ τῆς ἐπικρατούσης εἰς Γραμβοῦσαν καταστάσεως. Ἰσχυρίσθη, ὅτι μόνον τρις ἐπεσκέφθη τὴν Γραμβοῦσαν. Τὴν

27. Δύο χρόνους ὅμως ἀργότερον, ἀνακρινόμενος διὰ τὴν ὑπόθεσιν τῆς ἐφημερίδος του «Ἠώς», προέβαλεν ὅτι καὶ τὸ 1830 ἦτο 34 ἐτῶν. (βλ. Σ. Ἀντωνιάδης, ἔ. ἀ. σ. 49). Ὡς ἔτος γεννήσεώς του λοιπὸν δύναται νὰ θεωρηθῇ οὐχὶ τὸ 1791 (βλ. Σ. Ἀντωνιάδης, ἔ. ἀ. σ. 11, 16, 68 σημ. 1, καὶ σ. 70), ἢ τὸ 1792 (βλ. Γ. Κουρμούλη, ἔ. ἀ. σ. 392), ἀλλὰ τὸ 1794 ἢ τὸ 1796.

28. Οἱ ἀδελφοὶ του ἦσαν τέσσαρες : Ἰωάννης, Σπυρίδων, Γεώργιος καὶ Κωνσταντῖνος. (βλ. Σ. Ἀντωνιάδης, ἔ. ἀ. σ. 17 σημ. 1).

29. βλ. εἰς Παράρτημα ἔγγρ. 2 σ. 154.

πρώτην φοράν παρέμεινεν εἰς τὴν νησίδα δύο μόνον ἡμέρας, κατὰ τὸν χρόνον τῆς καταλήψεώς της (1825), τὴν δευτέραν, μίαν μόνον ἡμέραν, τὴν 14ην Αὐγ. 1827, ὅτε ἦλθεν ἐκ Ναυπλίου διὰ τὴν κοινοποίησιν εἰς τὰς ἀρχὰς τῆς νησίδος τὴν ἀπόφασιν τοῦ στολάρχου Κόχραν (Th. Cochrane), ὅπως συνδράμη τὴν ὀργανουμένην εἰς τὸ ἐσωτερικὸν τῆς μεγαλονήσου ἐκστρατείαν³⁰. Διὰ τρίτην δὲ φοράν εὐρέθη εἰς Γραμβούσαν ὀκτὼ ἡμέρας πρὸ τῆς ἀφίξεως τοῦ Σταιηνης «εἰς ἕναν καιρὸν μάλιστα καθ’ ὃν δὲν ἤμποροῦσέ τις οὐδ’ ἀπὸ οἴκημα εἰς οἴκημα νὰ πηγαίη ἐξ αἰτίας τοῦ ἀπὸ βαρὺν χειμῶνα σφοδροτάτου ἀνέμου»³¹. Κατὰ συνέπειαν, παρετήρει, δὲν εἶχε προφθάσει νὰ ἐνημερωθῇ ἐπὶ τῆς καταστάσεως. Ἄλλωστε, ὡς ἀνέφερεν, «οὔτε σχέσεις... εἶχα μὲ τοὺς πρώτους τῶν πειρατῶν... οὔτε τὰ ὀσπήτια των καλῶς ἐγνώριζα, οὔτε τὰς πράξεις των· ἐνῶ μάλιστα κατ’ ἐκείνον τὸν καιρὸν καὶ ἀναμεταξύ των ὁ εἰς ἀπὸ τὸν ἄλλον ἐκρύπτετο διὰ τὰς ὁποίας ἐβιάζοντο τότε νὰ κάμνουν συνεισφορὰς εἰς τὰ ἔξοδα τῆς ἐκστρατείας...». Κατὰ τὴν ἄποψίν του δέ, μᾶλλον «ὡς ἐχθρόν» τὸν ἐθεώρουν οἱ ἐν Γραμβούσῃ, διότι τοὺς ἐπέπληττε καὶ θὰ τὸν ἐκακοποιῶν μάλιστα «ἂν διάφορα πράγματα δὲν τοὺς ἔκαμναν νὰ συστέλλωνται»³². Οὕτως, ἀρνούμενος ἐνώπιον τῶν μοιράρχων τὴν ὑπαρξίν κλοπιμαίων, ἐβασίζετο εἰς τὰς διαβεβαιώσεις τῶν ἀρμοδίων, οἱ ὅποιοι, ἐπὶ τοῦτο κληθέντες ὑπ’ αὐτοῦ εἰς συνέλευσιν, ἀπήντησαν εἰς πρότασίν του περὶ παραδόσεως τοιαύτης προελεύσεως εἰδῶν, ὅτι «δὲν ἔχουν παρὰ ὅσα τοὺς ἔμειναν διὰ χρῆσίν των».

Ἐξ ἄλλου, τὸ γεγονός, ὅτι ἀνεκαλύφθησαν κλοπιμαῖα ἐντὸς αὐτοῦ τούτου τοῦ οἰκήματος, ὅπου διέμενε, δὲν ἐθεώρει ἀποδεικτικὸν τῆς ἐναντίον του κατηγορίας. Διότι, ὄχι μόνον διεπιστώθη, ὅτι ταῦτα ἀνήκον εἰς τοὺς Κρήτας ὀπλαρχηγοὺς Γεώργιον Λούπην ἢ Λουπάκην καὶ Δημήτριον Χρυσάφοπουλον, ἀλλὰ καὶ διότι ἦσαν τόσον καλῶς κρυμμένα ὑπὸ τὴν γῆν, ὥστε νὰ μὴ δύναται νὰ ὑποψιασθῇ κἄν τὴν ὑπαρξίν των.

Παρεδέχθη, βεβαίως, ὅτι διεπράττοντο εἰς Γραμβούσαν παρανομίαι. Ἀντέταξεν ὅμως, ὅτι λόγῳ τῆς ἀπουσίας του ἠγνόει ὁποῖαν ἔκτασιν εἶχε λάβει ἢ ἄσκησις τῆς πειρατείας καὶ τὸ γεγονός, ὅτι ἡ Γραμβούσα εἶχε καταστῆ ἀποθήκη κλοπιμαίων. Μετὰ πικρίας παρετήρει ὅτι ἡ διενέργεια τῶν πειρατειῶν ἦτο μοιραία κατάληξις τῶν δυσμενῶν συνθηκῶν διαβιώσεως τῶν ἐπὶ τῶν βράχων τῆς νησίδος καταφυγόντων

30. Κ. Κριτοβουλίδου, ἔ. ἀ. σ. 374.—Π. Κριάρη, ἔ. ἀ. σ. 587.

31. Βλ. εἰς Παράρτημα ἔγγρ. 1 σ. 144.

32. Βλ. εἰς Παράρτημα ἔγγρ. 1 σ. 144.

Κρητών³³. Ὁ ἴδιος, ὡς πατριώτης, ἔλυπεῖτο πληροφορούμενος τὰ διαπραττόμενα εἰς Γραμβούσαν καὶ ἄλλοτε μὲν διὰ τῆς πειθοῦς, ἄλλοτε δι' ἀπειλῶν προσεπάθησε ν' ἀποσπάσει τοὺς Γραμβουσιανούς ἀπὸ τὴν διενέργειαν πειρατειῶν. Εἰς τὴν ἀναφορὰν τοῦ πρὸς τὸν Καποδίστριαν ὑπενθύμιζε τὸ γεγονός, ὅτι καὶ οἱ Κρήτες, ἀφοῦ ματαιῶς ἐπεκαλέστησαν τὴν βοήθειαν τῆς Κυβερνήσεως καὶ τοῦ Κόχραν διὰ τὴν δίωξιν τῶν πειρατῶν, τελικῶς οἱ ἴδιοι κατώρθωσαν περὶ τοὺς τελευταίους μῆνας τοῦ 1827 νὰ περιορίσουν τὰς καταχρήσεις³⁴. Παρετήρει προσέτι ὅτι καὶ αὐτοὶ οἱ Γάλλοι καὶ Ἄγγλοι, οἱ ὁποῖοι μετὰ τοσαύτης βιαιότητος ἐπετέθησαν κατὰ τῆς Γραμβούσης εἰς ὄλως ἀκατάλληλον ὥραν, μὲ κίνδυνον νὰ ματαιώσουν τὴν ὀργανωθείσαν ἐκστρατεῖαν, θὰ ἠδύναντο κατὰ τὸ παρελθόν, ἐὰν ἐπεθύμουν, νὰ ἀποσπάσουν ἀπὸ τὰς μοίρας των καὶ νὰ τοποθετήσουν εἰς τὸν λιμένα τῆς νησιδος «*κανὲν πλοῖον νὰ στέκη σταθερῶς καὶ νὰ προλαμβάνῃ ἢ καὶ κόψη διόλου τὰς πειρατείας*»³⁵.

33. Περὶ τῶν δυσμενῶν συνθηκῶν διαβίσεως τῶν εἰς Γραμβούσαν καταφυγόντων Κρητῶν ἀνέφερε τόσον ὁ Ἄλ. Μαυροκορδάτος εἰς ἐκθεσίν του (24 Ἰαν. 1828) πρὸς τὸν Καποδίστριαν (ΓΑΚ. Ἄρχ. Μαρ. Κ 14 ἀρ. 4086), ὅσον καὶ ὁ Σταίηνης (Bl. Pitcairn Jones, ἔ. ἄ. σ. 248).

34. Πράγματι, τὸ Κρητ. Συμβούλιον, ἀνησυχῆσαν ἐκ τῆς ἐντάσεως τῆς πειρατείας εἰς Γραμβούσαν, ὅπου, δελεαζόμενοι ἀπὸ τὸ κέρδος, εἶχον συγκεντρωθῆ πειραταὶ καὶ ἐξ ἄλλων περιοχῶν, ἐπεκαλέστη τὴν βοήθειαν τοῦ στολάρχου Κόχραν καὶ τῆς Κυβερνήσεως. (ΓΑΚ. Γεν. Γραμμ. φ. 14 ἔγγρ. 472/20 Ἰαν. 1828.—Γεν. Γραμμ. φ. 4 ἔγγρ. τῆς 23 Ἰαν. 1828.—Κ. Κριτοβουλίδου, ἔ. ἄ. σ. 370. Π. Κριάρη, ἔ. ἄ. σ. 577). Ὁ Κόχραν ἐνεφανίσθη (Ἰούν. 1827) πράγματι ἐναντι τῆς Γραμβούσης, ἐπιβαίνων τῆς φρεγάτας «*Ελλάς*». Ἄλλ' ἐνῶ, ὡς ἀναφέρει ὁ Κριτοβουλίδης (ἔ. ἄ. σ. 370 καὶ σ. 375) «*ἤρχοντο πρὸς αὐτὸν καὶ τινες πεφοβισμένοι ἐκ τῶν Γραμβουσιανῶν διὰ νὰ παραδώσωσι τὰ πλοῖα*», ὁ Κόχραν «*χαιρετήσας τότε τὸ φρούριον μὲ κανονιοβολὰς καὶ ἀντιχαιρετηθεὶς ἀπεμακρόνθη, παραγγέλλας μόνον νὰ μὴ κακοποιῶσιν ἀνθρωποὺς εἰς τὰ συλλαμβανόμενα πλοῖα...*». Ἡ Ἀντικυβ. Ἐπιτροπή, ἀνίσχυρος νὰ παράσχη οὐσιαστικὴν βοήθειαν, περιώρισθη ν' ἀπευθύνῃ (24 Ὀκτ. 1827) ἐγκυκλίους περὶ καταπαύσεως τῆς πειρατείας (ΓΑΚ. Ὑπ. Ναυτ. φ. 61 ἔγγρ. 759/24 Ὀκτ. 1827.—Π. Κριάρη, ἔ. ἄ. σ. 588). Ἡ ἐπιδειχθεῖσα ὅθεν ἀδιαφορία τοῦ Κόχραν καὶ ἡ ἀδυναμία τῆς Κυβερνήσεως «*ἐνεψύχασε τὸ κακόν*». (Bl. ἔφημ. «*Ἀθηνᾶ*» ἀρ. 78 τῆς 24 Δεκ. 1832). Ματαιῶς τὸ Κρητ. Συμβούλιον προσεπάθησε διὰ προκηρύξεως τῆς 25 Ὀκτ. 1827 νὰ περιστείλῃ τὴν πειρατεῖαν (ΓΑΚ. Ἄρχ. Μαρ. Κ 14 ἀρ. 4086 καὶ Κ 15 ἀρ. 4418). Ἀντιληφθὲν δέ, ὅτι οὐδὲν θὰ ἐπετυγάνετο διὰ τῆς βίας, προσεπάθησεν ἐν συνεχείᾳ δι' ἄλλων μέσων ν' ἀποσπάσει τὰ πειρατικά σκάφη ἀπὸ τοὺς ἰδιοκτῆτας των. Οὕτως ἀπὸ τοῦ Νοεμ. 1827, ἐπικαλούμενον τὰς ἀνάγκας τῆς ἐκστρατείας, ἤρχισε νὰ ναυλοῖ καὶ τὰ εὑρισκόμενα εἰς Γραμβούσαν σκάφη καὶ νὰ τὰ χρησιμοποιοῖ διὰ τὴν μεταφορὰν στρατευμάτων (ΓΑΚ. Ἄρχ. Μαρ. Κ 14 ἀρ. 4086 καὶ Κ 15 ἀρ. 4418).

35. Bl. εἰς Παράρτημα ἔγγρ. 1 σ. 148.

Ἄνασκευάζων τὴν κατηγορίαν τοῦ Σταίηνς περὶ συμμετοχῆς του εἰς τὴν συνωμοσίαν, ἐπεσήμαινε κατ’ ἀρχὰς τὰς ἐνδείξεις, αἱ ὁποῖαι ἀπεκάλυπτον ὡς μύθευμα τὴν στρεφομένην δῆθεν κατὰ τῶν ἀγγλογαλλικῶν ἀγημάτων ἀνταρσίαν τῆς ἑλληνικῆς φρουρᾶς³⁶. Κατηγγέλθη δηλαδὴ εἰς τὸν Σταίηνς, ὅτι ἡ συνωμοσία θὰ ἐξεδηλοῦτο κατὰ τὴν μεταφορὰν τῆς σοροῦ τοῦ φονευθέντος (3 Μαρτ. 1828 ν.ῆ.) φρουράρχου Καρόλου Γκόρντον Οὔρκχαρτ (C. G. Urquhart)³⁷ ἐπὶ τοῦ φρουρίου. Ἡ σορὸς ὅμως εἶχεν ἤδη μεταφερθῆ ἐκεῖ πρὸ δύο ἡμερῶν. Ἡ ἀνακάλυψις, ἐξ ἄλλου, «*τριῶν βαρελιῶν*» πυρίτιδος ἐντὸς οἰκήματος, γεγονὸς τὸ ὅποιον ἐθεωρήθη ὡς ἐνδείξεις περὶ ὀργανωθεῖσης συνωμοσίας, θὰ εἶχε ποιάν τινα σημασίαν, ἐὰν τὸ οἶκημα τοῦτο δὲν ἐχρησίμευεν, «*ὡς καὶ εἰς καιρὸν τῶν Τούρκων... εἰς κατασκευὴν καὶ γέμισμα τῶν καρτοσιῶν...*»³⁸. Δὲν ἦτο δηλαδὴ τοῦτο εἰ μὴ ὑποτυπῶδες ἐργαστήριον πυρομαχικῶν, ὅπου ἀπὸ χρόνων ὑπῆρχε πυρίτις, καὶ δὲν εἶχεν αὕτη προσφάτως ἐναποθηκευθῆ χάριν τῆς συνωμοσίας. Ἄλλωστε, ὡς μετὰ τινος πικρίας ἐσχολίαζεν εὐστόχως, πῶς ἦτο δυνατόν οἱ ἐντὸς τοῦ ἤδη ἐκκενωθέντος, κατὰ διαταγὴν τῶν μοιράρχων, φρουρίου ἐναπομείναντες ὀγδοήκοντα ἄνδρες νὰ ἀναλάβουν ἐπίθεσιν ἐναντίον διακοσίων πεντήκοντα καλῶς ἐξοπλισμένων στρατιωτῶν τοῦ ἀγγλογαλλικοῦ ἀγῆματος καὶ τοῦ ἀποσταλέντος ὑπὸ τῆς ἑλληνικῆς κυβερνήσεως τακτικοῦ στρατιωτικοῦ σώματος;

Ἄναφορικῶς πρὸς τὸ ἐὰν ἡ παραμονὴ του ἐντὸς τοῦ οἰκήματος, ὅπου ἀνεκαλύφθη ἡ πυρίτις, ἢ ἀνεύρεσις τῆς ἀλληλογραφίας του μετὰ τῶν Γραμβουσιανῶν καὶ ἡ ἀποκάλυψις κλοπιμαίων ἀπεδείκνυον τοῦτον βασικὸν στέλεχος τῆς συνωμοσίας καὶ κάτοχον μερίσματος ἐκ τῶν πειρατικῶν λαφύρων, ἰσχυρίζετο ὅτι :

36. Ἡ συνωμοσία αὕτη ἦτο ἐπινόησις τοῦ Στρανγκουαίης, ὁ ὁποῖος, ἐπικαλούμενος ἀορίστως κινδύνους, ἐσχεδίαζε τὴν τοποθέτησιν ἐπὶ τοῦ φρουρίου τῆς Γραμβούσης μεγαλυτέρας ἀγγλικῆς στρατιωτικῆς δυνάμεως. Ἐν τελευταίᾳ ἀναλύσει, ἡ ὅλη ὑπόθεσις δὲν ἦτο εἰ μὴ ἐκδήλωσις τῆς ὑφισταμένης ἀντιζηλίας μεταξὺ τῶν Ἄγγλων καὶ Γάλλων ὡς πρὸς τὴν κατοχὴν τοῦ φρουρίου. Περὶ τούτων διαλαμβάνομεν διὰ μακρῶν εἰς τὴν προμησθεῖσαν μελέτην μας.

37. Ὁ Ἄγγλος φιλέλληνας Κάρ. Οὔρκχαρτ, μετέχων ἕως τότε τῶν ἐπιχειρήσεων εἰς Χίον, διωρίσθη ὑπὸ τοῦ Κυβερνήτου φρούραρχος Γραμβούσης. Οὗτος ἐπὶ κεφαλῆς τακτικοῦ στρατιωτικοῦ σώματος θὰ ἀντικαθίστα τὴν ἐξ ἐντοπιῶν φρουρὰν ὑπὸ τὸν Μαρκούλην Ρενιέρην, ἡ ὁποία θὰ προωθεῖτο εἰς Σφακιά. Ὁ Οὔρκχαρτ ἀφίχθη εἰς Γραμβούσαν περὶ τὸ μέσον τοῦ Φεβρ. 1828 καὶ ἀνέλαβε τὰ καθήκοντά του. Δέκα ἡμέρας ὅμως ἀργότερον ἐφονεύθη ἐξ ἀτυχήματος. (ΓΑΚ. Γεν. Γραμμ. φ. 14 ἔγγρ. 235/9 Φεβρ. 1828.—Κ. Κ ρ ι τ ο β ο υ λ ῖ δ ο υ, ἔ. ἀ. σ. 396.—Π. Κ ρ ι ῖ ῶ ρ η, ἔ. ἀ. σ. 605.—P i t c a i r n J o n e s, ἔ. ἀ. σ. 258).

38. Βλ. εἰς Παράρτημα ἔγγρ. 1 σ. 147.

α) Ἡ ἐγκατάστασις του εἰς τὸ χαρακτηρισθὲν ὡς ἐπιτελεῖον τῆς συνωμοσίας οἴκημα ἦτο προσωρινὴ καὶ ἀναγκαστικὴ. Διότι, μὴ διαθέτων ἰδίαν στέγην, ἠναγκάσθη ἀφικόμενος εἰς Γραμβοῦσαν νὰ μείνη εἰς τὴν οἰκίαν τῶν ἀδελφῶν Ἰωάννου καὶ Βασιλείου Χάλη. Μάλιστα τὰ βιβλία του, τὰ ὁποῖα ἔφερον ἀπὸ τὸ Ναύπλιον, φοβούμενος τὴν ἐκεῖ ἐπίθεσιν τῶν Αἰγυπτίων, ἔμειναν εἰς τὸ ὑπαιθρον. Ἄφου δὲ τὰ περισσότερα κατεστράφησαν, ἐναποθήκευσε, μὲ τὴν βοήθειαν φίλων του, τὰ ἐναπομείναντα εἰς διάφορα οἰκήματα. Μετὰ τὸν αἰφνίδιον θάνατον τοῦ Οὐρκχαρτ μετόκησε καὶ ἐκοιμήθη «*ἀδύο ἢ τρεῖς βραδιὰς*» εἰς τὴν χαρακτηρισθεῖσαν ὡς ἐπιτελεῖον τῆς συνωμοσίας πυριτιδαποθήκην («*τσεπχανέ*»).

β) Οὐδαμοῦ εἰς τὴν ἀλληλογραφίαν του ὑπάρχει ἔνδειξις, ὅτι ἦτο «*κεφαλὴ τῆς τοπικῆς ἀρχῆς τῆς Γραμπούσης*», ὅτι παρεκίνει εἰς τὰς ληστείας ἢ ὅτι ἐμοιράζετο μετὰ τῶν πειρατῶν «*ληζόμενα εὐρωπαϊκὰ πράγματα*». Ἀντιθέτως, ἐκ τῆς ἀναγνώσεως τῶν ἐπιστολῶν του θὰ ἠδύνατό τις νὰ πληροφορηθῆ, ὅτι συνεβούλευε τοὺς εἰς Γραμβοῦσαν ν' ἀπέχουν τῆς πειρατείας.

Ἄποκρινόμενος ὁ Ἀντωνιάδης εἰς ἐρωτήσεις τῆς Ἐξ. Ἐπιτροπῆς πρὸς ἐξακριβῶσιν τῆς προελεύσεως τῶν διατεθέντων διὰ τὴν ἐκστρατείαν χρημάτων, ὁπότε θὰ κατεδεικνύετο, τόσον ἢ γνώσις αὐτοῦ περὶ προσώπων καὶ τῶν κτηθεισῶν οἰκονομικῶν δυνατοτήτων των, ὅσον καὶ τὸ μέτρον τῶν ἀναληφθεισῶν ὑπ' αὐτοῦ πρωτοβουλιῶν, παρεδέχθη ὅτι ἡ ἐκστρατεία ὀργανώθη διὰ «*συνεισφορῶν*», αἱ ὁποῖαι συνεκεντρώθησαν εἰς Γραμβοῦσαν ἐν ἀπουσίᾳ του. Κατέθεσε δὲ ὅτι οἱ Κρήτες, ἀναζητοῦντες χρήματα διὰ τὴν ὀργάνωσιν τῆς ἐκστρατείας, ἐνεθυμήθησαν, ὅτι ὅτε ὁ Ἐμμ. Τομπάζης ἐπῶλει εἰς συμπατριώτας των τὴν γολέταν του «*Τερωπιχόρη*»³⁹, ὑπεσχέθη ὅτι, ὀργανουμένης ἐκστρα-

39. Δὲν ἠδυνήθην νὰ ἐξακριβώσω διὰ ποῖον λόγον οἱ ἀδελφοὶ Τομπάζης ἐπῶλησαν τὴν γολέταν των ταύτην. Ὅπωςδήποτε ὁμως ἡ πώλησις δὲν θὰ συνεδέετο μὲ οἰκονομικὴν κάμψιν τῆς οἰκογενείας. Πιθανώτερον φαίνεται, ὅτι οὗτοι ἐπεθύμουν ν' ἀποξενωθοῦν τῆς κυριότητος ἐπ' αὐτῆς διὰ τοὺς ἐξῆς λόγους: Ἡ γολέτα «*Τερωπιχόρη*», πλοιαρχουμένη ὑπὸ τοῦ Ἄλεξ. Ραφαλιᾶ ἢ Ραφαήλ, κατέσχεν (7 Μαρτ. 1826) ἐντὸς τοῦ λιμένος τῆς Πάτμου τὸ ὑπὸ Ἴονικὴν σημαίαν ἐμπορικὸν σκάφος «*Παναγία τοῦ Κύκκου*» ὑπὸ τὸν καπ. Ἄθαν. Ζούλιαν, μὲ τὴν αἰτιολογίαν ὅτι τὸ ἐπ' αὐτοῦ φορτίον ἦτο ἐχθρικῆς ιδιοκτησίας. Ἡ ἀρμοδιὰ ἐπὶ τῆς κρίσεως τῶν λειῶν «*Τόπον ἐπέχουσα Θαλασσίον Δικαστηρίον Ἐπιτροπῆ*» διὰ τῆς ὑπ' ἀρ. 79 τῆς 30 Μαρτ. 1826 ἀποφάσεώς της ἐθεώρησε μὴ νόμιμον λείαν τὸ φορτίον καὶ διέταξε τὴν ἀπόλυσιν τοῦ σκάφους. (ΓΑΚ. Ὑπ. Ναυτ. φ. 46). Κατὰ τὸν αὐτὸν χρόνον ἦτο ὑπὸ κρίσιν καὶ ἕτερον σκάφος κατασχεθὲν ὑπὸ τῆς αὐτῆς γολέτας, τὸ ὑπὸ αὐστριακὴν σημαίαν «*Lettera di Campio*» ὑπὸ τὸν καπ. Ἄνδρ. Canovich. Ἐξοργισθέντες ὁμως οἱ ἄνδρες τῆς ὑδραϊκῆς γολέτας, διότι ἀγγλικὸν πολε-

τείαις πρὸς ἀπελευθέρωσιν τῆς μεγαλονήσου, θὰ ἦτο πρόθυμος νὰ δια-

μικὸν σκάφος ἤρπασεν ἀπὸ τοῦ λιμένος τοῦ Ναυπλίου καὶ τρίτον ὑπὸ κρίσιν σκάφος, ὑπ' αὐτῶν τῶν ἰδίων κατασχεθέν, τὸ ὑπὸ Ἴονικὴν σημαίαν «Ζεὺς» τοῦ καπ. Π. Σπητέρη, τὴν νύκτα τῆς 5 Ἀπρ. 1826 κατέλαβον τὰ δύο πρῶτα ἐξ αὐτῶν καὶ τὰ ὠδήγησαν εἰς τινα ὀρμίσκον, ὅπου καὶ ἰδιοποιήθησαν τὰ ἐπ' αὐτῶν φορτία. (ΓΑΚ. Ὑπ. Ναυτ. φ. 47 ἔγγρ. 8100/5 Ἀπρ. 1826.—Συλλ. Βραχ. φ. 19 ἔγγρ. 8208/10 Ἀπρ. 1826). Φοβούμενος λοιπὸν ὁ Ἐμμ. Τομπάζης, μήπως ζητηθοῦν παρ' αὐτοῦ, ὡς ἰδιοκτῆτου τῆς γολέτας, ἀποζημιώσεις διὰ τὰς γενομένας ληστείας, ἔσπευσε νὰ πωλήσῃ τὴν γολέταν «Τερψιχόρη». Ἐν τούτοις δὲν ἀπέφυγεν οὗτος τὴν δικαστικὴν περιπέτειαν. Τὸν Ἰουν. 1829 ὁ Ἄθαν. Ζούλας ὑπέβαλεν ἀγωγὴν ἀποζημιώσεως ἔναντιον αὐτοῦ, τοῦ πλοιάρχου του Ραφαλιᾶ καὶ τοῦ ἐγγηγοῦ τῆς γολέτας Ἐμμ. Ξένου (ΓΑΚ. Ὑπ. Δικ. φ. 43 ἔγγρ. τῆς 10 Ἰουν. 1829).

Ἄγνωθ τὴν ἀκριβῆ ἡμερομηνίαν τῆς πωλήσεως τῆς γολέτας. Τὴν 28 Μαΐου 1827 ὁ Κρῆς Ν. Ρενιέρης, πρόεδρος τῆς Βουλῆς, ἀνήγγειλεν εἰς τὴν διοίκησιν τῆς Κρήτης τὴν ὑπὸ Γραμβουσιανῶν ἀγορὰν τοῦ σκάφους (Βλ. Ἰα κ. Τ ο μ π ἄ ζ η, ἔ. ἄ. σ. 356 - 357). Μέτοχοι ἐπὶ τῆς γολέτας ἦσαν οἱ ἐκ τῶν κατηγορουμένων ἐπὶ πειρατεία Ἰω. Κονταξῆς καὶ παπὰ Γρηγ. Δαμαλάκης, ὁ Ζενεδογιάννης, ὡς καὶ ἕτεροι δύο ἀκόμη. (Ἀρχ. Καπ. φ. 426). Ἡ «Τερψιχόρη», πλοιαρχουμένη ὑπὸ τοῦ Μαν. Δικτάκη, κατηγορουμένου καὶ τούτου ἐπὶ πειρατεία, κατέσχε (1 Σεπτ. 1827) πλησίον τῆς Κρήτης τὸ ὑπὸ αὐστριακὴν σημαίαν σκάφος «Ἀπόλλων», τὸ ὅποιον μετέφερον ἐξ Ὀδησοῦ εἰς Λιβόρνον σίτον διὰ λογαριασμόν τοῦ Φρειδ. Cortazzi (Χορτάτση;). Ὁ πλοίαρχος Ἀλέξ. Scopenich ἀνέφερεν (25 Ὀκτ. 1827) εἰς τὸν αὐστριακὸν πρόξενον Γ. Γρόπιους (G. Gropius), ὅτι τὸ σκάφος του ὠδηγήθη εἰς Γραμβουσαν καὶ ἐδημεύθη τὸ φορτίον του καὶ ὅτι τὸ αὐτὸ συνέβη καὶ μὲ ἕτερον σκάφος, ὑπὸ αὐστριακὴν σημαίαν, πλοιαρχούμενον ὑπὸ τοῦ Ἀντ. Rescovich (ΓΑΚ. Ἀρχ. Μάλμο Κ 44 ἀρ. 48). Ἀληθὲς ὅμως εἶναι, ὅτι τὸ Κρητ. Συμβούλιον, ἐπικαλούμενον κατάστασιν ἀνάγκης, ἐκράτησε τὸν μεταφερόμενον ἐπὶ τῶν σκαφῶν σίτον, ἐχορήγησε δὲ (26 Σεπτ. 1827) εἰς τοὺς πλοιάρχους τῶν ἀπόδειξιν διὰ μελλοντικὴν τῶν ἀποζημιώσιν (Ἀρχ. Φιλ. ἀρ. 3271). Ὡς ἦτο ἐπόμενον, οὗτοι οὐδεμίαν ἐμπιστοσύνην ἔχοντες εἰς τὰς ἀποδείξεις τοῦ Κρητ. Συμβουλίου καὶ ἐπειγόμενοι νὰ λάβουν τὰ χρήματά των, κατήγγειλαν τὸ γεγονός εἰς τὸν Γρόπιους χαρακτηρίζοντες τὴν ἐνέργειαν τῶν Γραμβουσιανῶν ὡς πειρατικὴν. Ἡ Ἀντικυβ. Ἐπιτροπὴ, λαβοῦσα γνῶσιν τούτου, πιθανὸν καὶ ἄλλων παρομοίων γεγονότων, εὐρέθη ὑποχρεωμένη νὰ λάβῃ τὰ ἀπαιτούμενα μέτρα. Οὕτως, ἐνῶ ἠτοιμάζετο ἡ γολέτα «Τερψιχόρη» ν' ἀποπλεύσῃ ἐκ Πόρου διὰ τὴν εἰς Κρήτην μεταφορὰν στρατευμάτων, ἐκλήθη (30 Ὀκτ. 1827) ὁ Μαν. Δικτάκης νὰ λογοδοτήσῃ (ΓΑΚ. Ὑπ. Ναυτ. φ. 61 ἔγγρ. 959/30 Ὀκτ. 1827). Οὗτος ἠρνήθη καὶ ὁ ἀστυνόμος Πόρου ἀφῆρσε τὸ πηδάλιον τοῦ σκάφους. Ἐν τῷ μεταξύ κατέφθανον οἱ προοριζόμενοι διὰ Κρήτην στρατιῶται, ὁπότε ἐπενέβησαν οἱ συνοδεύοντες τὸ στράτευμα Κρῆτες Γ. Καλλέργης καὶ Γ. Σταματάκης καὶ «μὲ κολακείας καὶ χρήματα» ἐπεδίωκον τὴν ἄδειαν ἀπόπλου τῆς γολέτας. Φαίνεται ὅτι ὁ ἀστυνόμος Πόρου, ἀπειλουμένης τῆς ζωῆς του, ὡς ἀνέφερεν (8 Νοεμ. 1827) εἰς τὸ Ὑπ. Ναυτικῶν, ἀφησε τὴν γολέταν νὰ φύγῃ. (ΓΑΚ. Ὑπ. Ναυτ. φ. 62 ἔγγρ. τῆς 8 Νοεμ. 1827). Τελικῶς τὸ σκάφος, ἐλλιμενισμένον εἰς Γραμβουσαν, ἀνετινάχθη κατὰ τὴν νύκτα τοῦ κατάπλου τοῦ ἀγγλογαλλικοῦ στολίσκου, ἐξ ἀναφλέξεως τῆς πυριτιδαποθήκης του. (Βλ. Π. Κ ρ ι ἄ ρ η, ἔ. ἄ. σ. 603.—Gordon, ἔ. ἄ. τ. Β' σ. 492).

θέση υπέρ του σκοπού τούτου μέρος των εισπραχθέντων χρημάτων. Ἡ πρότασις αὕτη παρεκίνησε τοὺς Γραμβουσιανούς, κατὰ τοὺς ἰσχυρισμούς πάντοτε τοῦ Ἀντωνιάδου, ὅπως υἰοθετήσουν τὴν μέθοδον τῆς διὰ τῶν συνεισφορῶν ἐξευρέσεως τῶν ἀπαιτουμένων χρημάτων⁴⁰. Ἐρωτηθεὶς ὁ Ἀντωνιάδης, ἐὰν ἐγνώριζε τὴν προέλευσιν τοῦ ἐμφανισθέντος διὰ τῶν εισφορῶν οἰκονομικοῦ δυναμικοῦ τῶν Κρητῶν, δὲν ἠρνήθη ὅτι εἰς Γραμβοῦσαν διεπράττοντο παρανομίαι καὶ τὴν ἐξ αὐτῆς τῆς αἰτίας ποιᾶν τινα εὐμάρειαν τῶν Γραμβουσιανῶν. Ἐνεφανίσθη ὁμως ὡς πιστευῶν ὅτι τὰ διατεθέντα χρήματα προήρχοντο ἀπὸ τὰς προσόδους τῆς νήσου ἢ «καὶ ἄλλοθεν», οὐχὶ δὲ ἀπὸ κλοπᾶς, διότι μετέβη εἰς Γραμβοῦσαν (14 Αὐγ. 1827), μετὰ τὴν ἐκεῖ ἄφιξιν τοῦ Νεοφύτου Οἰκονόμου⁴¹, ἐνθ' «ἦσαν ὄλων αἱ συνεισφοραὶ γινομένηαι»⁴².

Ἀναφορικῶς πρὸς τὸ ζήτημα τῆς πλοιοκτησίας τοῦ ὁ Ἀντωνιάδης κατέθεσεν ὅτι, ἐμπορευόμενος πρὸ τῆς ἐπαναστάσεως, κατέστη διὰ πρώτην φοράν πλοιοκτήτης διαρκοῦντος τοῦ ἀγῶνος. Οὕτω περὶ τὸν Φεβρουάριον τοῦ 1826⁴³ εὐρέθη συνιδιοκτήτης, μετ' ἄλλων Κρητῶν εὐρισκομένων εἰς Ναύπλιον «μὲ κατάστασιν ὀπωσοῦν», τῆς γολέτας «Περικλῆς»⁴⁴. Ἡ γολέτα αὕτη, ἀνήκουσα εἰς τὸν ἐκ Κάσου Νικόλαον Γρηγο-

40. Βλ. εἰς Παράρτημα ἔγγρ. 2 σ. 152.

41. Περὶ τοῦ Κρητὸς κληρικοῦ καὶ ἀγωνιστοῦ τούτου βλ. Ἐμ. μ. Πρωτοψάλτη, Ἀνέκδοτα ἔγγραφα τοῦ Μιχαὴλ Κομνηνοῦ Ἀφεντούλιεφ, εἰς «Ἐπ. Ἐτ. Κρ. Σπ.» τ. Β' (1939) σ. 171 - 172.—Ἀνδρ. Βουρδοῦμπάκη, Ἀνέκδοτα Κρητικά ἔγγραφα, εἰς «Ἐπ. Ἐτ. Κρ. Σπ.», τ. Γ' (1940) σ. 206.—Ν. Τωμαδάκη, Ἐκκλησις, σ. 9. σημ. 12, σ. 3 καὶ 21.—Τοῦ αὐτοῦ, Σύντομον διάγραμμα τῆς ἱστορίας τῆς Ἐκκλησίας Κρήτης ἐπὶ Τουρκοκρατίας, εἰς ΔΙΕΕ τ. ΙΔ' (1960) σ. 24.—Τοῦ αὐτοῦ, Τὰ ἐν Κρήτῃ πολιτεύματα..., σ. 21. Ὁ φιλικὸς δεσμὸς καὶ ἡ συνεργασία τοῦ Ἀντωνιάδου μετὰ τοῦ Νεοφύτου Οἰκονόμου ἀνάγεται εἰς τοὺς πρώτους χρόνους τοῦ Ἀγῶνος καὶ συγκεκριμένως ἐπὶ Γεν. Ἐπάρχου Κρήτης Μιχ. Κομνηνοῦ Ἀφεντούλιεφ. Τότε εἰς μὲν τὸν Ἀντωνιάδην εἶχον ἀνατεθῆ καθῆκοντα «πρωτογραμματέως», εἰς δὲ τὸν Νεοφύτον «ἀρχιγραμματέως». (Βλ. Σ. Ἀντωνιάδη, ἔ.α. σ. 56).

42. Βλ. εἰς Παράρτημα ἔγγρ. 2 σ. 151.

43. Ἐσφαλμένως ἀργότερον, μετὰ τέσσαρα ἔτη, ὁ Ἀντωνιάδης ἀνέφερεν ὡς χρόνον ἀγορᾶς τῆς γολέτας τὸ 1825. (Βλ. ἐφημ. «Ἀθηνᾶ» ἀρ. 76 τῆς 17 Δεκ. 1832).

44. Βλ. εἰς Παράρτημα ἔγγρ. 1 σ. 145 καὶ ἔγγρ. 2 σ. 152.—Κ. Κριτοβουλίδου, ἔ.α. σ. 369.—Gordon, ἔ. α. τ. Β' σ. 483.—Π. Κριάρη, ἔ.α. σ. 567. Ὁ Ἀντωνιάδης κατέθεσεν, ὅτι τῆς ἀγορᾶς τῆς γολέτας, τῆς ὁποίας ἡ ἀξία ἦτο 9.500 γρ., μετέσχον οἱ Ἐμμ. Βερνάρδος διὰ 1500 γρ., ὁ Ἀντωνιάδης διὰ 1200 γρ. καὶ ἄλλοι Κρητῆς διὰ ποσῶν ἀπὸ 500 ἕως 1000 γρ. Ἐπειδὴ δὲν συνεκεντρώθη τὸ ἀπαιτούμενον ποσόν, ὁ Ἀντωνιάδης παρέδωσεν ὡς ἐνέχυρον εἰς τὸν ἐκ Πάτμου ἔμπορον Ἐμμ. Ξένον, δύο εὐαγγέλια καὶ ἓνα σταυρὸν προερχόμενα ἀπὸ μονᾶς τῆς Κρήτης καὶ ἔλαβε 200 τάλληρα (δηλ. 2.400 γρ.). Ἡ ἀποκάλυψις τοῦ γε-

ριάδην⁴⁵, ἠγοράσθη, τῇ συστάσει τοῦ ‘Εμμ. Τομπάζη, διὰ τὴν εἰς Κρήτην μεταφορὰν τροφίμων καὶ πολεμοφοδίων χάριν τοῦ ἀγῶνος⁴⁶. Γε-

γονότος, ὅτι ἐδόθησαν ὡς ἐνέχυρον ἐκκλησιαστικὰ κειμήλια διὰ τὴν ἀγορὰν γολέτας, ἐξέπληξε τὴν ‘Εξετ. ‘Επιτροπὴν, ἡ ὁποία ἐζήτησε περισσοτέρας πληροφορίας. Οὕτως ὁ ‘Αντωνιάδης κατέθεσεν ὅτι ταῦτα, ἀνήκοντα εἰς τὰς μονὰς ‘Αγίου ‘Ιωάννου τοῦ Θεολόγου τὴν ἐπιλεγομένην Πρέβελη, ‘Αγίου Γεωργίου ‘Επανωσῆφη καὶ ‘Αρκαδίου, παρεδόθησαν εἰς τὸν ‘Εμμ. Τομπάζην, ‘Αρμοστὴν ὄντα τῆς νήσου. Οὗτος δέ, ἐγκαταλείπων τὴν Κρήτην (12 ‘Απρ. 1824), συμπαρέλαβε καὶ τὰ ἐκκλησιαστικὰ ταῦτα κειμήλια, τὰ ὁποία ἐναποθήκευσεν εἰς τὴν οἰκίαν του εἰς ‘Υδραν. Οἱ Κρήτες πληρεξούσιοι, μελετῶντες πάντοτε τὴν ὀργάνωσιν ἐπιχειρήσεων εἰς τὴν μεγαλόνησον, ἐζήτησαν (Φεβρ. 1825) παρὰ τῆς Κυβερνήσεως τὴν εἰς Ναύπλιον συγκέντρωσιν τῶν κειμηλίων τούτων, ὡς καὶ τῶν πραγμάτων, τὰ ὁποία κατέλιπον οἱ καταφυγόντες εἰς διαφόρους νήσους (Σαντορίνην, Μῆλον, ‘Ιον, κ. ἄλ.) ἱκαὶ ἀποθανόντες ἄκληροὶ συμπατριῶταί των. (ΓΑΚ. ‘Υπ. ‘Εσωτ. φ. 56 ἔγγρ. τῆς 25 Φεβρ. 1825.—‘Υπ. ‘Εσωτ. φ. 57 ἔγγρ. 4157/3 Μαρτ. 1825). ‘Εξ αἰτίας ὅμως τῆς αἰγυπτιακῆς εἰσβολῆς εἰς Πελοπόννησον καὶ τῆς κρισίμου τότε πολιτικῆς καταστάσεως, δὲν φαίνεται νὰ ἐπραγματοποιήθῃ ἡ συγκέντρωσις αὕτη. ‘Αποφασισθεῖσης κατὰ τὸ ἐπόμενον ἔτος τῆς ἀγορᾶς τῆς γολέτας, οἱ πληρεξούσιοι Κρήτης ἐπανάλαβον (26 Φεβρ. 1826) τὸ αἴτημά των. Πράγματι ἐστάλησαν ἐξ ‘Υδρας πρὸς τὴν ἐπιτροπὴν ‘Εθνικοῦ Ταμεῖου πέντε κιβώτια περιέχοντα τὰ φυλασσόμενα ὑπὸ τοῦ Τομπάζη ἐκκλησιαστικὰ κειμήλια. Μεταξὺ τούτων συμπεριλαμβάνοντο 3 σταυροί, 6 εὐαγγέλια «ἐγκεκοσμημένα», 1 μῆτρα κ.ἄ., προερχόμενα ἀπὸ τὴν μονὴν Πρέβελη, 10 σταυροί, 2 ζεύγη «τζαπράκια (ζῶναι) μαλαγματοκαπνισμένα», 7 ἀργυρᾶ δισκάρια, ἀργυρᾶ δισκοπότηρα κ. ἄ., ἀπὸ τὴν μονὴν ‘Αγ. Γεωργίου ‘Επανωσῆφη (ΓΑΚ. ‘Εκτελ. φ. 156 ἔγγρ. 747/28 ‘Ιαν. 1826, ἐνθα λεπτομερῆς καταγραφὴ τῶν παραδοθέντων ὑπὸ τοῦ ‘Εμμ. Τομπάζη). Ταῦτα παρεδόθησαν εἰς τὸν ‘Αντωνιάδην, ὁ ὁποῖος, ἐν συνεννοήσει μετὰ τῶν λοιπῶν πληρεξουσίων Κρητῶν, παρέδωσε μέρος τούτων ὡς ἐνέχυρον καὶ ἐδανείσθη διὰ λογαριασμὸν τοῦ «κοινῶ» τῆς Κρήτης χρήματα διὰ τὴν ἀγορὰν τῆς γολέτας (Βλ. Κ. Κριτ ο β ο υ λ ἰ δ ο υ, ἔ. ἄ. σ. 369). Τὰ λοιπὰ ἐξεποιήθησαν κατόπιν διαταγῆς τοῦ ‘Εκτελεστικοῦ. Τὰ εἰσπραχθέντα χρήματα κατετέθησαν εἰς τὸ ‘Εθν. Ταμεῖον, διὰ νὰ χρησιμοποιηθοῦν ὑπὲρ τοῦ Κρητικοῦ ἀγῶνος (Ν. Τ ω μ α δ ἄ κ η, Σύντομον διάγραμμα..., σ. 26 - 27). Χαρακτηριστικὸν ὅμως εἶναι ὅτι, ὅτε ἐχρειώσθησαν χρήματα διὰ τὰς ἐπιχειρήσεις εἰς Κρήτην τὸ 1827, τὸ ‘Εθν. Ταμεῖον δὲν ἦτο εἰς θέσιν νὰ ἐπιστρέψῃ τὸ ἀνερχόμενον εἰς 50 χιλιάδας γρ. ποσόν. Διὰ τοῦτο τὸ ‘Υπ. Οἰκονομικῶν, ὑπολογίζον εἰς τὰ ἐκ τῶν προσόδων τῆς Σάμου ἔσοδα τοῦ 1828, ἐχορῆγει χρεωστικὰς ὁμολογίας. Τοιαύτην ὁμολογίαν τοῦ ‘Υπ. Οἰκονομικῶν ἔδωσαν (21 Δεκ. 1827) οἱ στρατολογούντες τὸ δεῦτερον ἐκστρατευτικὸν σῶμα ‘Αντωνιάδης καὶ Β. Χάλης εἰς τὸν ‘Εμμ. Τομπάζην καὶ ἔλαβον παρ’ αὐτοῦ χρήματα. (ΓΑΚ. Γεν. Γραμμ. φ. 14 ἔγγρ. τῆς 9 Φεβρ. 1828).

45. Βλ. καὶ ‘Ιστορικὸν ‘Αρχεῖον Κάσου (= ‘Αρχ. Κάσου), ἐκδιδόμενον ὑπὸ Ν. Μωρηῆ, τ. Β’ ‘Αθήναι 1937, σ. 54. ‘Εσφαλμένως ἀναφέρεται (Π. Ρ ε δ ἰ ἄ δ ο υ, Μανουὴλ Βερνάρδος ὁ Κρῆς, εἰς «‘Επ. ‘Ετ. Κρ. Σπ.» τ. Α’ (1938) σ. 96), ὅτι ἡ γολέτα αὕτη ἀνήκεν εἰς τὸν ‘Εμμ. Τομπάζην. Πιθανὸν πρόκειται περὶ συγχύσεως. Περὶ τοῦ πωλητοῦ Νικ. Γρηγοριάδου, προκρίτου τῆς νήσου, ἀγωνιστοῦ καὶ μετέπειτα πληρεξουσίου Κάσου, βλ. ‘Αρχ. Κάσου, τ. Β’ σ. 42 κ.ἑ.

46. Οἱ Κρήτες πληρεξούσιοι, γνωστοποιούντες (16 Φεβρ. 1826) εἰς τὸν ‘Εμμ,

γονός δὲ τὸ ὁποῖον ἠνάγκασε τοὺς Κρήτας, ὅπως προβοῦν εἰς τὴν ἀγοράν, ὑπῆρξεν ἡ δυσχέρεια ναυλώσεως σκαφῶν ἢ οἱ ἐκβιασμοὶ τῶν πλοιοκκτητῶν των. Συγκεκριμένως ἀνέφερον, ὅτι ἐνῶ εἶχον ἐξασφαλίσει τὴν παρά τῆς Κυβερνήσεως χορήγησιν 400 κιλῶν σίτου ὑπὲρ τῆς λιμωτοῦσης φρουρᾶς τῆς Γραμβούσης καὶ ἐνῶ εἶχον φορτώσει τὴν ποσότητα ταύτην ἐπὶ ἐνὸς ψαριανοῦ μιστίκου, ὁ κυβερνῶν τὸ σκάφος Σκορδῆς ἠρνεῖτο ν' ἀποπλεύσῃ, ἐὰν δὲν προεισέπραττε τὸν ναυλὸν του. Ἡ καθυστέρησις τοῦ ἀπόπλου ἐπὶ ἓνα καὶ ἥμισυ σχεδὸν μῆνα, πιθανῶς μοιραία διὰ τὴν τύχην τοῦ φρουρίου, ἠνάγκασε τὸν Ἀντωνιάδην νὰ δανεισθῇ μὲ προσωπικὴν του ἐγγύησιν ἀπὸ τὸν ἐκ Πάτμου ἔμπορον Ἐμμ. Ξένον⁴⁷ καὶ ἄλλους καὶ νὰ καταβάλλῃ τὸν ἀπαιτούμενον ναυλὸν⁴⁸.

Πλοίαρχος τῆς γολέτας «*Περικλῆς*» διωρίσθη ὁ ἐκ Κάσου Ἀντώνιος Ἡλιοῦ ἢ Γιούλιου, ὁ ὁποῖος ὅμως δὲν ᾤκησε νὰ ἐπιδοθῇ εἰς τὴν πειρατείαν⁴⁹. Ὁ Ἀντωνιάδης, εὐρισκόμενος τότε εἰς Νάξον καὶ πληροφορηθεὶς τὰς εἰς βάρος δύο σκαφῶν, ὑπὸ γαλλικὴν καὶ ἰονικὴν σημαίαν, πειρατείας, ἔσπευσε νὰ διαμαρτυρηθῇ (21 Σεπτ. 1826) ἐπισήμως πρὸ τῆς Ἐφορίας τῆς νήσου⁵⁰. Μὲ ζημίαν του δὲ ἀκολούθως ἀπεξενώθη τῆς κυριότητος τῆς γολέτας, πωλήσας ταύτην εἰς τοὺς ὄπλαρχηγούς Β. Χάλην καὶ Ἰάκωβον Σκανδάλην⁵¹.

Τομπάζην τὴν ἀγοράν τῆς γολέτας «*διὰ συνδρομῆς τιῶν πατριωτῶν καὶ τοῦ Κοινοῦ τῆς Κρήτης ἀπὸ μέρους τοῦ ὁποῖου μᾶς ἐστείλατε ἐδῶ κοινῶν πραγμάτων*», ἀνέφερον ὅτι προετίθεντο ν' ἀγοράσουν ἢ ναυπηγήσουν καὶ τινὰς «*βάρκας*», ἐὰν ἐπετύγχανον τὴν ἐκποίησιν «*τίποτε ἐξ αὐτῶν τῶν πραγμάτων ἢ εὐρωμεν νὰ παρακαταθέσωμεν εἰς κανὲν μέρος*» (βλ. Ἰ α κ. Τ ο μ π ᾶ ζ η, ἐ.ἀ. σ. 314).

47. Περὶ τοῦ πατριώτου τούτου, ὁ ὁποῖος πολλακτὶς διέθεσε χρήματα ὑπὲρ τοῦ ἀγῶνος, βλ. Ζ. Β ι ρ β ί λ λ η, Ἡ οἰκογένεια τῶν Ξένων, εἰς ἐφημ. «*Ἡ Πάτμος*» 1957 ἀρ. 21 καὶ 23.—Β ρ. Κ ο λ λ ᾶ ρ ο υ, Ἡ διαθήκη τοῦ Ἐμμ. Ξένου, εἰς ἐφημ. «*Ἡ Πάτμος*» 1958 ἀρ. 30.

48. Βλ. εἰς Παράρτημα ἔγγ. 2 σ. 153.

49. Ὁ Κ. Κριτοβουλίδης ἀναφέρει (ἐ. ἀ. σ. 369), ὅτι ὁ Ἀντ. Ἡλιοῦ ἦτο καὶ μέτοχος ἐπὶ τῆς γολέτας. Πιθανὸν νὰ εἶναι τοῦτο ἀληθές, διότι, ὡς γνωστὸν, ὁ Κριτοβουλίδης ἔγραψε καθ' ὑπαγόρευσιν σχεδὸν τοῦ Ἀντωνιάδου. Οὗτος δὲ ὅπωςδῆποτε ἦτο εἰς θέσιν νὰ γνωρίζῃ περὶ τοῦ πλοιάρχου του. Περὶ τοῦ ἀνωτέρω Γιούλιου ἢ Ἡλιοῦ ἀναφέρει ὁ Κριτοβουλίδης (ἐ. ἀ. σ. 367), ὅτι ἦτο ὁ πρῶτος διδάξας τὴν πειρατείαν εἰς Γραμβούσαν. Ὁ ἀνωτέρω ὅμως ἀπομνημονευματογράφος διακρίνει τὸν Ἀντ. Γιούλιου ἀπὸ τὸν Ἀντ. Ἡλιοῦ, ἐνῶ πρόκειται περὶ τοῦ αὐτοῦ προσώπου. Οὕτω δὲν εἶναι σαφές ἐὰν ὁ Ἡλιοῦ διωρίσθῃ εἰς τὸ σκάφος «*Περικλῆς*» διδάσκαλος ὢν τῆς πειρατείας, ἢ ἐγένετο τοιοῦτος κατὰ τὴν ὑπηρεσίαν του εἰς τὴν γολέταν ταύτην!

50. Ἐσφαλμένως ὁ Π. Κριάρης ἀναφέρει (ἐ. ἀ. σ. 568), ὅτι ὁ Ἀντωνιάδης διεμαρτυρήθη εἰς Ναύπλιον. Βλ. κατωτ. σ. 129 καὶ ὅσα σχετικὰ ἀναφέρει ἐπὶ τοῦ θέματος τούτου ὁ Gordon (ἐ. ἀ. τ. Β' σ. 483).

51. Ὁ ἐκ τῶν συμπλοιοκκτητῶν Ἐμμ. Βερνάρδος ἐπώλησε διὰ τοὺς αὐτοὺς

Ἄργότερον, περὶ τὸ μέσον τοῦ 1826, ὁ Ἄντωνιάδης μετὰ τοῦ ἐκ Κάσου ναυμάχου Μιχαὴλ Ἡ. Μαλανδράκη⁵² καὶ τοῦ ἐξ Ἴου κτηματίου Νικολάου Τζάνη ἀπεφάσισεν, ὡς ἀνέφερε, τὴν εἰς Ἴον ναυπήγησιν τῆς γολέτας «Κλειώ». Τὸ σκάφος τοῦτο, πλοιαρχούμενον ὑπὸ τοῦ Μαλανδράκη, ἀγοράσαντος καὶ τὸ μερίδιον τοῦ Τζάνη, ἐφωδιάσθη, ἐνεργείαις τοῦ Ἄντωνιάδου, διὰ τακτικῶν ναυτιλιακῶν ἐγγράφων καταδρομῆς, ἰσχύος δύο μηνῶν (23 Ἰουν. - 24 Αὐγ. 1827), καὶ ὑπηρέτησεν εἰς τὸν ἀποκλεισμόν τῶν παραλίων τῆς Κρήτης⁵³. Φαίνεται ὅμως, ὅτι αἱ συληθεῖσαι ὑπὸ τοῦ Μαλανδράκη κατὰ τὴν περίοδον ταύτην λείαι δὲν ἦσαν ἱκανοποιητικά. Δεδομένου δέ, ὅτι οὗτος δὲν ἐμισθοδοτεῖτο παρὰ τῆς Κυβερνήσεως, ἐνῶ, ἀντιθέτως, ἐδιώχθη, ἀδίκως, ὑπὸ πολεμικῶν γαλλικῶν σκαφῶν, ἠναγκάσθη, «βιασθεῖς... ἀπὸ τὰ ὅποια τῶ ἠκολούθησαν ἔξοδα χωρὶς νὰ ὀφελήσῃ τὸ παραμικρόν...», νὰ πωλήσῃ εἰς Γραμβοῦσαν (Αὐγ. 1827) 1/8 ἐκ τοῦ μεριδίου του ἐπὶ τῆς γολέτας εἰς τὸν Βασίλειον Κυδώνην (ἢ Κινδύνην) Καλαϊτζάκη⁵⁴. Ὁ νέος συνιδιοκτήτης, ἀπομακρύνας πραξικοπηματικῶς τὸν Μαλανδράκη, κατὰ τὰ λεγόμενα ὑπὸ τοῦ Ἄντωνιάδου, ἐπεδόθη εἰς τὴν πειρατείαν. Ἐνδεικτικὸν τῶν ἀρχῆθεν προθέσεων του ἦτο ἡ ἀδιαφορία, τὴν ὁποίαν ἐπέδειξεν ὡς πρὸς τὴν ἀνανέωσιν τῶν ναυτιλιακῶν ἐγγράφων τῆς γολέτας. Μέχρι τοῦ Σεπτεμβρίου ἡ «Κλειώ» ἐστερεῖτο ἐγγράφων καὶ ἐπειράτευε. Οὕτως οἱ ἐπιβαίνοντες τοῦ σκάφους ἐλήστευσαν γολέταν ὑπὸ γαλλικὴν σημαίαν μὲ φορτίον ξυλείαν, τῆς ὁποίας τὸν ναῦλον ἀπῆτει ὁ εἰς Μῆλον ἀντιπρόξενος τῆς Γαλλίας. Ἦρπασαν ἀπὸ σκάφος ὑπὸ ἀγγλικὴν σημαίαν δέκα «βαρέλια λεπτοκάρανα καὶ τινας καθέκλας», τὰ ἐναπομείναντα δηλαδὴ ἐπὶ

λόγους τὸ μερίδιόν του ἐπὶ τῆς γολέτας. (Βλ. ἐφημ. «Ἀθηνᾶ» ἀρ. 78 τῆς 24 Δεκ. 1832). Τελικῶς αὕτη κατεποντίσθη εἰς Γραμβοῦσαν ὑπὸ τοῦ γαλλικοῦ πολεμικοῦ σκάφους «*Lamprou*» (:) (Βλ. ἐφημ. «Ἀθηνᾶ» ἀρ. 76 τῆς 17 Δεκ. 1832.—G o r d o n, ἔ. ἀ. τ. Β' σ. 484).

52. Περὶ αὐτοῦ βλ. εἰς Ἀρχ. Κάσου, τ. Β', σ. 104 - 119.

53. Βλ. εἰς Παράρτημα ἔγγρ. 2 σ. 156. Ὁ Ἄντωνιάδης γνωστοποιῶν εἰς τὴν Κυβέρνησιν (21 Ἰουν. 1827) τὴν πρόθεσιν τοῦ Μουσταφᾶ πασᾶ, ὅπως ἐπισκευάσῃ καὶ ἐπανδρώσῃ παραθαλάσσιον φρούριον τῆς ἐπαρχίας Σφακίων, ὁπόθεν ἐλέγχων τὴν περιοχὴν θὰ περιώριζε τὸν ἀνταρτοπόλεμον τῶν Κρητῶν, ἐπεσημαινε τὴν ἀνάγκην διορισμοῦ 1 - 2 καταδρομικῶν σκαφῶν, τὰ ὅποια θὰ ἐκανονιοβόλουν ἀπὸ θαλάσσης τὸ φρούριον, πρὶν ἢ τοῦτο καταστῆ ἰσχυρότερον. Προτείνων δὲ τὸν διορισμόν εἰς τὴν ὑπηρεσίαν ταύτην τῆς γολέτας «Κλειώ», καθίστατο ὁ ἴδιος ἐγγυητῆς διὰ τὴν ἄψογον συμπεριφορὰν τοῦ πλοιάρχου του Μαλανδράκη (ΓΑΚ. Ὑπ. Ναυτ. φ. 51.—Ἀρχ. Καπ. φ. 426.—Ἀρχ. Κάσου, τ. Β' σ. 107 - 108).

54. Ὁ Ἄντωνιάδης, πληροφορηθεὶς τὴν μεταβίβασιν ταύτην, ἔσπευσε ν' ἀναφέρῃ εἰς τὴν Κυβέρνησιν (28 Αὐγ. 1827), ὅτι μετὰ τὴν λῆξιν τῆς ἰσχύος τῆς καταδρομικῆς ἀδείας τῆς γολέτας, ἔπαυε καὶ ὁ ἴδιος νὰ εἶναι ἐγγυητῆς. (ΓΑΚ. Ὑπ. Ναυτ. φ. 55 ἔγγρ. τῆς 28 Αὐγ. 1827).

τοῦ σκάφους μετὰ τὴν ληστρικήν ἐπίθεσιν τοῦ πειρατοῦ Χρυσίνα. Τέλος, ἀπὸ σκάφος ὑπὸ γενουατικὴν σημαίαν ἤρπασαν «καὶ τὰ μικρὰ πρᾶγματα»⁵⁵.

Ὁ Ἀντωνιάδης ἰσχυρίσθη, ὅτι εὕρισκόμενος εἰς «*Αἴγινα, Πόρον, Κεχειάς, Ὑδραν κλπ. καταγινόμενος εἰς τὴν ἐκστρατείαν τῆς Κρήτης*», οὐδὲν συγκεκριμένον περὶ τῆς δράσεως τῆς γολέτας τοῦ ἐγνώριζε. Πληροφοροῦμενος ὁμως «*ἐκ διαλειμμάτων ἀπὸ τὸν ἕνα καὶ τὸν ἄλλον*», ὅτι αὕτη ἐπειράτευε, διεμαρτυρήθη ἐνώπιον τῶν ἀρχῶν τοῦ Πόρου κατὰ τοῦ ἀθαιρέτως ἐνεργήσαντος Μαλανδράκη, ὁ ὁποῖος ἄνευ τῆς ἐγκρίσεώς του μετεβίβασε ποσοστὸν τῆς ἐπὶ τοῦ σκάφους ἰδιοκτησίας του καὶ τὴν διοίκησιν τῆς γολέτας τῶν εἰς τὸν Κυδώνην, χαρακτηριζόμενον ὑπὸ τῶν συμπατριωτῶν του ὡς «*ἀκατάστατον*». Ἐσκέφθη τότε νὰ πωλήσῃ τὸ ἐπὶ τῆς γολέτας «*Κλειῶ*» μερίδιόν του, ἀλλὰ δὲν ἠδυνήθη⁵⁶.

Εἰς τὴν ἀναφορὰν του ὁ Ἀντωνιάδης ἐστιγματίζε τὴν ἐνέργειαν τοῦ Σταίηνς, ὁ ὁποῖος χαρακτηρίσας τὴν εἰς Γραμβοῦσαν εὐρεθεῖσαν γολέταν του ὡς πειρατικὴν καὶ θελήσας «*νὰ ἐνεργήσῃ μόνος του τὴν δικαιοσύνην*», ἀπέστειλε ταύτην εἰς Μάλταν, ζημιῶνων κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον καὶ ἐκθέτων τοὺς ἀνευθύνους συμπλοικτῆτας τῆς⁵⁷. Μετὰ πικρίας δὲ παρετήρει, ὅτι ὁ Ἄγγλος μοίραρχος, ἀγνοῶν ὅτι «*καὶ δεῖναι περιστάσεις μας ἐβίαζαν τοὺς τιμίους νὰ ἀδικῶνται εἰς πᾶσαν στιγμήν καὶ*

55. Κατὰ τὴν ἀναφορὰν τοῦ Ἀντωνιάδου, οἱ ὑπὸ τὸν Κυδώνην ἄνδρες προσεκόμισαν τὰς λείας ταύτας εἰς Γραμβοῦσαν καὶ τὰς διειμοιράσθησαν. Ὁ Μαλανδράκης παρέλαβε τὴν γολέταν ἀπὸ τὴν Γραμβοῦσαν καὶ ὠδήγησε ταύτην εἰς Ἴον. Ἐκτοτε, δηλ. ἀπὸ τοῦ Σεπτ. 1827, ἡ γολέτα ἐχρησιμοποιήθη διὰ τὴν μεταφορὰν εἰς Κρήτην τῶν στρατολογουμένων καὶ τροφῶν. (ΓΑΚ. Ὑπ. Ναυτ. φ. 56 ἔγγρ. τῆς 7 Σεπτ. 1827.— Ἀρχ. Ἀντ. Κ 29 ἔγγρ. τῆς 29 Ὀκτ. 1827). Μετὰ τὴν καταστροφὴν εἰς Μεράμβελον ἡ «*Κλειῶ*» μετέφερε τμήμα τῶν διασωθέντων στρατιωτῶν ἐξ Ἀγ. Νικολάου εἰς Γραμβοῦσαν, ὅπου καὶ εὐρέθη κατὰ τὴν ἐκεῖ ἀφιξίν τῶν ἀγλογαλλικῶν δυνάμεων. (Βλ. εἰς Παράρτημα ἔγγρ. 1 σ. 146).

56. Βλ. εἰς Παράρτημα ἔγγρ. 2 σ. 157.

57. Βλ. εἰς Παράρτημα ἔγγρ. 1 σ. 146. Ἡ γολέτα «*Κλειῶ*» παρεδόθη ἐν συνεχείᾳ εἰς τὴν ἐλληνικὴν κυβέρνησιν ὑπὸ τῶν Ἀγγλῶν καὶ μετονομασθεῖσα εἰς «*Ἄργος*» ἐχρησιμοποιήθη εἰς κρατικὴν ὑπηρεσίαν. Ὁ Μαλανδράκης, ἐπικαλούμενος τὸ ἄδικον τῆς κατασχέσεως τοῦ σκάφους, ἠτεῖτο (14 Ὀκτ. 1830) τὴν ἐπιστροφὴν τῆς (ΓΑΚ. Γεν. Γραμμ. φ. 253 ἔγγρ. τῆς 14 Ὀκτ. 1830.— Γεν. Γραμμ. φ. 264 ἔγγρ. 1416/30 Μαρτ. 1831), ἠγωνίζετο δὲ δικαστικῶς κατὰ τοῦ Δημοσίου μέχρι τοῦ 1843. Δὲν γνωρίζομεν ὁμως τὴν συνέχειαν τῆς ὑποθέσεως μετὰ τὴν ἀπόφασιν τοῦ Πρωτοδικείου Ἀθηνῶν (9 Μαρτ. 1843) περὶ ἀναρμοδιότητος τοῦ δικαστηρίου τούτου νὰ δικάσῃ ἐπὶ τῆς ἀγωγῆς περὶ ἀποζημιώσεως τοῦ Μαλανδράκη (Ἀρχ. Κάσου, τ. Β' σ. 114-117),

νὰ μὴν εἶναι οὐδὲ κύριοι τῆς ἰδιοκτησίας των»⁵⁸, ἐπέδειξεν ἀδικαιολόγητον αὐστηρότητα. Διότι θὰ ἔπρεπε ὁ Σταίηνς ἢ νὰ καταγγεῖλῃ τὰς διαπραχθείσας ὑπὸ τοῦ πληρώματος τῆς γολέτας «Κλειῶ» παρανομίας εἰς τὴν ἑλληνικὴν κυβέρνησιν, ἢ ὁποία θὰ ἐξηνάγκαζε τὸν «ἐγγυητὴν»⁵⁹ τῆς γολέτας νὰ ἰκανοποιήσῃ τοὺς ζημιωθέντας, ἢ νὰ τιμωρήσῃ τὸν Κυδώνην καὶ νὰ πωλήσῃ τὸ ἐπὶ τοῦ σκάφους ποσοστὸν μετοχῆς του διὰ ν’ ἀποζημιωθοῦν τὰ θύματά του.

Αἱ ὁμολογίαι τοῦ Ἀντωνιάδου δὲν διεφώτισαν πλήρως τὴν Ἔξετ. Ἐπιτροπὴν, ἢ ὁποία ἔκρινεν ὅτι ἔπρεπε νὰ συνεχισθῇ ἡ ἀνάκρισις του καὶ τὴν ἐπομένην (6 Ἀπρ. 1828). Κατέστη ὅμως ἀπαραίτητον νὰ προηγηθῇ ἡ ἐξέτασις τοῦ ἐκ τῶν κατηγορουμένων Κρητῶν Μαρτινιανοῦ Περάκη καὶ δὲν γνωρίζομεν ἂν μετὰ ταῦτα ἡ Ἔξετ. Ἐπιτροπὴ ἤσυχολήθῃ ἐκ νέου μὲ τὸν Ἀντωνιάδην. Χαρακτηριστικὸν ὅμως εἶναι, ὅτι εἰς τὰς ἐν συνεχείᾳ διεξαχθείσας ἀνακρίσεις τῶν κρατουμένων Κρητῶν ἡ Ἔξετ. Ἐπιτροπὴ ἐζήτησεν ἐπιμόνως νὰ διασταυρώσῃ τὰς παρασχεθείσας ὑπὸ τοῦ Ἀντωνιάδου πληροφορίες. Ἄπαντες δὲ σχεδὸν οἱ ἐξετασθέντες ἐπεβεβαίωσαν, ὅσα οὗτος κατέθεσεν ἀναφορικῶς μὲ τὸν χρόνον τῶν ἐπισκέψεων του εἰς Γραμβοῦσαν, τὰ οἰκήματα ἐνθα κατέλυν ἀφικνούμενος, τὰ ἄτομα μετὰ τῶν ὁποίων συνεδέετο, τὰ περιστατικά τῆς πλοιοκτησίας του, τὴν δραστηριότητα καὶ τὸ ἦθος τῶν Μαλανδράκη καὶ Κυδώνη. Χαρακτηριστικὸν εἶναι προσέτι, ὅτι οὐδεὶς κατέθεσεν, ὅτι ὁ Ἀντωνιάδης ἐπωφελήθη ποτὲ ἀπὸ τὰς συληθείσας ὑπὸ τῶν γολετῶν του λείας. Ὁμολόγησαν ὅμως, ὅτι οὗτος διετήρει στενοὺς δεσμοὺς μετὰ τῶν ἀδελφῶν Χάλη, οἱ ὁποῖοι εἶχον χαρακτηρισθῇ ὑφ’ ἀπάντων σχεδὸν ὡς «οἱ πρῶτοι καὶ τελευταῖοι λησταί».

Ἐν τούτοις ἡ Ἔξετ. Ἐπιτροπὴ, ἐντυπωσιασθεῖσα ἀπὸ ὅσα κακουργήματα ὁμολογήθησαν ὑπὸ τῶν ἐπτὰ Γραμβουσιανῶν καὶ φοβουμένη μήπως κατηγορηθῇ ἐπὶ ἀδικαιολογήτῳ ἐπεικειᾶ, ἐφάνη αὐστηροτέρα τοῦ δέοντος εἰς τὰς κρίσεις της περὶ τοῦ Ἀντωνιάδου. Οὕτως

58. Βλ. εἰς Παράρτημα ἔγγρ. 1 σ. 146.

59. Ἀπὸ τοῦ Ἰουνίου 1822 ἡ Προσωρινὴ Διοίκησις, διὰ νὰ περιορίσῃ τὰς ἀτασθαλίας τῶν καταδρομέων καὶ νὰ μειώσῃ τὰς προσγινομένας ἐκ τούτων ζημίας τοῦ Ἑθν. Ταμείου, ἐθεώρησεν ὡς προϋπόθεσιν διὰ τὴν χορήγησιν καταδρομικῆς ἀδείας τὴν ὑπὲρ τοῦ καταδρομέως ἐγγύησιν τρίτου. Οὕτως, ἐχορηγεῖτο ἀδεῖα καταδρομῆς ἐφ’ ὅσον φερέγγυα ἄτομα, ἢ ἡ κοινότης τοῦ τόπου καταγωγῆς τοῦ καταδρομέως, ἠγγυῶντο ἐγγράφως πρὸς τὸ Ὑπουργεῖον Ναυτικῶν διὰ τὰς ζημίας, τὰς ὁποίας ἐνδεχομένως θὰ διέπραττεν οὗτος κατὰ τὸν πλοῦν του. (ΓΑΚ. Ὑπ. Ναυτ. φ. 2 ἔγγρ. τῆς 15 Ἰουν. 1822.—Ὑπ. Ναυτ. φ. 2 ἔγγρ. 227/17 Ἰουν. 1822.—Ὑπ. Ναυτ. φ. 2 ἔγγρ. 1799/19 Ἰουν. 1822.—Ἀρχεῖον τῆς Κοινότητος Ὑδρας 1778-1832, δημοσιευόμενον ὑπὸ Ἀντ. Λιγνοῦ, τ. Η΄ Πειραιεὺς 1927, σ. 258). Ἐγγυητὴς διὰ τὴν χορήγησιν καταδρομικῆς ἀδείας εἰς τὸν Μαλανδράκην ἦτο ὁ Ἀντωνιάδης.

ἐξέλαβε τὰ λεγόμενα τούτου ὡς ἀνακριβῆ καὶ ἰδίως εἰς τὰ ἐξῆς σημεία: 1) Ὁ Μαλανδράκης δὲν ἀπεξενώθη τῆς κυριότητος ἐπὶ τῆς γολέτας «Κλειώ», ὡς ἰσχυρίζετο ὁ Ἄντωνιάδης, διότι, κατὰ τὴν μαρτυρίαν τοῦ διατελέσαντος μέλους τοῦ Κρητ. Συμβουλίου καὶ καλῶς γνωρίζοντος τὰ πράγματα Μαρτ. Περάκη, εὐθὺς μετὰ τὸν κατάπλου τοῦ ἀγγλογαλλικοῦ στολίσκου, ὁ Μαλανδράκης, φοβούμενος διὰ τὴν τύχην τῆς γολέτας του, ἐζήτησε καὶ ἔλαβε παρὰ τοῦ Κρητ. Συμβουλίου ἔγγραφον ἐμφαῖνον, ὅτι ἦτο μέτοχος ἐπ' αὐτῆς⁶⁰. Ἄλλ' οὐδαμοῦ διετυπώθη τοιοῦτος ἰσχυρισμὸς ὑπὸ τοῦ Ἄντωνιάδου διὰ ν' ἀποκαλυφθῆ ψευδόμενος. Διότι καὶ εἰς τὴν ἀναφορὰν του καὶ εἰς τὰς καταθέσεις του ὠμίλησε μόνον περὶ $\frac{1}{8}$ ἐκ τῶν ἐπὶ τῆς γολέτας ποσοστῶν του, τὸ ὁποῖον ἐπώλησεν ὁ Μαλανδράκης εἰς τὸν Κυδώνην⁶¹. 2) Ὁ Ἄντωνιάδης ἐγνώριζεν ὅτι ὑπὲρ τῆς ἐκστρατείας διετέθησαν χρήματα προερχόμενα ἀπὸ τὴν πειρατεῖαν, ὑπέδειξε τὴν διάθεσίν των καὶ ἀνemieχθη ἐνεργῶς εἰς τὴν συγκέντρωσίν των. Βεβαίως ὡς πρὸς τὸ πρῶτον σκέλος τοῦ ἰσχυρισμοῦ τοῦ Ἄντωνιάδου ἀπεδείχθη ὅτι οὗτος δὲν ἦτο σαφῆς καὶ ἀπέφυγε νὰ ὁμολογήσῃ, ὅτι τὰ διατεθέντα χρήματα προήρχοντο ἀπὸ τὰς διενεργηθείσας πειρατείας. Ὁ Μαρτ. Περάκης κατέθεσεν ὅμως ὅτι ὁ Ἄντωνιάδης καὶ ἕτεροι ἐκ τῶν εὑρισκομένων ἐκτὸς τῆς νήσου Κρητῶν παρεκίνουν εἰς τὴν ὀργάνωσιν τῆς ἐκστρατείας «λέγοντες ὅτι ἂν δὲν κρατῆ ἄρματα ἢ Κρήτη, δὲν ἐμβαίνει εἰς τὸν συμβιβασμὸν καὶ ὅτι ἀπὸ ταῖς κλεψιαῖς νὰ δοθῆ ἓνα μέρος διὰ τὴν ἐνέργειαν τῆς ἐκστρατείας καὶ ἀφοῦ διετάχθησαν τὰ πράγματα ἔγινε ἡ συνεισφορά». Πρέπει ὅμως νὰ παρατηρηθῆ, ὅτι δὲν ἀφίστατο τῆς ἀληθείας καὶ τὸ λεχθὲν ὑπὸ τοῦ Ἄντωνιάδου, ὅτι, καθ' ἃ ἐνόμιζε, διὰ τὴν ὀργάνωσιν τῆς ἐκστρατείας θὰ διετίθεντο αἱ πρόσοδοι τῆς νήσου. Διότι, πράγματι, τὸ ἐπιβληθὲν ὑπὸ τοῦ Κρητ. Συμβουλίου εἰς τοὺς Γραμβουσιανοὺς ἀναγκαστικὸν δάνειον, διὰ τὴν ὀργάνωσιν τοῦ δευτέρου ἐκστρατευτικοῦ σώματος, συνήφθη μὲ τὴν συμφωνίαν ὅτι οἱ δανείζοντες θὰ ἐλάμβανον τὰ χρήματά των, μετὰ τὴν πώλησιν τῆς ἐξ ἐλαίου ἐσοδείας τῆς νήσου⁶². Ὁ ἰσχυρισμὸς, τέλος, τοῦ Ἄντωνιάδου ὅτι δὲν ἐπρωτοστάτησεν εἰς τὴν εἰς Γραμβοῦσαν συγκέντρωσιν τῶν εἰσφορῶν, διότι ὅτε μετέβη εἰς τὴν νησίδα (14 Αὐγ. 1827) «ἦσαν ὅλων αἱ συνεισφοραὶ γινομένα», δὲν ἦτο ὅλως ἀναληθής. Κατέθεσεν πράγματι οἱ Μαρτ. Περάκης, Ἰάκ. Σκανδαλάκης καὶ Γρηγ. Δαμαλάκης, ὅτι ὁ Ἄντωνιάδης «ἦλθε μὲ τὸν Οἰκονόμον διὰ νὰ ὀργανίσουν τὴν συνεισφορὰν». Ἡ μαρτυρία ὅμως τῶν ἀνωτέρω δὲν ἦτο ἀκριβής, γεγονός δὲ ὁποῖον δὲν

60. Βλ. εἰς Παράρτημα ἔγγρ. 3 σ. 162.

61. Βλ. εἰς Παράρτημα ἔγγρ. 1 σ. 145 καὶ ἔγγρ. 2 σ. 156.

62. Βλ. κατωτ. σημ. 63.

ἠδυνήθη νὰ διαπιστώσῃ ἡ Ἐξेत. Ἐπιτροπή. Διότι τὰ ἀπαιτηθέντα διὰ τὴν ὀργάνωσιν τοῦ πρώτου ἐκστρατευτικοῦ σώματος χρήματα συνελέγησαν ὑπὸ τῆς πρὸς τοῦτο συγκροτηθείσης ἐπιτροπῆς ἐκ τῶν Ἰακ. Σκανδαλάκη, Ἰω. Χάλη, Ἰάκ. Κουμάκη καὶ Έμμ. Κουβαρίτη, ἀπὸ τῆς 9ης Αὐγ. 1827, ἐξ ὧσων γνωρίζομεν. Ὅτε δὲ ἦλθεν ὁ Ἀντωνιάδης εἰς Γραμβοῦσαν, οἱ περισσότεροὶ τῶν Γραμβουσιανῶν εἶχον ἤδη καταβάλλει τὰς εἰσφορὰς τῶν ⁶³.

Ὡς μόνα θετικὰ στοιχεῖα ἐπιβαρύνοντα τὸν Ἀντωνιάδην, κατὰ τὴν ἀποψίν μας, ἦσαν τὰ ἀναφερόμενα εἰς τὰ τῆς πλοιοκτησίας του, ὡς ὀρθῶς καὶ ἡ Ἐξेत. Ἐπιτροπή ἐπεσήμανε. Ὁ Ἀντωνιάδης, ἐνῶ εἶχεν ἤδη ἀποκτήσει πικρὰν πείραν ἀπὸ τὴν δραστηριότητα τῆς πρώτης γολέτας του, δὲν ἐδίστασε νὰ ναυπηγήσῃ καὶ δευτέραν. Κυρίως δὲν ἐδίστασε ν’ ἀποδεχθῆ τὴν ἐπ’ ἀνδρῶσιν τῆς δι’ ἀνδρῶν ἐγκατεστημένων εἰς Γραμβοῦσαν, «τὴν φωλεὰν τῆς πειρατείας», νὰ ἐνεργῆ ὁ ἴδιος διὰ τὴν ἐκδοσιν ναυτιλιακῶν ἐγγράφων καὶ τὸν διορισμὸν τῆς εἰς τοὺς

63. Εἰς τὸ Ἀρχ. Φιλ. ὑπάρχουν ἀποδείξεις διὰ τὰ ποσά, τὰ ὅποια οἱ εἰς Γραμβοῦσαν προσέφερον «διὰ τὴν ἀνάστασιν καὶ ἐλευθερίαν τῆς πατρίδος». Αἱ εἰσφοραὶ ἐγένοντο μὲ νομίσματα παντὸς εἴδους. Οὕτως ὁ Ἰάκ. Κουμάκης, ἐκ τῶν μελῶν τῆς ἐπιτροπῆς, ἔδωσε (11 Αὐγ. 1827) 59 τάλληρα δίστηλα, 108 τῆς ρεγγίνας, 1 ναπολεόντειο καὶ 6 γρόσια (Ἀρχ. Φιλ. ἀρ. 3264). Ὁ Έμμ. Δικτάκης, ἐκ τῶν κατηγορουμένων ἐπὶ πειρατεία, ἔδωσε 384 τάλληρα (Ἀρχ. Φιλ. ἀρ. 3268), ὁ Δημ. Χρυσάφοπουλος 57 τάλληρα δίστηλα, 9 γρόσια (Ἀρχ. Φιλ. ἀρ. 3270) κ.ά. Τὸ συλλεγὲν εἰς Γραμβοῦσαν ποσὸν ἔφερον εἰς Ναῦπλιον τὰ μέλη τῆς ἐπιτροπῆς καὶ ἀπὸ κοινοῦ μετὰ τῶν ἐκεῖ εὐρισκομένων Κρητῶν πληρεξουσίων ὠργάνωσαν τὸν πρῶτον ἐκστρατευτικὸν σῶμα. Τοῦτο ἐπιβιβασθέν εἰς ὀκτὼ γολέτας, μεταξὺ τῶν ὁποίων συγκατελέγετο ἡ «Κλειῶ» καὶ «Τερψιχόρη», ἐφοδιασθείσας διὰ τῶν ἀπαραιτητῶν ναυτιλιακῶν ἐγγράφων, κατόπιν ἐνεργειῶν τῆς ἐπὶ τῶν εἰσφορῶν ἐπιτροπῆς τῶν Κρητῶν (ΓΑΚ. Ὑπ. Ναυτ. φ. 56 ἔγγρ. τῆς 7 Σεπτ. 1827), μετεφέρθη εἰς Ἄγ. Νικόλαον, ὅπου εἶχε συγκροτηθῆ ἑλληνικὸν στρατόπεδον. Ἐν τῷ μεταξὺ τὸ Κρητ. Συμβούλιον ἀνέλαβε (Ὀκτ. 1827) νὰ συλλέξῃ τὰς ὑπολοίπους εἰσφορὰς παρὰ τῶν Γραμβουσιανῶν (Ἀρχ. Φιλ. ἀρ. 3281, 3282, κ.ά.). Ἐπειδὴ ὅμως ἀπρὸς τὸν περισσότερο χρόνον διὰ τὴν συγκρότησιν καὶ ἄλλων ἐπικουριῶν, δὲν ἐφαίνοντο δὲ πρόθυμοι οἱ Γραμβουσιανοὶ νὰ εἰσφέρουν μὲ τὴν ἀπλὴν ὑπόσχεσιν μελλοντικῆς ἀποζημιώσεώς των, τὸ Κρητ. Συμβούλιον ἀπεφάσισε νὰ ἐπιβάλλῃ ἀναγκαστικὸν δάνειον. Ὑπέσχετο δὲ ὅτι οἱ δανείζοντες θὰ ἀπεζημιούντο μὲ τὰς προσόδους τῆς νήσου, κυρίως μὲ τὸ ἐλαιόλαδον. Τὰ ποσά τὰ ὅποια διέθεσαν οἱ Κρηῖτες ἦσαν τὴν φορὰν αὐτὴν, ὡς ἦτο ἐπόμενον, μεγάλα. Ἐνδεικτικῶς ἀναφέρεται ὅτι ὁ Έμμ. Κουβαρίτης, ἐκ τῶν καταζητουμένων ὑπὸ τοῦ Σταίηνς ὡς πειρατῶν, ἔδωσε (3 Νοεμ. 1827) 5.314 γρόσια (Ἀρχ. Φιλ. ἀρ. 3294), ὁ Ἰακ. Κουμάκης 2.850 γρ. (Ἀρχ. Φιλ. ἀρ. 3297), ὁ Πανανὸς Ἰωάννου 9.000 γρ. (Ἀρχ. Φιλ. ἀρ. 3300), ὁ Γρηγ. Δαμιανάκης 8.708 γρ. (Ἀρχ. Φιλ. ἀρ. 3307) κλπ. Τὰ συγκεντρωθέντα χρήματα ἔφερον εἰς Ναῦπλιον ὁ Β. Χάλης, ὁ ὁποῖος μετὰ τοῦ Ἀντωνιάδου ἐφρόντισε διὰ τὴν ὀργάνωσιν τοῦ δευτέρου ἐκστρατευτικοῦ σώματος καὶ τὴν στρατολογία τῶν ὑπὸ τὸν Χατζῆ Μιχαὴλιν ἰπέεων.

ἀποκλεισμούς τῆς Κρήτης. Δὲν ἦτο δὲ δυνατόν νὰ ἰσχυρισθῆ, ὅτι διὰ τῆς ναυπηγήσεως τῆς γολέτας τοῦ ταύτης ἀπέβλεπεν εἰς τὴν ἐκ τῆς ἀσκήσεως τοῦ ἐμπορίου αὐξήσιν τῶν ἐπενδυομένων ἐξ εἴκοσι χιλιάδων γροσίων κεφαλαίων του. Διότι ἦτο γνωστὸν ὅτι, ἔνεκα τῆς ἐμπολέμου καταστάσεως καὶ τῶν συνεπειῶν της, κυρίως ἐξ αἰτίας τῆς διενεργουμένης πειρατείας, τὸ διαμετακομιστικὸν ἐμπόριον ἐνεφάνιζε τρομερὰν κάμψιν εἰς τὰς ἑλληνικὰς θαλάσσας. Φαίνεται ὁμως, ὅτι ὁ Ἄντωνιάδης ἀπέβλεπε κυρίως εἰς τὸ ἐκ τῆς συλήσεως ἐχθρικῆς ἰδιοκτησίας κέρδος, ἐπιδιώξεις, ἢ ὅποια καλῶς συνεδιάζετο κατὰ τὴν ἐποχὴν ταύτην μὲ ἐθνικὴν προσφορὰν. Βεβαίως ὁμως δὲν ἠγνόει, ἐκ παραλλήλου, τοὺς κινδύνους, οἱ ὅποιοι θὰ προέκυπτον τόσον ἀπὸ τὸν ὑπερβολικὸν ζῆλον τῶν ἀνδρῶν τοῦ πληρώματός της πρὸς σύλησιν ἢ, περισσότερο ἀπεριφράστως, ἀπὸ τὰς ἀναποφεύκτως, ἔνεκα τῶν δημιουργηθεισῶν συνθηκῶν, ἀναφανείσας πειρατικὰς ροπὰς των⁶⁴.

Καὶ ὅτε ἡ Ἐξ. Ἐπιτροπὴ ἀπεφάνθη ὅτι ὁ Ἄντωνιάδης «ὄφελῆθη ἀπὸ τὰ κλεψυμαῖα»⁶⁵, ἦτο δυνατόν νὰ ἐκληφθῆ αὕτη ὡς αὐθαιρέτως κρίνουσα. Διότι οὐδεὶς τῶν ἑπτὰ Κρητῶν κατέθεσεν ὅτι ὁ Ἄντωνιάδης ὄφελῆθη ἐκ τῆς πειρατικῆς δραστηριότητος τῶν σκαφῶν του. Οὐδαμοῦ προσέτι εὗρέθη ἀναγεγραμμένον τὸ ὄνομά του «εἰς τὰ κατάστιχα τῆς διανομῆς τῶν πειρατειῶν», τὰ ὅποια ἀνεῦρε καὶ κατέσχευε ὁ Σταίτης εἰς Γραμβούσαν. Ὑπάρχει ὁμως μεταγενεστέρα ὁμολογία τοῦ ἰδίου τοῦ Ἄντωνιάδου, ὅτι ὁ Μαλανδράκης ἐξεχώρησεν εἰς αὐτὸν τὸ ἀνάλογον ποσοστὸν τοῦ ἀπὸ συληθείσας παρὰ τῆς γολέτας των λείας. Ἰσχυρίσθη βεβαίως ὁ Ἄντωνιάδης ὅτι οὐδὲν ἔλαβε τελικῶς, διότι ὁ Μαλανδράκης συνεψήφισε τὸ προσφερόμενον κέρδος μὲ ὑπόλοιπον τὸ ὅποῖον ὁ συνεταῖρος του ὄφειλεν ἐκ τῆς ναυπηγήσεως τῆς γολέτας⁶⁶. Τοῦτο ὁμως ἀπετέλει ἔμμεσον ὁμολογίαν, διότι προδήλως ἐσήμαινε, ὅτι ὁ Ἄντωνιάδης, ἐὰν εἶχεν ἐξοφλήσει ὀλοσχερῶς τὰ ὄφειλόμενα, θὰ ἐλάμβανε τὸ ἀναλογοῦν εἰς αὐτὸν ποσοστὸν ἐκ τῶν λειῶν. Ἄλλ' αἱ λείαι αὐταὶ πόθεν προήρχοντο; Διότι καὶ ἐὰν ἀκόμη ὑποτεθῆ, ὅτι αὐταὶ δὲν ἦσαν ἐμπορεύματα Εὐρωπαϊῶν ὑπηκόων διακινούμενα ἐπὶ εὐρωπαϊκῶν ἐμπορικῶν σκαφῶν, ὅπως δὲ ἦσαν ἔχθρικὰ μεταφε-

64. Ἐνδεικτικὴ ἐπὶ τοῦ προκειμένου εἶναι πιθανὸν ἢ κάτωθι παρατήρησις τοῦ καθηγητοῦ Ν. Τωμαδάκη, ὁ ὅποιος, ἀναφερόμενος εἰς τὴν ἀδικαιολόγητον εὐμάρειαν τοῦ συνεργάτου τοῦ Ἄντωνιάδου Νεοφύτου Οἰκονόμου κατὰ τὸ 1824, σημειῶναι, «*χάρῳ δικαιοσύνης*», τὰ ἐξῆς: «*Ἡ πολιτεία τοῦ Νεοφύτου τούτου καὶ τοῦ Ἄντωνιάδου ἐν Γραμβούσῃ ἀπὸ τοῦ 1825 ἐξ. δὲν ὑπῆρξεν ἄνευ συμφέροντος*». (Ν. Τωμαδάκης, Τὰ ἐν Κρήτῃ Πολιτεύματα. . ., σ. 22 σημ. 1).

65. Βλ. εἰς Παράρτημα ἔγγρ. 3 σ. 162.

66. Βλ. ἐφημ. «Ἀθηνᾶ» ἀρ. 78 τῆς 24 Δεκ. 1832.

ρόμενα ἐπὶ ἐχθρικῶν σκαφῶν. Ὁ Μεχμέτ Ἀλῆς ἐφρόντιζεν, ὡς γνωστόν, νὰ ναυλῶνῃ σκάφη ὑπὸ εὐρωπαϊκὴν σημαίαν διὰ τὰς μεταφοράς του⁶⁷. Διὰ τὰ θεωρῆται ὁμοῦ νόμιμος λεία ἢ ὑπὸ εὐρωπαϊκὴν σημαίαν καλυπτομένη ἐχθρική ἰδιοκτησία, ἔπρεπε νὰ κριθῆ. Καὶ ποῦ ἐκρίθησαν αἱ ὑπὸ τῆς γολέτας «Κλειῶ» συληθεῖσαι λείαι διὰ τὰ χαρακτηρισθοῦν νόμιμοι; Τὸ Κρητ. Συμβούλιον δὲν εἶχε δικαίωμα ἐκδικάσεως λειῶν. Μόνον ἢ ἐδρεύουσα εἰς Αἴγινα «Τόπον ἐπέχουσα Θαλασσίου Δικαστηρίου Ἐπιτροπῆ» εἶχε τοιαύτην ἀρμοδιότητα. Μεταξὺ τῶν ἀποφάσεων ὁμοῦ τῆς ἐν λόγῳ Ἐπιτροπῆς οὐδεμία ἀνευρίσκειται τοιαύτη, ἀναφερομένη εἰς τὴν ἐκδίκασιν λείας προσκομισθείσης ὑπὸ τοῦ Μαλανδράκη⁶⁸.

Καὶ δι’ αὐτὸν τὸν Μαλανδράκην, ὑπὲρ τοῦ ἤθους τοῦ ὁποίου παρέσχεν ἐγγυήσεις ὁ Ἀντωνιάδης, διὰ τὰ ἐπιτύχη τὴν ἐκδοσιν ναυτλιακῶν ἐγγράφων, ὑπάρχει μεταγενέστερος χαρακτηρισμὸς ὑπὸ τοῦ ἰδίου. Εὐρισκόμενος δηλαδὴ ὁ Ἀντωνιάδης εἰς ἀντιδικίαν μετὰ τοῦ τέως συνεταίρου του, δὲν ἐδίστασε νὰ καταγγείλῃ τοῦτον ὅτι «... παρεχώρησε ἐναντίον τῶν χρεῶν του τὴν γολέταν εἰς ἓνα ὄχι τίμιον ὑποκείμενον ἐξάδελφόν του, διὰ τὰ μὴ φανῆ ὅτι ὁ ἴδιος ἐκβῆκε εἰς πειρατείας...». Ἀνέφερε δὲ προσέτι ὅτι ὁ Μαλανδράκης ἐπωφελήθη πειρατικῶν λειῶν καὶ ὅτι ἔδρασεν ὡς πειρατῆς⁶⁹. Ὁ Ἀντωνιάδης, κατὰ συνέπειαν, ἐὰν δὲν ἦτο ἀκόμη βεβαρυμένος μετὰ τὰς δαπάνας τῆς ναυπηγήσεως τῆς γολέτας του, θὰ ἐλάμβανε μέρος εἰς «κλεψιμαῖα», τὰ ὁποῖα ὁ μὴ ἄμεμπτος πλοίαρχος του προσεκόμιζε.

Αἱ διαπραχθεῖσαι ἐξ ἄλλου παρατυπίαί τοῦ Ἀντωνιάδου ἀναφορικῶς μετὰ τὰς «διαμαρτυρήσεις» του διὰ τὴν δρᾶσιν τῶν σκαφῶν του ἦσαν στοιχεῖα οὐδόλως ἀπαλλάσσοντα αὐτὸν ἀπὸ τὴν ἐνοχλήν. Οὗτος, πληρεξούσιος ὢν τῆς Κρήτης, κατέχων δηλαδὴ πολιτικὴν ἰδιότητα, διαμαρτυρήθη ὡς ἄπλοῦς ἰδιώτης ἐνώπιον τῆς Ἐφορίας τῆς Νάξου κατὰ τῶν πράξεων τοῦ πλοίαρχου τῆς γολέτας του «Περικλῆς». Ἡ ἐνέργεια αὕτη δυνατὸν νὰ ἐθεωρεῖτο κάλλιστα ὡς ἐνδείξεις ἀρνήσεως τοῦ Ἀντωνιάδου νὰ ἐξουσιοδοτήσῃ τὴν Κυβέρνησιν νὰ διώξῃ τὸν Ἀντ. Ἡλιοῦ. Ἦτο δυνατὸν προσέτι καὶ αὐτὸ τοῦτο τὸ ὑποβληθὲν εἰς τὴν Ἐξेत. Ἐπιτροπῆν ἀντίγραφον τοῦ «διαμαρτυρικοῦ», τὸ ὁποῖον ἐπεκαλέσθη καὶ ὑπέβαλε μετὰ τῶν λοιπῶν δικαιολογητικῶν του, νὰ ἐχαρακτηρίζετο ὡς διαβλητόν. Διότι ἅπαντες ἐγνώριζον, ὅτι κατὰ τὴν περίοδον τῆς ἐκδόσεώς του αἱ τοπικαὶ ἀρχαὶ τῆς Νάξου, ὡς καὶ τινῶν ἄλλων νήσων τοῦ Αἰγαίου, οὐχὶ σπανίως ἐξεβιάζοντο ὑπὸ τῶν ἐκεῖ διαμενόντων Κρητῶν προσφύγων καὶ δὲν ἐδίσταζον ἀπειλοῦμεναι νὰ ἐπικυρώσουν διὰ

67. Βλ. Σ π. Τ ρ ι κ ο ὄ π η, ἔ. ἀ. τ. Γ' σ. 120 - 121.

68. ΓΑΚ. Θαλ. Δικ. φ. 1 ἔως φ. 24.

69. ΓΑΚ. Ἀρχ. Ἀντ. Κ 29 ἔγγρ. τῆς 28 Ἀπρ. 1828.

τῆς σφραγίδος των παρανόμους ἀπαιτήσεις τούτων⁷⁰. Διὰ τὴν Ἐξ. Ἐπιτροπὴν τὸ «διαμαρτυρικόν» τοῦτο μικρὰν ἀποδεικτικὴν σημασίαν ἐνεῖχεν.

Παρομοίαν παράλειψιν διέπραξεν ὁ Ἀντωνιάδης διαμαρτυρηθεὶς (2 Ὀκτ. 1827) ἐνώπιον τῶν ἀρχῶν τοῦ Πόρου κατὰ τοῦ πλοιάρχου τῆς γολέτας τοῦ «Κλειώ». Ἡ ἐνέργεια αὕτη τοῦ Ἀντωνιάδου, μὴ δικαιολογούμενη οὐδ' ἐκ τῆς γεωγραφικῆς ἀποστάσεως τοῦ Πόρου ἀπὸ τῆς ὀρισθείσης ὡς ἔδρας τῆς Ἀντικ. Ἐπιτροπῆς Αἰγίνης, ἐξέθετε τὸν Κρῆτα ἠγέτην⁷¹.

Αἱ ἐκκληφθεῖσαι λοιπὸν ὑπὸ τῆς Ἐξ. Ἐπιτροπῆς ὡς ψευδεῖς μαρτυρίαι τοῦ Ἀντωνιάδου, ἀλλὰ καὶ τὰ πράγματι ἐπιβαρύνοντα τοῦτον στοιχεῖα, προδιέθεσαν, ὡς ἦτο ἐπόμενον, δυσμενῶς τοὺς ἀσχοληθέντας μὲ τὴν ὑπόθεσίν του. Διὰ ἄτομα δέ, ὡς οἱ Ἑπτανήσιοι Ἰω. Γενατᾶς καὶ Βιάρως Καποδίστριας, οἱ ὅποιοι δὲν ἐγνώριζον τὸν Ἀν-

70. Π. Ρ ε δ ι ἄ δ ο υ, ἔ. ἀ. σ. 97, 99.—Μ. Μ ι χ α η λ ἰ δ ο υ - Ν ο υ ἄ ρ ο υ, Αἱ σχέσεις τῆς Κρήτης μετὰ τῶν γειτονικῶν νήσου Καρπάθου καὶ Κάσου ἀνὰ τοὺς αἰῶνας, εἰς «Ἐπ. Ἐτ. Κρ. Σπ.» τ. Β' (1939) σ. 116 κ.έ. Ἐνδεικτικά περὶ τῆς ἐπικρατοῦσης εἰς τὰς νήσους τοῦ Αἰγαίου καταστάσεως, ἔνεκα τῆς ἐκεῖ ἐγκαταστάσεως Κρητῶν προσφύγων, εἶναι ἐπὶ τοῦ προκειμένου καὶ αἱ μαρτυρίαι συγχρόνων. Οὕτως ὁ Γεώργ. Κουντουριώτης, ἀπευθυνόμενος εἰς τὸ Ἐκτελεστικόν, ἔγραφε (20 Σεπτ. 1825): «. . . Αἱ κατὰ τὰς νήσους τοῦ Αἰγαίου πελάγους κακουργίαι τῶν Σφακιανῶν εἶναι ἀπερίγραπτοι...» (ΓΑΚ. Συλλ. Βλαχ. φ. 15 ἔγγρ. τῆς 20 Σεπτ. 1825). Ὁ Ἄλ. Μαυροκορδάτος, ἀπευθυνόμενος εἰς τὸν Γ. Πραϊδην, ἀνέφερεν (22 Ἰαν. 1827), ὅτι οἱ κάτοικοι τῶν νήσων Νάξου, Πάρου, Σίφνου, Σερίφου κ.ἄ. ὑπέφερον ἐκ τῶν βιαιοπραγιῶν τῶν ἐκεῖ ἐγκατεστημένων Κρητῶν προσφύγων. Ἐγραφε δὲ χαρακτηριστικῶς: «. . . ὅταν δὲν εὐροῦν (=οἱ Κρῆτες) ἢ δὲν τοὺς δοθῆ ζῶον διὰ τὴν μεταφεροῦν ἀπὸ ἐν χωρίον εἰς ἄλλο, καβαλικεύουν τὸν πρῶτον κάτοικον ὅπου εὐροῦν καὶ τὸν ἀναγκάζουν νὰ τοὺς μεταφέρει ἄρπάξουν τὰς θυγατέρας τῶν κατοίκων καὶ τὰς νυμφεύονται μὲ τὴν βίαν...» (ΓΑΚ. Ἄρχ. Μαυρ. Κ 13 ἀρ. 3699). Εἰδικῶς δὲ περὶ τῆς Νάξου ἀποκαλυπτικὴ εἶναι ἀναφορὰ τῶν δημογερόντων τῆς νήσου πρὸς τὴν Ἀντικυβ. Ἐπιτροπὴν, συνταχθεῖσα (7 Σεπτ. 1827) κατὰ τὸν αὐτὸν περίπου χρόνον, καθ' ὃν τὸ «διαμαρτυρικόν» τοῦ Ἀντωνιάδου. Οἱ Νάξιοι ἀνεφέροντο «εἰς τὰ πάνδεινα κακὰ ὅπου ὑπέφερε καὶ ὑποφέρει ἢ δυστυχιστάτη μας πατρις ἀπὸ τοὺς βαρβάρους καὶ ἀπλήστους Κρῆτας... Ἐφθασαν καὶ παραλόγως καὶ ἀναιτίως νὰ δειροῦν καὶ νὰ φέρουν εἰς κίνδυνον θανάτου ἕνα τῶν γενικῶν δημογερόντων τῆς πατρίδος...» (ΓΑΚ. Ὑπ. Ἐσωτ. φ. 104 ἔγγρ. τῆς 7 Σεπτ. 1827).

71. Ἀργότερον ὁ Ἀντωνιάδης, ἀναγνωρίζων ὁποίας σημασίας ἦτο ἡ παράλειψις αὕτη, ἔγραφεν ὅτι ἔστειλεν ἀντίγραφον τοῦ «διαμαρτυρικοῦ» του εἰς τὸ Κρητ. Συμβούλιον, τὸ ὅποιον ἐκάλεσεν ὅπως κρατήσῃ τὴν στερουμένην ναυτιλιακῶν ἐγγράφων γολέταν του καὶ ὅτι τοῦτο οὐδὲν ἐπέτυχε (Βλ. ἐφημ. «Ἀθηνᾶ» ἀρ. 78 τῆς 24 Δεκ. 1832). Τὰ αὐτὰ ἔγραφε μεταγενέστερον καὶ ὁ Κ. Κριτοβουλίδης, ὁ ὅποιος ἐσφαλμένως συνεπλήρωσεν, ὅτι τὸ Κρητ. Συμβούλιον ἐκοινοποίησεν εἰς τὴν Ἀντικυβ. Ἐπιτροπὴν τὸ ἐν λόγῳ «διαμαρτυρικόν». (Βλ. Κ. Κ ρ ι τ ο β ο υ λ ἰ δ ο υ, ἔ.ἀ. σ. 370).

τωνιάδην εἰ μὴ ἐκ τῶν καταθέσεων του, τῶν καταθέσεων τῶν κρατουμένων ἐπὶ πειρατεία καὶ ἐκ τοῦ κατηγορητηρίου τοῦ Σταίτης, ὁ Κρῆς ἀγωνιστῆς ἐνεφανίζετο ὡς ἄτομον διατηροῦν δεσμούς με τοὺς εἰς Γραμβοῦσαν ἐγκατεστημένους καὶ βεβαρυμένους με ἐγκλήματα πειρατείας, ἀναμειγμένον εἰς τὰ πράγματα τῆς Κρήτης καὶ κυρίως ἐπιμένον εἰς τὴν κατοχὴν σκαφῶν. Οὕτως εἰς τὴν ὑποβληθεῖσαν (19 Ἀπρ. 1828) ὑπὸ τῆς Ἐξ. Ἐπιτροπῆς πρὸς τὸν Κυβερνήτην ἔκθεσιν ὁ Ἀντωνιάδης ἐχαρακτηρίζετο ὡς «*συνένοχος εἰς τὰς πειρατικὰς πράξεις*»⁷².

Ἡ προσαφθεῖσα αὕτη μομφὴ ἐτάραξεν, ὡς ἦτο ἐπόμενον, τὸν Ἀντωνιάδην, ὁ ὁποῖος ἐθεώρει ἑαυτὸν ἀδικούμενον. Ἦναγκασμένος ὁμως νὰ μεταβῆ εἰς Κρήτην, διὰ νὰ παρακολουθῆ ἐκ τοῦ πλησίον τὰ πράγματα τῆς μεγαλονήσου, εἰς οὐδεμίαν ἐνέργειαν προέβη, ἐξ ὧσων γνωρίζομεν, πρὸς ἀποκατάστασιν τῆς ὑπολήψεώς του. Μετὰ τινος ὁμως μῆνας, ἀποσταλεῖς μετὰ τοῦ Ἐμμ. Δανέζη⁷³ (12 Σεπτ. 1828) παρὰ τοῦ Κρητ. Συμβουλίου εἰς τὴν Κυβέρνησιν, ὅπως ἀναπτύξουν τὰ δίκαια τῆς Κρήτης κατὰ τὰς διεξαγομένας εἰς Πόρον συζητήσεις περὶ τοῦ καθορισμοῦ τῶν ἑλληνικῶν συνόρων⁷⁴, ἐδράξατο τῆς εὐκαιρίας νὰ ζητήσῃ προφορικῶς καὶ ἐγγράφως (5 Νοεμ. 1828) παρὰ τοῦ Κυβερνήτου τὴν ἐξέτασιν τῆς ὑποθέσεώς του⁷⁵. Εἰς παρατήρησιν τοῦ Βιάρου Καποδιστρίου, πρὸς τὸν ὁποῖον τὸν παρέπεμψεν ὁ Κυβερνήτης, ὅτι ἡ Ἐξ. Ἐπιτροπὴ δὲν ἦτο πλέον ἀρμοδίᾳ πρὸς τοῦτο, ὁ Ἀντωνιάδης ἐζήτησε νὰ διορισθῆ ἄλλη ἐπιτροπὴ «*ἐπ’ αὐτὸ τοῦτο διορισμένη, συγκειμένη, ἂν εἶναι δυνατόν καὶ ἀπὸ τινος γνωστούς εἰς τοὺς κατηγορούς μου καὶ ἡ ὁποία νὰ ζητήσῃ ἀπὸ μέρους των ὁποῖα δῆποτε ἔχουν διδόμενα ἐναντίον μου...*»⁷⁶. Τελικῶς ἐκλήθησαν οἱ συγκροτήσαντες τὴν Ἐξ. Ἐπιτροπὴν, ὅπως ἀσχοληθοῦν ἐκ νέου με τὴν περίπτωσιν τοῦ Ἀντω-

72. Βλ. εἰς Παράρτημα ἔγγρ. 3 σ. 163.

73. Περὶ αὐτοῦ βλ. Γ. Κουρμούλη, ἔ. ἀ. σ. 404 σημ. 1.—Σ. Ἀντωνιάδης, ἔ. ἀ. σ. 42. Ὁ Ἐμμ. Δανέζης ἦτο εἰς Σῆρον περὶ τὸ 1828 ἀνταποκριτῆς τῶν εἰς Μασσαλίαν ἐμπορευομένων ἀδελφῶν Τζίτζινια. (ΓΑΚ. Γεν. Γραμμ. φ. 108 ἔγγρ. τῆς 11 Αὐγ. 1828).

74. ΓΑΚ. Γεν. Γραμμ. φ. 123 ἔγγρ. 305/12 Σεπτ. 1828.—Σ. Ἀντωνιάδης, ἔ. ἀ. σ. 42. Ὁ Καποδίστριας, πληροφορηθεὶς τὴν ἀφίξιν τῶν ἀπεσταλμένων τούτων, ἐκάλεσεν ἀμέσως εἰς Πόρον τὸν Δανέζην, διὰ νὰ δώσῃ πληροφορίας σχετικὰς με τὴν Κρήτην. Οὐδαμοῦ ὁμως ἀνεῦρον παρομοίαν πρόσκλησιν καὶ πρὸς τὸν Ἀντωνιάδην. Ὑπῆρξεν ἑλληνικῆς ἢ ἱστοριοδιφικῆς ἔρευνά μου, ἡ πράγματι ὁ Ἀντωνιάδης δὲν ἐκλήθη; Καὶ ἐὰν δὲν ἐκλήθη, δύναται τοῦτο νὰ συνδιασθῆ πρὸς τὸν δημιουργηθέντα περὶ τὸν Ἀντωνιάδην θόρυβον ἀναφορικῶς με τὴν ἀνάμειξιν του εἰς τὴν πειρατείαν;

75. ΓΑΚ. Γεν. Γραμμ. φ. 153 ἔγγρ. 7910/9 Νοεμ. 1828.—Ἀρχ. Καπ. φ. 426.

76. ΓΑΚ. Γεν. Γραμμ. φ. 153 ἔγγρ. 7910/9 Νοεμ. 1828.—Ἀρχ. Καπ. φ. 426.

νιάδου και κρίνουν περί τῆς ἐνοχῆς του ἢ μή. Δὲν γνωρίζομεν ὅμως ἐὰν συνῆλθεν ἡ ἐπιτροπὴ καὶ ἐπανελήφθησαν αἱ ἀνακρίσεις. Πιθανὸν νὰ ἐπανελήφθησαν καὶ ἐν συνεχείᾳ νὰ διεκόπησαν. Δὲν ἀποκλείεται δὲ νὰ εἶναι βᾶσιμοι οἱ ἰσχυρισμοὶ τοῦ Ἰωάννου Φιλήμονος, ὅτι δηλαδὴ, προοιωνιζομένης δυσμενοῦς τῆς ἐκβάσεως τῆς ὑποθέσεως, ἐπενέβησαν οἱ Σπ. Τρικούπης καὶ Ἰω. Γενατᾶς πρὸς διάσωσιν τοῦ Ἀντωνιάδου ἀπὸ τὴν ταπεινωτικὴν καταδίκην⁷⁷. Ὅπως δὲποτε καὶ ὁ Καποδίστριας δὲν θὰ ἤθελεν, ὡς ὁ αὐτὸς Φιλήμων μαρτυρεῖ, τὴν καταδίκην ἀνδρὸς διατελέσαντος βουλευτοῦ.

Τὴν 24 Δεκ. 1828 ὁ Ἀντωνιάδης ἐζήτησε καὶ παρέλαβε παρὰ τῆς Γραμματείας τῆς Ἐπικρατείας τὰ ὑποβληθέντα (Ἀπρ. 1828) πρὸς τὴν Ἐξετ. Ἐπιτροπὴν σχετικὰ πρὸς τὴν ὑπόθεσιν του ἔγγραφα⁷⁸. Διὰ τὴν κοινὴν ὅμως γνώμην ἡ δυσάρεστος διὰ τὸν Ἀντωνιάδην ἐκκρεμότης παρέμενε μειοῦσα τὸ ἠθικόν του κῦρος. Ὁ ἴδιος δὲ φαίνεται ὅτι ἐθεώρει ὡς ὑπευθύνους εἰδικῶς μὲν τοὺς Ἰω. Γενατᾶν καὶ Βιάρων Καποδίστριαν, τῶν ὁποίων ἐστηλίτευεν ἀργότερον «τὸ αἰμοχαρὲς καὶ ἐνετικὸν πνεῦμα»⁷⁹, γενικώτερον δὲ «τινας διψῶντας τὸ νὰ καθάπτωνται τὸν χαρακτῆρα τῶν ὀπωσοῦν δειχθέντων εἰς τὰ πράγματα τῆς Ἑλλάδος»⁸⁰.

Μετὰ ταῦτα ὁ Ἀντωνιάδης ἐπανῆλθεν εἰς Κρήτην. Ἐκ τοῦ γεγονότος ὅτι ἀφικόμενος πρὸ τριῶν μηνῶν ἔφερε μεθ' ἑαυτοῦ τυπογραφικὰ καὶ λιθογραφικὰ μηχανήματα, φαίνεται ὅτι ἐσχεδίαζε νὰ παραμείνῃ εἰς Αἴγιναν καὶ νὰ ἐπιδοθῇ εἰς τυπογραφικὰς ἐργασίας⁸¹. Δύναται λοιπὸν νὰ θεωρηθῇ, ὅτι ἡ ἀναχώρησίς του καὶ ἡ ματαίωσις τῶν σχεδίων του δὲν ἦσαν ὄλως ἄσχετοι πρὸς τὸν δημιουργηθέντα περὶ τὸ ἄτομόν του θόρυβον. Τὸ γεγονός προσέτι ὅτι, ἐπανειλημμένως διατελέσας κατὰ τὸ παρελθὸν πληρεξούσιος Κρήτης, δὲν μετέσχε τῆς πολυπληθοῦς ἀντιπροσωπείας τῆς νήσου κατὰ τὴν Δ' ἐθνοσυνέλευσιν εἰς Ἄρ-

77. Βλ. ἐφημ. «Αἰὼν» ἀρ. 303 τῆς 22 Ὀκτ. 1841.

78. Ἀρχ. Καπ. φ. 426. Ὁ Ἀντωνιάδης ἔφθασεν εἰς Κρήτην τὴν 13 Ἰαν. 1829, ὡς πληροφοροῦμεθα ἐξ ἐπιστολῆς του πρὸς τὸν Κυβερνήτην (18 Ἰαν. 1829), διὰ τῆς ὁποίας δίδει ἰκανὰς εἰδήσεις περὶ τοῦ ἀγῶνος εἰς τὴν μεγαλόνησον (ΓΑΚ. Γεν. Γραμμ. φ. 182 ἔγγρ. τῆς 18 Ἰαν. 1829).

79. Βλ. ἐφημ. «Ἀθηνᾶ» ἀρ. 847 τῆς 6 Σεπτ. 1841.

80. ΓΑΚ. Ἀρχ. Ἀντ. Κ 29 ἔγγρ. τῆς 28 Ἀπρ. 1830.

81. Τὴν 20 Ὀκτ. 1828 ὁ Ἐκτακτὸς Ἐπίτροπος Δυτικῶν Σποράδων ἐπληροφῶρει τὸν Καποδίστριαν, ὅτι ὁ Ἀντωνιάδης μετέφερεν εἰς Αἴγιναν τυπογραφικὰ καὶ λιθογραφικὰ μηχανήματα. Εἰς ἐρώτησίν του δὲ περὶ τῆς προελεύσεως τούτων, ὁ Ἀντωνιάδης ἀπήντησεν, ὅτι ταῦτα ἀνήκον εἰς τὸ «κοινὸν» τῆς Κρήτης. Ἐπειδὴ δὲ τὸ Κρητ. Συμβούλιον ὤφειλεν εἰς αὐτὸν χρήματα, κατέβαλε τὴν ἐπὶ πλέον διαφοράν τῆς ἀξίας τῶν καὶ ἐγένετο κάτοχος τούτων. (ΓΑΚ. Γεν. Γραμμ. φ. 142 ἔγγρ. 997/20 Ὀκτ. 1828).

γος⁸², δύναται ν’ ἀποδοθῆ, εἴτε εἰς ἄρνησιν τοῦ Κυβερνήτου νὰ ἐπιτρέψῃ εἰς αὐτὸν νὰ ἐμφανισθῆ περιβεβλημένος πολιτικὴν ιδιότητα⁸³, εἴτε εἰς ἀπόφασιν τοῦ ἰδίου τοῦ Ἀντωνιάδου ν’ ἀπομακρυνθῆ ἐπὶ τι τοῦ δημοσίου βίου.

‘Ο Ἀντωνιάδης παρέμεινεν εἰς Κρήτην ἐπὶ ἰκανὸν διάστημα μετέχων τῶν πολεμικῶν περιπετειῶν τῆς μεγαλονήσου. Ἀπὸ τοῦ Ἰαν. 1830 ὅμως εὐρίσκετο εἰς Ναύπλιον ἐκδίδων τὴν ἐφημερίδα «Ἡώς». Ἀνέλαβε δὲ τὸ ἔργον τοῦτο πιθανὸν κατόπιν προσκλήσεως τῆς ἀντικαποδιστριακῆς μερίδος, μετὰ τῶν κυριωτέρων ἐκπροσώπων τῆς ὁποίας συνεδέετο ἀπὸ τοῦ παρελθόντος⁸⁴, ἡ ὁποία ἀνεζήτηε δημοσιογραφικὸν ὄργανον πρὸς ἄσκησιν κριτικῆς ἐπὶ τοῦ καποδιστριακοῦ καθεστῶτος⁸⁵. Ἐθεωρεῖτο δὲ ὁ Ἀντωνιάδης ὑπὸ τῆς ὁσημέραι διοικουμένης ἀντιπολιτεύσεως, ὡς ὁ πλέον κατάλληλος διὰ τὴν ἀνάληψιν τοιοῦτου ἔργου, διότι: α) ἦτο κάτοχος τυπογραφικῶν μηχανημάτων, β)

82. Ἄ π. Δ α σ κ α λ ά κ η, Κείμενα - Πηγαὶ περὶ τῆς ἱστορίας τῆς Ἑλληνικῆς Ἐπαναστάσεως, τ. Α΄ Ἀθήναι 1966, σ. 204. Ἐν τούτοις εἶναι γνωστὸν, ὅτι ὁ Ἀντωνιάδης εὐρίσκετο εἰς Αἴγινα τὴν ἐποχὴν ταύτην. Μάλιστα δι’ ἀναφορᾶς του πρὸς τὸν Καποδίστριαν, τὴν ὁποίαν ὑπέγραφε (17 Μαΐου 1829) μετ’ ἄλλων ἔξ Κρητῶν, ἠτεῖτο παρὰ τῆς Κυβερνήσεως, ὡς ἐντολοδόχος τοῦ Κρητ. Συμβουλίου, τὴν ἀποστολὴν εἰς Κρήτην ναυτικῆς δυνάμεως, χάριν τῆς προστασίας τῶν Χριστιανῶν καὶ τοῦ πληττομένου ὑπὸ τῆς πειρατείας διαμετακομιστικοῦ ἐμπορίου. (ΓΑΚ. Γεν. Γραμμ. φ. 201 ἔγγρ. τῆς 17 Μαΐου 1829).

83. Ἐνδεικτικαὶ ἐπὶ τοῦ προκειμένου εἶναι αἱ παρεχόμεναι ὑπὸ τοῦ ἀγωνιστοῦ καὶ ἀπομνημονευματογράφου Νικολάου Σπηλιάδου πληροφορίες: «... δὲν εἶναι Πληρεξούσιος εἰς τὴν ἐν Ἀργεῖ συνέλευσιν πειρατείας κατηγορούμενος καὶ πειρατῆς καθιστορούμενος ἀπὸ τὸν Γόρδων». (Βλ. Ν. Σ π η λ ι ά δ ο υ, Ἀπομνημονεύματα, τ. Δ΄ ἐκδ. Κ. Διαμάντη, Ἀθήναι 1970, σ. 222).

84. Ὁ Ἀντωνιάδης ἀναφέρεται ὡς συνεργάτης καὶ στενῶς συνδεδεμένος μετὰ τοῦ Έμμ. Τομπάζη, ὀπαδοῦ τῆς ἐκπροσωπούμενης κυρίως ὑπὸ τοῦ Ἄλ. Μανροκορδάτου ἀγγλικῆς φατρίας. (Βλ. Ἰ α κ. Τ ο μ π ά ζ η, ἔ.ἀ. σ. 289—J o h n P e t r o u l o s, Politics and Statecraft in the Kingdom of Greece 1833 - 1843, Princeton 1968, σ. 102, 105 καὶ 136).

85. Ἡ διὰ τοῦ τύπου ἀντιπολίτευσις κατὰ τοῦ Κυβερνήτου ἤσκειτο μέχρι τῆς ἐκδόσεως τοῦ «Ἀπόλλωνος» ἀπὸ τῶν στηλῶν τῆς γαλλοφώνου ἐφημερίδος «Courrier de Smyrne», ἡ ὁποία ἐξεδίδετο ἀπὸ τοῦ Ἰαν. 1828 εἰς Σμύρνην ὑπὸ τοῦ Γάλλου Blacque καὶ ὑπὸ τὴν ἀφανῆ καθοδήγησιν τοῦ πρεσβευτοῦ τῆς Αὐστρίας εἰς Κωνσταντινούπολιν Α. Prokesch - Osten. (Βλ. C. W. C r a w l e y, The Question of Greek Independence, Cambridge 1930, σ. 94 σημ. 33 καὶ σ. 192.—Έ μ μ. Π ρ ω τ ο ψ ά λ τ η, Ὁ Γεώργιος Χριστιανὸς Γιορίους καὶ ἡ δρᾶσις αὐτοῦ ἐν Ἑλλάδι, Ἀθήναι 1947, σ. 59). Ὁ Ν. Σπηλιάδης γράφει: «... ἔχουν δὲ τὸν ἐν Σμύρνη Ἀνατολικὸν Ταχυδρομὸν σύμμαχον, εἰς τὸν ὁποῖον ὁ συντάκτης καταχωρεῖ ὅλας τὰς διατριβὰς, ὅσας τὸν στέλλουν οἱ Προασπισταὶ τῆς ὀλιγαρχίας...». (Βλ. Ν. Σ π η λ ι ά δ ο υ, ἔ. ἀ. τ. Δ΄ σ. 197 καὶ 221).

είχεν ήδη εκδηλώσει κατά την Γ' έθνοσυνέλευσιν εις Τροιζήνα την αντίθεσίν του πρὸς τὴν ἐκλογὴν τοῦ Καποδιστρίου⁸⁶, γ) ὡς Κρής, ἐθεώρει τὸν Καποδιστριαν ὑπεύθυνον διὰ τὴν προδιαγραφομένην ἐγκατάλειψιν τῆς Κρήτης ἐκτὸς τῶν συνόρων τοῦ νεοπαγοῦς κράτους⁸⁷, δ) εἶχεν ὑποστῆ ἠθικὴν μείωσιν ὑπὸ τῶν συνεργατῶν τοῦ Καποδιστρίου ἐκ τῆς προσαφθείσης ἐναντίον του κατηγορίας ὡς πειρατοῦ.

Ἐνδεχομένως ὁμοῦς ὁ Ἄντωνιάδης, παρακολουθήσας ἐκ τοῦ πλησίον τὴν ἐξέλιξιν τῶν πραγμάτων τῆς Κρήτης καὶ ἀντιληφθεὶς, ὅτι ἀποτελεσματικώτερον θὰ ὑπηρετεῖ τὸν ἀγῶνα διὰ τῆς ἐνημερώσεως τῆς κοινῆς γνώμης ἐπὶ τῶν δικαίων τῆς νήσου, ἐπεδόθη ἐξ ἰδίας πρωτοβουλίας εἰς τὴν δημοσιογραφίαν.

Εἰς τὰ πρῶτα φύλλα τῆς «*Ἡοῦς*» ὁ Ἄντωνιάδης «*φαίνεται ὠφέλιμος εἰς τὴν κοινωνίαν, διότι προσβάλλει τὴν ἀνισότητά, τοὺς τίτλους· ἐμπαίζει τοὺς κόμιντας καὶ τοὺς πρίγκιπας, καὶ πολεμεῖ τὴν πολυτέλειαν καὶ πᾶν ὅ,τι τείνον εἰς τὴν διαφθορὰν τῶν ἠθῶν . . .*»⁸⁸. Εἶναι ἀληθὲς προσέτι, ὅτι οὐδέποτε ἔθιξεν ἀπὸ τὰς στήλας τῆς ἐφημερίδος του τὸ πρόσωπον τοῦ Κυβερνήτου ἀπ' εὐθείας. Διὰ τῆς δημοσιεύσεως ὁμοῦς πολιτειακῶν, ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον, μελετῶν κατὰ μετάφρασιν ἀπὸ ἀγγλικὰς ἐφημερίδας, ἐξυμνεῖτο ὁ ἀγγλικὸς κοινοβουλευτισμὸς καὶ τὸ συνταγματικὸν πνεῦμα. Ἐμμέσως δηλαδὴ ἤσκειτο ἔλεγχος ἐπὶ τοῦ καποδιστριακοῦ πολιτειακοῦ συστήματος, τὸ ὁποῖον ἐχαρακτηρίζετο ὡς ἀντισυνταγματικόν⁸⁹. Ἐπὶ ἰκανὸν δὲ χρόνον καὶ μέχρι τῆς ἐκδόσεως τῆς

86. Ἄρχ. Καπ. φ. 335.

87. Ἦτο πράγματι τραγικόν, ὅτι αὐτὸς ὁ προσβλέπων εἰς τὴν Ἀγγλίαν καὶ ἀναμένων παρ' αὐτῆς τὴν ἐπίλυσιν τοῦ ἐλληνικοῦ ζητήματος, ἐπέριπτεν εἰς τὸν Καποδιστριαν τὰς εὐθύνas καὶ δὲν ἠδύνατο νὰ διακρίνη τὴν ἀντίδρασιν, τὴν ὁποίαν αὐτὴ ἡ Ἀγγλία προέβαλεν ὡς πρὸς τὸ ζήτημα τῆς ἐνσωματώσεως τῆς Κρήτης εἰς τὸ ἐλληνικὸν κράτος. (Βλ. C. W. Crawley, ἔ. ἀ. σ. 145 κ. ἐ.—Ἰω. Χρ. Πούλου, Τὰ πρῶτα σύνορα τῆς νεωτέρας Ἑλλάδος, εἰς ΔΙΕΕ, τ. ΙΗ' (1967) σ. 40, 53.—Ἐλ. Πρεβελάκη, Τὸ Κρητικὸ ζήτημα 1821—1862. Ὑπόμνημα τοῦ Α. S. Green καὶ ἄλλα ἔγγραφα ἀπὸ τὸ Ἀρχεῖο τοῦ Foreign Office, εἰς «*Κρητικὰ Χρονικά*» (=Κρ. Χρ.) τ. ΚΑ' (1969) σ. 66 κ. ἐ.). Ἄλλὰ καὶ ἡ πλειονότης τῶν Κρητῶν ἐθεώρει, ὅτι ὁ Καποδιστριας, ἐὰν δὲν ἠδιαφορεῖ διὰ τὴν τύχην τῆς Κρήτης, θὰ ἦτο εἰς θέσιν ν' ἀλλοιώσῃ τὸ περιεχόμενον τοῦ σφαγιάζοντος τὰ δίκαια τῆς μεγαλονήσου πρωτοκόλλου τῆς 22/3 Φεβρ. 1830. (Βλ. Γ. Κ. Ἀσπρέα, Πολιτικὴ ἱστορία τῆς νεωτέρας Ἑλλάδος 1821—1928, τ. Α' Ἀθήναι 1930, σ. 83.—Γ. Κουρμούλη, ἔ. ἀ. σ. 393.—Π. Ρεδιάδου, ἔ. ἀ. σ. 103 καὶ 106). Περὶ τῆς μερίμνης ὁμοῦς τοῦ Καποδιστρίου ὑπὲρ τῆς Κρήτης βλ. Ἰω. Χρ. Πούλου, ἔ. ἀ. σ. 35 κ. ἐ.

88. Ν. Σπηλιιάδου, ἔ. ἀ. τ. Δ' σ. 221—222.

89. Μ. Μ. Παπαϊωάννου, Ὁ διωγμὸς τοῦ τύπου ἐπὶ Καποδιστρια. Ἡ ἐφημερίδα «*Ἡὼς*» τοῦ Ναυπλίου τοῦ Ἐμμ. Ἄντωνιάδη, εἰς «*Πελοποννησιακὴ Πρωτοχρονιά 1960*» σ. 179.

ἐφημερίδος «Ἀπόλλων», ἢ «Ἡὼς» ἦτο τὸ μόνον δημοσιογραφικὸν ὄργανον τῶν ἀντιπολιτευομένων, ὃ δὲ ἐκδότης τῆς ἐδιώχθη, ὡς ἦτο ἐπόμενον, ὑπὸ τῆς Κυβερνήσεως⁹⁰.

Αἱ πολιτικαὶ διαμάχαι, αἱ ὁποῖαι ἠκολούθησαν τὴν δολοφονίαν τοῦ Καποδιστρίου καὶ ἐξῆψαν τὰ ἀτομικὰ πάθη, ἄφησαν νὰ ἐκδηλωθῇ ἀσυγκράτητον τὸ μῖσος, τὸ ὁποῖον ἐχώριζε τὰς διῆσταμένας παρατάξεις. Οἱ καποδιστριακοὶ ἠτιῶντο τοὺς ἀντιπολιτευομένους ὡς ἠθικοὺς αὐτουργοὺς τῆς δολοφονίας, ἐνῶ οἱ ἀντιπολιτευόμενοι, «*συνταγματικοί*», ἐπέχαιρον διὰ τὴν ἀπαλλαγὴν τοῦ λαοῦ ἀπὸ τὸν «*τύραννον*». Ὡς ἦτο δὲ ἐπόμενον, ὃ Ἄντωνιάδης, συμβαλὼν, ὡς δημοσιογράφος τῆς «Ἡὼς», εἰς τὴν δημιουργίαν τοῦ ἀντικαποδιστριακοῦ κλίματος, ἀργότερον δὲ ἀναμειχθεὶς ἐνεργῶς εἰς τὰ γεγονότα τοῦ ἐμφυλίου πολέμου, ἐδέχθη τὰς ἐπιθέσεις τῶν καποδιστριακῶν.

Μετὰ τὴν ρῆξιν τῆς «Διοικητικῆς Ἐπιτροπῆς»⁹¹, ὃ Ἄντωνιάδης, ἀκολουθῶν τοὺς ὑπὸ τὸν Ἰω. Κωλέτην «*συνταγματικούς*», μετέβη εἰς Μέγαρα, ὅπου τὸ στρατόπεδόν των, καὶ τὴν 13 Φεβρ. 1832 ἤρχισεν ἐκδίδων τὴν ἐφημερίδα «Ἀθηνᾶ»⁹². Ἡ ἀρθρογραφία του, λίβελλος κατὰ τοῦ τυραννικοῦ καθεστώτος ἐπὶ Καποδιστρίου, ἐστρέφετο ἐναντίον τοῦ ἐκλεγέντος ὑπὸ τῆς Ε΄ ἐθνοσυνελεύσεως εἰς Ἄργος ὡς κυβερνή-

90. Τὸν Ἄπρ. 1830 ὃ Ἄντωνιάδης ἐδιώχθη δικαστικῶς διὰ τὴν χαρακτηρισθεῖσαν ὡς ἀνατρεπτικὴν τοῦ καθεστώτος ἀρθρογραφίαν του. Κατεδικάσθη ὑπὸ τοῦ Πρωτοκλήτου (=Πρωτοβαθμίου) δικαστηρίου Ἀργολίδος, «*ἀλλ’ ἐγκαλέσας τὴν δίκην του εἰς τὸ Ἐκκλητικὸν τῆς Πελοποννήσου ἀθωώθη...*» (Βλ. Ν. Σ π η λ ι ἄ δ ο υ, ἔ. ἁ. τ. Δ΄ σ. 222). Ἡ κατὰ τὴν 22 καὶ 23 Μαΐου 1830 ἀπολογία του πρὸ τοῦ δικαστηρίου Ἀργολίδος ἐδημοσιεῦθη ὑπὸ τῆς Σ. Ἄ ν τ ω ν ι ἄ δ η, ἔ. ἁ. σ. 49).

91. Προσωρινὴ κυβερνητικὴ ἐπιτροπὴ, ἢ ὁποῖα ἰδρῦθη ὑπὸ τῆς Γερουσίας τὴν ἡμέραν τῆς δολοφονίας τοῦ Καποδιστρίου (27/9 Ὀκτ. 1831) καὶ ἀηρητίσθη ὑπὸ τοῦ Αὐγουστίνου Καποδιστρίου, ὡς προέδρου, τοῦ Θεοδ. Κολοκοτρώνη καὶ τοῦ Ἰω. Κωλέτη. Ἀνέλαβε τὴν τήρησιν τῆς τάξεως, τὴν ἀσφάλειαν τοῦ κράτους καὶ τὴν ταχεῖαν σύγκλησιν τῆς παρασκευαζομένης ἐθνοσυνελεύσεως. Κατὰ τὴν διάρκειαν ὅμως τῆς συγκληθείσης εἰς Ἄργος ἐθνοσυνελεύσεως ὃ Κωλέτης, ἐνισχυόμενος ὑπὸ τῶν στρατιωτικῶν σωμάτων τῆς Στερεᾶς Ἑλλάδος, συνετάχθη πρὸς τοὺς «*συνταγματικούς*» καὶ μεταβάς (Δεκ. 1831) εἰς Κόρινθον μετέσχε τῆς ἐκεῖ συγκροτηθείσης τριμελοῦς κυβερνήσεως. Ἡ κυβέρνησις αὕτη τῶν «*συνταγματικῶν*» (Ἰω. Κωλέτης, Ἄ. Ζαΐμης καὶ Γ. Κουντουριώτης) ὥρισε τόπον ἐθνοσυνελεύσεως τὰ Μέγαρα, ὅπου καὶ τελικῶς συγκεντρωθέντες συνεκρότησαν στρατόπεδον. (Βλ. Κ. Μ ε ν δ ε λ σ ὠ ν ο ς - Β α ρ θ ὀ λ δ η Ἱστορία τῆς Ἑλλάδος, μετάφρ. ἐκ τοῦ γερμανικοῦ ὑπὸ Ἀγγ. Βλάχου, τ. Β΄ Ἀθῆναι 1876 σ. 399 κ. ἔ.—Γ. Ἀ σ π ρ ἔ α, ἔ. ἁ. τ. Α΄ σ. 105 κ. ἔ.). Οὕτως ὑπῆρχον δύο κυβερνήσεις : εἰς Ναῦπλιον καὶ εἰς Μέγαρα, αἱ ὁποῖαι δὲν ἤρρηξαν νὰ περιπλέξουν τὸν λαὸν εἰς ἀδελφοκτόνον ἄγῶνα.

92. Περὶ τῆς ἐφημερίδος «Ἀθηνᾶ», ἣτις ἐξεδίδετο ἀπὸ τοῦ 1832 μέχρι τοῦ 1863, βλ. Κ. Μ ἄ γ ε ρ, Ἱστορία τοῦ ἑλληνικοῦ τύπου, τ. Α΄ 1790 - 1900, Ἀθῆναι 1957, σ. 40 - 43.—Σ. Ἄ ν τ ω ν ι ἄ δ η, ἔ. ἁ. σ. 94 κ. ἔ.

του («προεστού Ἑλλάδος») Αὐγουστίνου Καποδιστρίου καὶ τῶν ὁπαδῶν τοῦ ρωσικοῦ κόμματος. Ἀλλὰ καὶ οἱ «κυβερνητικοί», ὡς ἐκαλοῦντο ἤδη οἱ καποδιστριακοί, ἀπὸ τῆς 14 Μαΐου 1832 ἀπέκτησαν νέον δημοσιογραφικὸν ὄργανον, τὸν «Ἑλληνικὸν Καθρέπτην» («Le Miroir Grec»), ἡμερησίαν ἐκδιδόμενην εἰς Ναύπλιον ἑλληνιστὶ καὶ γαλλιστί⁹³. Ἐκδόται τῆς ἡμερησίδος ἦσαν ὁ Λευκάδιος λόγιος καὶ ἰατρὸς Ἀνδρέας Παπαδόπουλος - Βρετὸς καὶ ὁ νομομαθὴς Γεώργιος Ράλλης, ἀμφοτέρωστε στενοὶ συνεργάται τοῦ Καποδιστρίου καὶ ἔνθερμοι ὁπαδοὶ τοῦ ρωσικοῦ κόμματος⁹⁴. Μετὰ τὴν δίωξιν τοῦ Γ. Ράλλη ὑπὸ τῶν «συνταγματικῶν» καὶ τὴν ἔκουσίαν ἀπομάκρυνσίν του εἰς Ἄργος⁹⁵, ὁ Παπαδόπουλος - Βρετὸς, ἀπορρίψας τὴν πρότασιν τοῦ συνεργάτου του περὶ μεταφορᾶς τοῦ τυπογραφείου μακρὰν τοῦ Ναυπλίου, εἰς Ἄργος, συνέχισε μόνος του ἀπὸ τοῦ 12ου φύλλου, τὴν ἔκδοσιν τῆς ἡμερησίδος. Ἐνθερμος ὑπερασπιστὴς τοῦ θεσμοῦ τῆς Γερουσίας, μετὰ τὰ γεγονότα κατὰ τὴν ἔθνοσυνέλευσιν τῆς Προνοίας⁹⁶, συνέδεσε τελικῶς τὴν δραστη-

93. Περὶ τῆς ἡμερησίδος ταύτης βλ. Ἄ. Παπαδοπούλου - Βρετοῦ, Χρονολογικὸς πίναξ τῶν ἑλληνικῶν πολιτικῶν ἡμερησίδων μέχρι τοῦ ἔτους 1833, εἰς «Ἡμερολόγιον Μεγάλης Ἑλλάδος» τ. Ι' (1870) σ. 339.

94. Περὶ τοῦ Ἀνδρέου Παπαδοπούλου - Βρετοῦ, βλ. Φ. Μιχαλοπούλου, Ἀνδρέας Παπαδόπουλος - Βρετὸς, 1800 - 1876, εἰς «Νέα Ἔστια» τ. 24 (1938) σ. 1300 κ. ἐ. — Στ. Ι. Μακρυμίχαλου, Ἡ πρώτη ἑλληνικὴ βιβλιογραφία τοῦ Ἄ. Παπαδοπούλου - Βρετοῦ, εἰς «Ἐρανιστῆς» τ. 5 (1967) σ. 203 - 207. Περὶ τοῦ Γεωργίου Ράλλη βλ. Δημ. Γ. Σερεμέτη, Ἡ δικαιοσύνη ἐπὶ Καποδιστρια. Α' Πρώτη περίοδος 1828 - 1829, Θεσ/νίκη 1956, σ. 173. — Ν. Ι. Πανταζοπούλου, Τὸ διὰ τῆς ἐπαναστάσεως τοῦ 1821 θεσπισθὲν δίκαιον καὶ οἱ Ἕλληνες νομικοί, Θεσ/νίκη 1971, σ. 25, 35 - 37. Χαρακτηρισμὸν τοῦ Γ. Ράλλη ὑπὸ τοῦ Ἀντωνιάδου βλ. εἰς ἔφημ. «Ἀθηνᾶ» ἀρ. 852 τῆς 24 Σεπτ. 1841.

95. Διὰ τὰ γεγονότα ταῦτα βλ. ἔφημ. «Ὁ Ἑλληνικὸς Καθρέπτης» (=Ἑλλην. Καθρ.) ἀρ. 21 τῆς 5/17 Δεκ. 1832. — Ἄ. Παπαδοπούλου - Βρετοῦ, Ἱστορικὴ ἔκθεσις τῆς ἡμερησίδος Ὁ Ἑλληνικὸς Καθρέπτης, ἐκδιδομένης ἑλληνιστὶ καὶ γαλλιστί εἰς Ναύπλιον ἀπὸ τὸν Μάϊον μῆνα τοῦ 1832 μέχρι τοῦ Ἰανουαρίου τοῦ 1833, Ἀθῆναι 1839, σ. 20 κ. ἐ.

96. Κατὰ τὴν συγκληθεῖσαν (14 Ἰουλ. 1832) εἰς Πρόνοιαν ἔθνοσυνέλευσιν, κατὰ τὴν ὁποίαν ἐπεδιώχθη ἡ εἰρηνοποίησις τῆς χώρας, ἡ ἀναθεώρησις τῶν συνταγματικῶν νόμων, ἡ σύνταξις σχεδίου νέου πολιτεύματος κλπ., οἱ «συνταγματικοί» ὑπερισχύσαντες κατήγαγον σημαντικὴν νίκην. Ἐπέτυχον τὴν κατάργησιν (27/8 Αὐγ. 1832) τῆς ἰδρυθείσης ἐπὶ Καποδιστρίου (22 Ἰουλ. 1829 Ψήφισμα Β' τῆς Δ' ἔθνοσυνελεύσεως) Γερουσίας, ἡ ὁποία ἐχαρακτηρίζετο ὑπ' αὐτῶν ὡς κατάλοιπον τῆς μισητῆς τυραννίας («γῆραιὸν σεσηπὸς σώμα»). Ἡ ἀπόφασις αὕτη εὗρεν ἀντιθέτους τοὺς Ἀντιπρέσβεις τῶν τριῶν, αὐτοκληθεισῶν ἤδη, «Προστατῶν» Δυνάμεων. Οὕτως ἡ παρασχεθεῖσα ὑπ' αὐτῶν ὑποστήριξις καὶ ἡ παρουσία τοῦ Θ. Κολοκοτρώνη εἰς Ναύπλιον διετήρησεν ἐπὶ τινὰς μῆνας τὴν Γερουσίαν, παρὰ τὰς ταπεινώσεις, τὰς ὁποίας αὕτη ὑφίστατο παρὰ τῶν γαλλικῶν στρατευμάτων. Τελικῶς μετὰ τὴν ἀθθαί-

ριότητα καὶ τὴν παραμονὴν του εἰς τὴν Ἑλλάδα μὲ τὴν τύχην αὐτῆς. Θεωρῶν τὴν διατήρησιν τῆς Γερουσίας ὡς ἀναγκαίαν, διὰ «*να βαστάξῃ μίαν τινα ἐθνικὴν ἀντιπροσωπεῖαν εἰς τὴν ἔλευσιν τῆς Ἀντιβασιλείας, διὰ νὰ ἤθελεν ἢ Ἑλλάς εὐρεθῇ εἰς κατάστασιν νὰ γνωστοποιήσῃ πρὸς αὐτὴν τὰς ἐπιθυμίας της καὶ τὰς ἀνάγκας της*»⁹⁷, ἔθεσε τὴν ἐφημερίδα του εἰς τὴν ὑπηρεσίαν της. Μὲ τὴν ἐνέργειάν του ὅμως ταύτην ὁ Παπαδόπουλος - Βρετὸς εὐρέθῃ πολέμιος τῆς «*Ἀθηνᾶς*».

Οἱ ἐκδότηι τῶν δύο τούτων ἐφημερίδων, ὑπεραμυνόμενοι τῶν πολιτικῶν τῶν θέσεων, δὲν ἤργησαν νὰ προβοῦν εἰς τὴν ἐκτόξευσιν προσωπικῶν ὕβρεων μεταξύ τῶν. Τοῦτο δὲ ὠφείλετο ὄχι μόνον εἰς τὸ ἐπικρατοῦν κλίμα ἐμπαθείας καὶ ἐχθρότητος, ἐπακόλουθον ἀνωμάτων πολιτικῶν καταστάσεων, ἀλλὰ καὶ εἰς τὸ παράφορον τοῦ χαρακτῆρος ἀμφοτέρων.

Ἐπιτιθέμενος ὁ Παπαδόπουλος - Βρετὸς κατὰ τοῦ Ἀντωνιάδου διὰ τὰ γραφέντα εἰς τὴν «*Ἀθηνᾶν*» περὶ τῆς Γερουσίας καὶ τοῦ συνεργάτου του Γ. Ράλλη, δὲν ἐδίστασε ν’ ἀποκαλέσῃ τοῦτον πειρατὴν⁹⁸. Ὁ Ἀντωνιάδης, ἀπεπειράθῃ μετὰ ταῦτα νὰ καταστρέψῃ τὸ τυπογραφεῖον τοῦ Παπαδοπούλου - Βρετοῦ καὶ ἐζήτησε «*διὰ τῆς πρὸς τὴν ἐνταῦθα ἀστυνομίαν ἀναφορᾶς του, μνηολογουμένης τὴν 1 τοῦ ἐνεστῶτος Νοεμβρίου καθαρωτέραν ἐξηγήσῃ τῶν ὅσα εἰς τὸ 16ο φύλλον τοῦ Καθρέπτου εἶπομεν*»⁹⁹. Ὁ Παπαδόπουλος - Βρετὸς, πράγματι, εἰς ἐπόμενον φύλλον ἔδιδε «*θετικὰς καὶ ἀποδεδειγμένας ἐξηγήσεις*». Ἐγραφε δηλαδὴ, ὅτι ἢ κατὰ τοῦ Ἀντωνιάδου κατηγορία του ὡς πειρατοῦ ἐβασίζετο εἰς τὸ γεγονός, ὅτι κατὰ τὴν ἐπίθεσιν τῶν Ἀγγλογγάλων εἰς Γραμβοῦσαν, πλοῖον αὐτοῦ, χαρακτηρισθὲν ὡς πειρατικόν, ἐπυρπολήθη ὑπὸ τοῦ Χάμιλτον¹⁰⁰. Εἰς τὸ αὐτὸ δὲ φύλλον ἐφρόντισε νὰ δημοσιευθῇ ἐπιστολὴ τῆς 12 Νοεμ. 1832, ἐξ Αἰγίνης, ὑπογραφομένη μὲ τὰ στοιχεῖα Α.Π. Ὁ ἐπιστολογράφος, τὸν ὁποῖον δὲν ἠδυνήθη ν’ ἀνακαλύψω, ἀλλὰ προφανῶς ἐκ τῶν ὁμοφρόνων τοῦ Παπαδοπούλου - Βρετοῦ, ἴσως δὲ ἐκ τοῦ στενοῦ περιβάλλοντος τοῦ Καποδιστριαίου, ἀνέφερεν ὅτι ὁ Ἀντωνιάδης κατωνομά-

ρετον σύλληψιν τοῦ προέδρου της Δ. Τσαμαδοῦ ὑπὸ τοῦ Γάλλου στρατιωτικοῦ διοικητοῦ τοῦ Ναυπλίου, ἢ Γερουσία κατέφυγεν (8/20 Νοεμ. 1832) εἰς Ἄστρος καὶ ἐκεῖθεν εἰς Σπέτσας, ἐνθα προέβη εἰς τὴν ἐκλογὴν τοῦ Ρώσου ναυάρχου Ρίκορδ ὡς Κυβερνήτου καὶ ἀπεγυμνώθη τελικῶς πάσης ὑποστηρίξεως. (Βλ. Κ. Μενδελεῶνος.—Βαρθόλδης, ἔ. ἀ. τ. Β’ σ. 563 κ.έ.).

97. Ἀ. Παπαδοπούλου — Βρετοῦ, Ἱστορικὴ ἔκθεσις..., σ. 24.

98. «*...ὁ ἀμερόληπτος ἐκδότης τῆς σεμνῆς Ἀθηνᾶς, ὁ γνωστὸς εἰς ὅλους τοὺς Ἑλληνας καὶ εἰς αὐτοὺς τοὺς ἰδίους πειράτας Κύριος Έμμ. Ἀντωνιάδης Κρηταῖς (sic)...*» (Βλ. ἐφημ. «Ἑλλην. Καθρ.» ἀρ. 16 τῆς 30/11 Ὀκτ. 1832).

99. Βλ. «Ἑλλην. Καθρ.» ἀρ. 17 τῆς 5/17 Νοεμ. 1832.

100. Βλ. «Ἑλλην. Καθρ.» ἀρ. 21 τῆς 5/17 Δεκ. 1832.

σθη υπό τῶν προσαχθέντων εἰς Αἴγιναν, ἐπὶ πειρατεία, Κρητῶν ὡς συνεργάτης των. Ἀνέφερον ἀκόμη ὅτι ὁ Ἀντωνιάδης, ὡς συνιδιοκτήτης πειρατικῆς γολέτας ἔλαβε, καθ' ὃν χρόνον εὐρίσκετο εἰς Νάξον, ἐν μέρος ἀπὸ τὰ κλοπιμαῖα, τὰ ὁποῖα αὐτὴ ἀπέκτησε κατὰ τὸν πλοῦν της. Εἶναι ὅμως γνωστὸν ἐξ ὄσων ἐλέγχθησαν ἀνωτέρω, ὅτι οὐδεὶς τῶν ἀνακριθέντων Κρητῶν ὠμολόγησεν, ὅτι ὁ Ἀντωνιάδης ἔλαβε ποτὲ μερίδιον ἀπὸ τὰς λείας, χωρὶς βεβαίως τοῦτο καὶ ν' ἀποκλείηται.

Εἰς τὸ ἀμέσως ἐπόμενον φύλλον ὁ Παπαδόπουλος - Βρετὸς ἐχώρησε περαιτέρω. Διετύπωσε τὴν γνώμην, ὅτι ὁ Γραμματεὺς τῆς Δημοσίου Ἐκπαιδύσεως θὰ ἔπρεπε νὰ μὴ ἐπιτρέπη εἰς «*τοιούτον ἀνθρώπον, ἀσχοληθέντα εἰς τὸ ἄτιμον ἔργον τῆς πειρατείας*», νὰ ἐκδίδη ἐφημερίδα ¹⁰¹.

Τὰ δημοσιεύματα ταῦτα ἐξώργισαν, ὡς ἦτο ἐπόμενον, τὸν Ἀντωνιάδην. Χαρακτηρίζων τὸν Παπαδόπουλον - Βρετὸν καὶ τὸν ἐπιστολογράφον τῆς ἐφημερίδος του ὡς κακοήθεις συκοφάντας, ἀνεφέρθη διὰ μακρῶν εἰς τὰ σχετικὰ μὲ τὴν πλοιοκτησίαν του γεγονότα, ἐπικαλούμενος τὰ αὐτὰ ὡς καὶ κατὰ τὸ 1828 στοιχεῖα πρὸς ἀπόδειξιν τῆς ἀθωότητός του ¹⁰². Ὑπῆρχε ὅμως μία διαφορὰ : Ὁ Μαλανδράκης δὲν ἐνεφανίζετο πλέον ἀνεύθυνος διὰ τὰς διαπραχθείσας ὑπὸ τῆς γολέτας του «*Κλειῶ*» πειρατείας, οὐδὲ καὶ μὴ ἐπωφεληθεὶς τῶν κλοπιμαίων.

Ὁ Ἀντωνιάδης, μὴ ἀρκεσθεὶς εἰς τὴν διὰ τοῦ τύπου ἀποκατάστασιν τῆς τραθείσης ὑπολήψεώς του, ἐδίωξε τὸν Παπαδόπουλον - Βρετὸν δικαστικῶς ὡς συκοφάντην. Ἡ ἐπακολουθήσασα δίκη τῆς 7 Ἰουν. 1833 ἐνώπιον τοῦ ἰδρυθέντος εἰς Ναύπλιον «*Ἐγκληματικοῦ Δικαστηρίου*» ἔλαβε τὸν χαρακτῆρα πολιτικῆς ἀναμετρήσεως τῶν δύο ἀντιμαχομένων φατριῶν, τὰς ὁποίας ἐξεπροσώπων ἐπὶ τοῦ δημοσιογραφικοῦ πεδίου οἱ ἐκδότηι τῶν δύο ἐφημερίδων. Ἡ σύνθεσις δὲ τοῦ 5μελοῦς δικαστηρίου οὐδὲν προσιωνίζετο. Διότι δύο ἐκ τῶν μελῶν του ἦσαν «*κυβερνητικοί*», οἱ Ἄ. Πάικος καὶ Ἄ. Λουκόπουλος, ἐνῶ ὁ Ἄ. Πολυζωΐδης, πρόεδρος τοῦ δικαστηρίου, καὶ ὁ Δ. Κ. Σοῦτσος, «*συνταγματικοί*». Βαρύνουσαν ἐπομένως σημασίαν θὰ εἶχεν ἡ θέσις, τὴν ὁποίαν θὰ ἐλάμβανε τὸ πέμπτον μέλος, ὁ Γ. Τερτσέτης, ὅστις εἰς οὐδεμίαν τῶν μερίδων ἔκλινε. Παράγων ὅμως ὁ ὁποῖος ἔμελλε νὰ ἐπιδράσῃ εἰς τὴν ἔκβασιν τῆς δίκης ἦτο καὶ ἡ πολιτικὴ κατάστασις, κατὰ τοὺς πρώτους μῆνας τῆς Ἀντιβασιλείας, ἐλάχιστα εὐνοϊκῆ διὰ τὸν μνηνύμενον ¹⁰³.

101. Βλ. «*Ἐλλην. Καθρ.*» ἀρ. 22 τῆς 13/25 Δεκ. 1832.

102. Βλ. «*Ἀθηνα*» ἀρ. 76 τῆς 17 Δεκ. 1832 καὶ ἀρ. 78 τῆς 24 Δεκ. 1832.

103. Βλ. Ἄ. Παπαδόπουλου - Βρετὸυ, Ἱστορικὴ ἔκθεσις..., σ. 44.

Ὁ βασιλικὸς ἐπίτροπος τοῦ δικαστηρίου Ἐδ. Μάσσων¹⁰⁴, χαρακτηρίζων τὸ ἀδίκημα ὡς συκοφαντίαν καὶ ἐφαρμόζων τὸ ἄρθρ. ΞΕ’ τοῦ «Ἀπανθίσματος τῶν Ἑγκληματοικῶν»¹⁰⁵, ἐζήτησε τὴν ἀπὸ 5 ἕως 2 ἐτῶν φυλάκισιν τοῦ ἐναγομένου, τὴν καταβολὴν προστίμου ἐκ 2.000 γροσιῶν καὶ τὸν διὰ βίου ἀποκλεισμόν του ἀπὸ τὴν δημοσίαν ὑπηρεσίαν, διαρκῆ ἀποστέρησιν τῶν πολιτικῶν δικαιωμάτων του, ὡς θὰ ἐλέγομεν σήμερον. Προτάσει ὁμοῦ τοῦ Ἀ. Παῖκου, πρὸς τὴν ἄποψιν τοῦ ὁποίου συνετάχθη ὁ Γ. Τερτσέτης, τὸ ἀδίκημα ἐθεωρήθη ὡς ἐξύβρισις καί, κατ’ ἐφαρμογὴν τοῦ ἄρθρ. ΞΣΤ’, ἐπεβλήθη εἰς τὸν Παπαδόπουλον - Βρετὸν διὰ τῆς ὑπ’ ἀρ. 27 τῆς 8 Ἰουν. 1833 ἀποφάσεως ἡ ποινὴ τῆς καταβολῆς 500 γροσιῶν¹⁰⁶.

Ὡς ἦτο ἐπόμενον, ὁ Παπαδόπουλος - Βρετὸς δυσηρεστήθη. Πολὸ ἀργότερον δέ, ἐπ’ εὐκαιρίᾳ ἄλλης δικαστικῆς του περιπετείας εἰς Βενετίαν, ἀνέφερεν εἰς δημοσίευσμά του¹⁰⁷, ὅτι ἡ ἐπικρατοῦσα πολιτικὴ κατάστασις ἔκρινε τὴν ἔκβασιν τῆς δίκης ὑπὲρ τοῦ ἀντιδίκου του.

Ἐν τούτοις ὁ Ἀντωνιάδης δὲν ἀπεχαρακτηρίσθη. Ἀντιθέτως, αἱ αὐστηραὶ κρίσεις καὶ αἱ ἀπροκάλυπτοι κατ’ αὐτοῦ κατηγορίαι τοῦ συγγράψαντος ἱστορίαν περὶ τῆς ἑλληνικῆς ἐπαναστάσεως Θ. Γκόρντον¹⁰⁸, ἐνίσχυσαν ἔτι περισσότερον τὰ ἐπιχειρήματα τῶν ἀντιπάλων τοῦ Κρητὸς ἀγωνιστοῦ περὶ τῆς διαμφισβητηθείσης ἤδη ἀναμειξέως του εἰς τὴν πειρατεῖαν.

104. Περὶ αὐτοῦ βλ. Δ. Κ. Β α ρ δ ο υ ν ι ὡ τ ο υ, Ἐδουάρδος Μάσσων, εἰς «Ἐπετηρίδα Φιλολογικοῦ Συλλόγου Παρνασσός» ἔτ. ΙΑ’ (1915) σ. 225 κ. ἐ.—D. D a k i n, British and American Philhellenes during the War of Greek Independence 1821 - 1833, Thessaloniki 1962, σ. 42, 142, 150 - 151 κ.ἀλ.

105. Οὕτως ἐκαλεῖτο ὁ πρῶτος ποινικὸς κώδιξ τῆς νεωτέρας Ἑλλάδος, ὁ ὁποῖος, συνταχθεὶς ὑπὸ 9μελοῦς ἐπιτροπῆς, εἰσήχθη διὰ τῆς ἐθνοσυνελεύσεως τοῦ Ἄστρου (1823). (βλ. Δ. Μ ι ρ ἄ σ γ ε ζ η, Ὁ πρῶτος Ποινικὸς Κώδιξ τῆς νεωτέρας Ἑλλάδος, Ἀθῆναι 1940).

106. Ἡ ἀπόφασις αὕτη ἐδημοσιεύθη εἰς τὴν ὑπὸ τοῦ Ἰω. Φιλήμονος ἐκδιδομένην ἔφημερίδα «Χρῶνος» ἀρ. 14 τῆς 15 Ἰουν. 1833. (βλ. καὶ ἐφημ. «Ἀθηνᾶ» ἀρ. 123 τῆς 21 Ἰουν. 1833.— Ἀ. Π α π α δ ο π ο ὄ λ ο υ - Β ρ ε τ ο ὺ, Ἱστορικὴ ἔκθεσις . . . , σ. 44).

107. «Amarezze ed ingiustizie sofferte in Venezia dal Cavaliere Andrea Papadopulo - Vreto per avere smascherati due impostori nel suo breve scritto intitolato Informazione sulla medaglia dell’ Indipendenza Ellenica, Torino Febbraio 1859, σ. 2 κ.ἐ.

108. G o r d o n, ἔ.ἀ. τ. Β’ σ. 483, 485, 491, 494 - 495. Πρώτη ἐκδοσις τοῦ ἔργου τούτου ἐγένετο τῷ 1832. Ὁ Gordon εἶναι ἀληθές, ὅτι πολλάκις ἐξετράπη εἰς ἀδίκους κατηγορίας κατὰ τῶν Κρητῶν καὶ ἰδίως τοῦ Ἀντωνιάδου. Ἐνδεικτικῶς ἀναφέρομε τὴν κακόπιστον πληροφορίαν του, ὅτι ἡ πειρατεῖα εἰς Γραμβοῦσαν ὀργανώθη καθ’ ὑπόδειξιν τοῦ Ἀντωνιάδου. (βλ. Gordon, ἔ.ἀ. τ. Β’ σ. 485).

Ἡ δημοσιογραφικὴ μαχητικὴ δραστηριότης τοῦ Ἀντωνιάδου καὶ ἡ προσηλωμένη εἰς τὴν ἀγγλικὴν πολιτικὴν τοποθέτησίς του ἔφερον ἀργότερον τοῦτον ἀντιμέτωπον μὲ ἄλλον, ἐξ ἴσου μαχητικόν, δημοσιογράφον καὶ φανατικόν ὁπαδὸν τοῦ ρωσικοῦ κόμματος, τὸν ἀγωνιστὴν Ἰωάννην Φιλήμονα, ἐκδότῃν τῆς ἐφημερίδος «Αἰὼν»¹⁰⁹. Εἰς περιόδους δὲ πολιτικῶν ἀνωμαλιῶν, ὡς ἐκεῖναι αἱ ὁποῖαι συνεκλόνησαν τὴν χώραν κατὰ τὴν πρώτην δεκαετίαν τῆς βασιλείας τοῦ Ὁθωνος, ἐξ ἀφορμῆς τοῦ ἐκκλησιαστικοῦ ζητήματος, τῆς ὑποθέσεως Θεοφ. Καῖρη (Ἰούλ. 1839), τῆς συνωμοσίας τῆς Φιλорθοδόξου Ἐταιρείας (Δεκ. 1839) καὶ κυρίως τῆς πολιτικῆς κρίσεως ἐκ τοῦ διπλωματικοῦ ἀνταγωνισμοῦ τῶν Εὐρωπαϊκῶν Δυνάμεων εἰς τὴν Ἑγγὺς Ἀνατολήν¹¹⁰, οἱ συντάκται τῶν ἐφημερίδων «Ἀθηναῖα» καὶ «Αἰὼν» ἐξετράπησαν εἰς κακοήθη σχόλια καὶ ὕβρεις¹¹¹.

Μέχρι τοῦ Ὀκτ. 1841 ὁ Ἀντωνιάδης ἐχαρκτηρίζετο ἀπὸ τὰς στήλας τοῦ «Αἰῶνος» ὡς «καπηλοσυνταγματικός»¹¹², «συνκοφάντης», «προδότης τοῦ ἀγῶνος τῆς Κρήτης» μὴ λογοδοτήσας διὰ τὰ οἰκονομικὰ τοῦ Κρητικοῦ κινήματος¹¹³, κ.ἄ. Εἰς τὸ φύλλον ὁμοῦ τῆς 15 Ὀκτ. 1841

109. Ἡ ἐκδοσις τῆς ἐφημερίδος «Αἰὼν» ἤρχισεν ἀπὸ τῆς 25 Σεπτ. 1838, συνεχίσθη δὲ μέχρι τοῦ 1888 ὑπὸ τὴν διεύθυνσιν τοῦ υἱοῦ τοῦ Ἰω. Φιλήμονος, τοῦ Τιμολέοντος Φιλήμονος. (Βλ. Κ. Μάγερ, ἔ. ἀ. τ. Α' σ. 69 - 72.— J. Petroπουλος, ἔ. ἀ. σ. 328.— Σ. Ἀντωνιάδης, ἔ. ἀ. σ. 164 κ. ἔ.).

110. Περὶ τῶν γεγονότων τούτων βλ. Τ. Ν. Πιπινέλης, Ἡ μοναρχία ἐν Ἑλλάδι 1833 - 1843, Ἀθήναι 1932, σ. 287 κ.ἔ.— Μ. Θ. Λάσκαρη, Τὸ Ἀνατολικὸν ζήτημα 1800 - 1923, Θεσ/νίκη 1948, σ. 85 κ.ἔ.— J. Petroπουλος, ἔ. ἀ. σ. 311 - 316, 329 - 343, 344 κ. ἔ.

111. Σ. Ἀντωνιάδης, ἔ. ἀ. σ. 164 κ. ἔ. Σημειωτέον, ὅτι ἡ διάστασις μεταξὺ Ἀντωνιάδου καὶ Φιλήμονος ἐπὶ δημοσιογραφικοῦ πεδίου ἐξεδηλώθη ἀπὸ τοῦ 1833, ὅτε ὁ δεύτερος ἐξ αὐτῶν ἐδημοσίευσεν εἰς τὴν ὑπ' αὐτοῦ ἐκδιδομένην ἐφημερίδα «Χρόνος» (ἀρ. 14 τῆς Ἰουν. 1833) ἄρθρον ὑπὲρ τοῦ Ἰω. Καποδιστρίου, ὡς καὶ τὴν ἀπόφασιν τοῦ «Ἐγκληματικοῦ Δικαστηρίου» τῆς 8 Ἰουν. 1833 (Βλ. ἀνωτ. σημ. 106). Ὁ Ἀντωνιάδης, θιγείς προφανῶς διὰ τὴν εὐρείαν δημοσιότητα, τὴν ὁποίαν, σκοπίμως ἐνδεχομένως, ἐλάβανεν ἡ δικαστικὴ περιπέτειά του, εὐρε τὴν εὐκαιρίαν νὰ ἐπιτεθῇ κατὰ τοῦ Φιλήμονος. Οὕτω, κατηγορεῖ αὐτὸν ὡς ἀπολογητὴν τοῦ στραγγαλιστοῦ τῶν συνταγματικῶν ἐλευθεριῶν τοῦ ἑλληνικοῦ λαοῦ. (Βλ. ἔφημ. «Ἀθηναῖα» ἀρ. 124 τῆς 24 Ἰουν. 1833). Εἰς τὸ ἐπόμενον δὲ φύλλον τῆς ἐφημερίδος του, ἀπαντῶν εἰς ἕτερον ἄρθρον τοῦ «Χρόνου» (ἀρ. 16 τῆς 22 Ἰουν. 1833), κατηγορεῖ τὸν Καποδιστριαν ὡς ὑπεύθυνον διὰ τὴν ἐγκατάλειψιν τῆς Κρήτης εἰς τοὺς Αἰγυπτίους (Βλ. ἔφημ. «Ἀθηναῖα» ἀρ. 125 τῆς 28 Ἰουν. 1833).

112. Βλ. ἔφημ. «Αἰὼν» ἀρ. 219 τῆς 18 Δεκ. 1840.

113. Βλ. ἔφημ. «Αἰὼν» ἀρ. 298 τῆς 5 Ὀκτ. 1841 καὶ ἀρ. 299 τῆς 8 Ὀκτ. 1841. Ὁ Φιλήμων, χαρακτηρίζων τὸν Ἀντωνιάδην ὡς «προδότην», ἀνεφέρετο εἰς τὴν ἀνάμειξιν τούτου εἰς τὴν Κρητικὴν ἐπανάστασιν τοῦ 1841, τὴν γνωστὴν ὡς ἐπανάστασιν τῶν Χαιρειῶν (Περὶ τῶν γεγονότων τούτων βλ. καὶ Β. Κρεμμυδᾶ,

τῆς ἐφημερίδος του ὁ Φιλῆμων, ἀπαντῶν εἰς ὕβριστικὸν σχόλιον τοῦ Ἀντωνιάδου, ἐπ' εὐκαιρίᾳ τῆς ὑποθέσεως Καϊρη¹¹⁴, ἀπέδιδεν εἰς αὐτὸν τὸν χαρακτηρισμὸν «τοῦ πειράτου κατὰ τὴν ἐπανάστασιν»¹¹⁵. Καὶ ἐνθ' ὁ Ἀντωνιάδης, ὑπερασπίζων ἑαυτὸν, ἀνεφέρετο εἰς τὰ τῆς πλοιοκτησίας του, ἐπικαλούμενος τὴν μαρτυρίαν ἀπάντων τῶν Κρητῶν καὶ τῶν δημοσίων καὶ τῶν ἰδιωτικῶν ἐγγράφων τῆς Γραμβούσης¹¹⁶, ὁ Φιλῆμων εἰς μεθεπόμενον φύλλον, ἀπεριφράστως καὶ διεξοδικώτερον, ἔκαμνε λόγον διὰ τὰ γεγονότα τοῦ 1828. Εἶτε ὅμως ἐξ ἀγνοίας, εἶτε σκοπίμως, διὰ νὰ δημιουργήσῃ μεγαλυτέραν ἐντύπωσιν, ἐγνωστοποιεῖ εἰς τὸ ἀναγνωστικὸν κοινόν του, ὅτι ὁ Ἀντωνιάδης, «σιδηροδέσμος» μετὰ τῶν ἄλλων πειρατῶν τῆς Γραμβούσης, μετήχθη ὑπὸ τοῦ Σταίηνης εἰς Αἴγινα. Ἀνέφερε δέ, ὅτι, μολοντί ὁ Ἀντωνιάδης κατηγγέλη ὡς «ἀρχηγός» τῶν πειρατῶν, διέφυγε τὴν δικαίαν τιμωρίαν χάρις, ἀφ' ἐνός εἰς τὴν μεσολάβησιν τῶν Σπ. Τρικούπη καὶ Ἰω. Γενατᾶ, οἱ ὅποιοι τὸν «συνέδρομον τότε, φιλανθρωπία κινούμενοι», ἀφ' ἐτέρου εἰς τὴν προσωπικὴν παρέμβασιν τοῦ Καποδιστρίου, ὁ ὅποιος, «θέλων νὰ σώσῃ τὴν ὑπόληψιν τοῦ ἔθνους», ἤναντιώθη εἰς τὴν καταδίκην ἀτόμου «χρηματίσαντός ποτε βουλευτοῦ»¹¹⁷.

Ὁ Ἀντωνιάδης ἔσπευσε ν' ἀπαντήσῃ ἀμέσως. Εἰς τὰς ὑπερβολὰς ὅμως τοῦ Φιλῆμονος, προέταξεν ἱκανὰς ἀνακριβείας, μὴ δικαιολογου-

Ἡ κατάσταση στὴν Ἑλλάδα στὰ 1840. Ἀπὸ τὸ ὑπόμνημα τοῦ Charles Lenormant, εἰς «Σύγχρονα Θέματα», Ἀθήνα 1965, σ. 10 κ. ἐ.). Ὁ Ἀντωνιάδης, ὡς γνωστὸν, ὑπῆρξεν ἐκ τῶν ὀργανωτῶν τῆς ἐπαναστάσεως ταύτης καὶ μέλος τῆς ἐδρευούσης εἰς Ἀθήνας ἐπιτροπῆς ἐπὶ τῶν Κρητικῶν ὑποθέσεων. (βλ. Β. Ψιλᾶκη, Ἱστορία τῆς Κρήτης ἀπὸ τῆς ἀπωτάτης μέχρι τῶν καθ' ἡμᾶς χρόνων, τ. Γ' Χανιά 1909, σ. 781 κ. ἐ.—Ἐμμ. Ζαμπετᾶκη, Συμβολὴ εἰς τὴν καλυτέραν γνῶσιν τῆς ἐπαναστατικῆς περιόδου τοῦ 1841 ἐν Κρήτῃ, εἰς «Κρ. Χρ.» τ. Γ' (1956), σ. 213.—Ἐλ. Πρεβελάκη, ἐ. ἀ. σ. 73 κ. ἐ.—Σ. Ἀντωνιάδης, ἐ. ἀ. σ. 166 κ. ἐ.). Ὁ Φιλῆμων καὶ οἱ ὄπαδοί του ρωσικοῦ κόμματος ἐθεώρουν ματαίαν τὴν προσπάθειαν τῶν Κρητῶν, διέβλεπον δὲ ὅπισθεν τοῦ κινήματος τούτου δάκτυλον τῆς ἀγγλικῆς διπλωματίας. Μετὰ τὴν ἀποτυχίαν τοῦ κινήματος ἀνεζητήθησαν οἱ υπέθουνοι. Μεταξὺ τούτων οἱ Χαιρέται κατονόμαζον τὸν Ἀντωνιάδην. Ὁ Φιλῆμων προθύμως ἀνέλαβε νὰ καταχωρήσῃ εἰς τὴν ἐφημερίδα του τὰ ἐπιχειρήματα τῶν Χαιρετῶν, νὰ σχολιάσῃ τὰς ἐκτοξευομένας κατὰ τοῦ Ἀντωνιάδου καὶ τοῦ ἀδελφοῦ του Σπυριδῶνος κατηγορίας, καὶ νὰ υἱοθετήσῃ τὴν ἄποψιν, ὅτι ὁ Κρῆς δημοσιογράφος, ὑπηρετῶν τὴν ἀγγλικὴν πολιτικὴν, ἐπεδίωκε νὰ καταστήσῃ τὴν Κρήτην ἀγγλικὸν προτεκτοράτον, ὡς αἱ Ἴονιοι νῆσοι, ἑαυτὸν δὲ ἡγεμόνα τούτου. (βλ. J. Petropoulos, ἐ. ἀ. σ. 351).

114. βλ. ἐφημ. «Ἀθηνᾶ» ἀρ. 857 τῆς 11 Ὀκτ. 1841.

115. βλ. ἐφημ. «Αἰὼν» ἀρ. 301 τῆς 15 Ὀκτ. 1841.

116. βλ. ἐφημ. «Ἀθηνᾶ» ἀρ. 859 τῆς 18 Ὀκτ. 1841.

117. βλ. ἐφημ. «Αἰὼν» ἀρ. 303 τῆς 22 Ὀκτ. 1841.

μένας βεβαίως ἐκ τῆς παρελεύσεως τοῦ χρόνου. Οὕτως ἰσχυρίσθη ὅτι «*ὑπῆγεν εἰς Γραμβοῦσαν διὰ τὴν πολιτευθῆναι τὸν περιμενόμενον τότε ἐκεῖ κομμοδόρον σὺν Θωμᾷ Σταίηνς, καὶ τοιοντοτρόπως τὴν ἐμποδίσει ὥστε τὴν μὴν ματαιωθῆναι τὸ ἐν ἐνεργείᾳ τότε Κρητικὸν κίνημα*». Ἰσχυρίσθη προσέτι, ὅτι ἐνθὺ ὁ Ἄγγλος μοίραρχος τοῦ παρεῖχε «*φιλοφρονηστέρας περιποιήσεις*», ἤρισαν ἀναφορικῶς πρὸς τὴν παράδοσιν τοῦ φρουρίου τῆς Γραμβούσης εἰς τὸ ἀγγλογαλλικὸν ἄγλημα. Θεωρηθεὶς δὲ ὑπεύθυνος ὁ Σταίηνς διὰ τὴν τριήμερον ἔριδα ταύτην, ἐπεπλήχθη ὑπὸ τοῦ ναυάρχου Κόδρικτον καὶ «*ἐσηκώθη μάλιστα καὶ ἀπὸ τῆν Γραμβοῦσαν*». Ἀποσιωπῶν ὁ Ἀντωνιάδης τὸ γεγονός τῆς φυλακίσεώς του ἐπὶ τοῦ ἀγγλικοῦ σκάφους «*Ἰσις*» καὶ τῆς προσαγωγῆς του ἐνώπιον τῆς Ἐξέτ. Ἐπιτροπῆς, ἀνέφερεν, ὅτι ἦλθεν εἰς Αἴγινα, ὡς ἀπεσταλμένος τοῦ Κρητ. Συμβουλίου «*καθ' ὃν καιρὸν... οὔτε Βιάρος οὔτε Γιαννετᾶς ἦσαν εἰς τὴν Ἑλλάδα...*». Περαιτέρω ὅμως ὁμολογεῖ ὅτι «*ἔπειτα ἀπὸ πολλὸν καιρὸν... ἐξετάσθη*» ὑπὸ τῶν ἀνωτέρω, τῶν ὁποίων τὰ «*σοφίσματα*», βασισμένα εἰς «*ἰδίας τῶν ὑποθέσεις*», ἀπεκρούσθησαν ὑπ' αὐτοῦ τοῦ Κυβερνήτου, ἀνεκλήθησαν δὲ ὡς ἀναληθῆ ὑπὸ τῶν ἰδίων. Δὲν ἐδίστασε δὲ ὁ Ἀντωνιάδης νὰ ἐμφανίσῃ ἑαυτὸν θῦμα, περίπου, πλεκτάνης ἐξυφανθείσης ὑπὸ τῶν ἀνωτέρω Ἑπτανησίων νομομαθῶν, εἰθισμένων ἄλλωστε, ὡς ἔλεγε, νὰ βυσοδομοῦν «*κατὰ τῶν σημαντικωτέρων Ἑλλήνων*»¹¹⁸. Περιέργως ὅμως ὁ Ἀντωνιάδης οὐδὲν ἀναφέρει περὶ τῆς ἀναλόγου ἀντιδικίας του μετὰ τοῦ Παπαδοπούλου - Βρετοῦ καὶ περὶ τῆς ἐκδοθείσης τότε ἀποφάσεως τοῦ δικαστηρίου. Βεβαίως δὲν ἦτο δυνατόν νὰ ἔχη λησμονήσει τὴν περιπέτειάν του ταύτην. Ἐκρινεν ὅμως καὶ ὀρθῶς, ὅτι δὲν θὰ ἔπρεπε νὰ ἐπιμείνῃ περισσότερο ἐπὶ τοῦ θέματος τούτου καὶ ὅτι ἦτο προτιμωτέρα ἢ παράθεσις ἀνακριθειῶν πρὸς δημιουργίαν ἐντυπώσεων.

Ὁ Φιλῆμων συνέχισε τὰς ὕβρεις καὶ εἰς τὰ ἐπόμενα φύλλα. Ὁ Ἀντωνιάδης ὅμως ἔθεσε τέρμα εἰς τὴν δημοσιογραφικὴν μάχην, δηλώσας, ὅτι δὲν ἐπρόκειτο ν' ἀπαντήσῃ εἰς τὸ ἐξῆς εἰς συκοφαντίας¹¹⁹.

118. Βλ. ἐφημ. «Ἀθηνᾶ» ἀρ. 861 τῆς 25 Ὀκτ. 1841.

119. Βλ. ἐφημ. «Ἀθηνᾶ» ἀρ. 862 τῆς 29 Ὀκτ. 1841.

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ

1 *

Πρὸς τὸν Ἐξοχώτατον Κυβερνήτην τῆς Ἑλληνικῆς Πολιτείας
Κύριον Κύριον Ἰ. Α. Καποδίστριαν

Ἐξοχώτατε

Εἰς μίαν μου ἐπιστολὴν τῶν 8 Μαρτίου, ἔλαβα τὴν ἐμπερικλειομένην ἀπάντησιν παρὰ τοῦ κυρίου Κομποδόρου Σὶρ Θωμᾶ Στάϊνες τὴν παραμονὴν τῆς ἀπελευθερώσεώς μου ἔπειτα ἀπὸ τὴν ὁποίαν μ' ἔκαμε κατὰσχεςιν, κατὰ τὴν ὁποίαν χρεωστῶ νὰ δώσω λόγους πρὸς τὴν Κυβέρνησιν μου δι' ὅσα εἰς αὐτὴν κατηγοροῦμαι· καὶ μ' ὄλον ὅτι ὁ ἴδιος πάλιν μ' εἶπεν ἔπειτα, ἀφ' οὗ προφορικῶς τοῦ ἔκαμα περὶ τούτων ὄσην ὁ καιρὸς μ' ἐσυγχώρησε διασάφησιν, ὅτι ἀδιαφορεῖ διὰ τὴν ἀπολογίαν μου ταύτην, καὶ ὅτι ἠμπορῶ νὰ ὑπάγω εἰς Σφακιά ὅπου ἦτον τὸ στρατόπεδον. Ἀποσταλμένος τώρα ὅμως ἀπ' ἐκεῖ εἰς τὰ ἐδῶ δὲν θεωρῶ τὸν ἑαυτὸν μου ἐλεύθερον ἀπὸ μίαν τοιαύτην κατηγορίαν, ἂν δὲν ἤθελα δώσει πρὸς τὴν Ἐξοχότητά σας μίαν καθαρὰν διασάφησιν τῆς εἰς τὰ ἀναφερόμενα διαγωγῆς μου μὲ τὰς ἀπαιτούμενας ἀποδείξεις, τῶν ὁποίων εἶμαι εὐέλπις ὅτι θέλετε ἀκούσει καὶ συγκατατεθῆ ὥστε διὰ μιᾶς ἐπιτροπῆς νὰ ἐξετασθῆ καθ' ὅλην τὴν ἀκρίβειαν τὸ πρᾶγμα, διὰ νὰ ἀθωωθῶ ἢ καταδικασθῶ, καὶ ἐπομένως νὰ θεωροῦμαι ὁποῖος ὁμολογουμένως εἶμαι.

Αὖν. Πολλὰ καλὰ μάλιστα ἐνθυμοῦμαι ὅτι ἠρωτήθην ἀπὸ τὸν κύριον Κομποδόρον Σὶρ Θωμᾶν Στάϊνες, ἐνῶ ἐπεριέπλεε ἀκόμη ἔξω τοῦ λιμένος τῆς Γραμπόουσης, περὶ τῶν ληϊθεισῶν εὐρωπαϊκῶν πραγματειῶν, ἐρωτήθην ἀκόμη πρὸ μιᾶς ἡμέρας καὶ ἀπὸ τὸν Μοιράρχην τῆς ἐκεῖσε γαλλικῆς μοίρας κύριον Ρεβερσῶ ἀπὸ τὴν ὁποίαν μάλιστα ἐρώτησιν τοῦ τελευταίου παρακινούμενος ἐσύναξα τοὺς ἐν τῷ φρουρίῳ εἰς συνέλευσιν. Τοῦτο ἔκαμα ταύτην τὴν πρότασιν ὡς καὶ ἄλλας· τοῦτο παρακίνησα ἂν ἔχουν τί νὰ τοῦ παραδώσουν. Ἄλλ' ὅλοι μ' ἀπεκρίθησαν ὅτι

* Ἀρχ. Καπ. φ. 426 f. 42 κ. ε. Ὁ φακέλος οὗτος περιλαμβάνει εἰς 60 περίπου φύλλα τὰ πρακτικὰ τῆς Ἐξ. Ἐπιτροπῆς καὶ τὰ ὑποβληθέντα εἰς αὐτὴν δικαιολογητικὰ τῶν ἐπὶ πειρατεία κατηγορουμένων Κρητῶν. Τμῆμα τοῦ φακέλου εἰς μικροταινίας εὐρίσκεται εἰς τὸ Ἐθνικὸν Ἰδρυμα Ἐρευνῶν ὑπὸ τὰ στοιχεῖα F 54, 55 καὶ 56. Κατὰ τὴν ἐκδοσιν τῶν ἐγγράφων ἀποκατέστησα τὴν ὀρθογραφίαν καὶ τὴν στίξιν, ὅπου ἦτο ἀπαραίτητον.

δὲν ἔχουν παρὰ ὅσα τοὺς ἔμειναν διὰ χρῆσίν των· εἰς ἓνα λόγον μ' εἶπον ὅτι δὲν ἔχουν τίποτε, καὶ μετὰ τοῦτο ἠθέλησαν μάλιστα καὶ με διδόμενα πιθανότητος νὰ με καταπείσουν. Καὶ τοῦτο δὲν ἦτον παράδοξον βέβαια, ὡς νομίζει ὁ κύριος Κομμοδόρος, διότι ἐγὼ δὲν εἶχα φθάσει εἰς Γραμποῦσαν περισσότερας τῶν ὀκτῶ ἢ ἐννέα ἡμερῶν πρὸ αὐτοῦ, εἰς ἓνα καιρὸν μάλιστα καθ' ὃν δὲν ἤμποροῦσέ τις οὐδ' ἀπὸ οἴκημα εἰς οἴκημα νὰ πηγαίνει ἐξ αἰτίας τοῦ ἀπὸ τὸν βαρὺν χειμῶνα σφοδροτάτου ἀνέμου, διότι ποτὲ εἰς Γραμποῦσαν κάτοικος δὲν ἦμουν, οὔτε ἐστάθην παρὰ δύο ἡμέρας πρὸ τεσσάρων περίπου ἑτῶν, ὁπότεν τὴν ἐκυριεύσαμεν ἀπὸ τοὺς ἐχθροὺς καὶ τὴν 14ην ἡμέραν τοῦ τελευταίου Αὐγούστου, καθ' ἣν ἐπήγα καὶ τοὺς ἐκοινοποίησα τὰ ὁποῖα ὁ πρῶτος Στόλαρχος ἤμποροῦσε νὰ πάρῃ μέτρα διὰ τὴν διοργανισμένην ἐκστρατείαν τῆς Κρήτης καὶ ἀνεχώρησα τὴν ἰδίαν ἡμέραν· δὲν ἦτον παράδοξον νὰ μὴν ἤξεύρω, διότι οὔτε σχέσεις, ὡς στοχάζεται ὁ κύριος Κομμοδόρος, εἶχα μὲ τοὺς πρῶτους τῶν πειρατῶν ἐξ ἐναντίας μάλιστα, ὡς ἤξεύρουν σχεδὸν ὅλοι ὅσοι γνωρίζουν τὰ πράγματα τῆς Κρήτης, αὐτοὶ εἰς τὸν ἑαυτὸν των μ' ἔθεωροῦσαν ὡς ἐχθρόν τους διὰ τὰς ὁποίας πολλακίς τοὺς ἔκαμνα ἐπιπλήξεις καὶ ἠθελον μ' ἔχει κακοποιημένον, ἂν διάφορα πράγματα δὲν τοὺς ἔκαμναν νὰ συστέλλωνται. Οὔτε ἀπὸ κατασκόπους ἐφρόντισα ἐγὼ νὰ εἶμαι ἐφωδιασμένος, διότι οὔτε τὰ ὀσπήτια των καλῶς ἐγνώριζα, οὔτε τὰς πράξεις των· ἐνῶ μάλιστα κατ' ἐκείνον τὸν καιρὸν καὶ ἀναμεταξύ των ὁ εἰς ἀπὸ τὸν ἄλλον ἐκρύπτετο διὰ τὰς ὁποίας ἐβιάζοντο τότε νὰ κάμνουν συνεισφοράς εἰς τὰ ἔξοδα τῆς ἐκστρατείας, ὡς ἔπειτα ἐπληροφορήθην. "Ὅταν ὕστερα ἀπὸ τὰ τοιαῦτα καὶ ἄλλα, ἂν τὸν εἶπα ὅτι μόνον ἐγνώρισα καὶ ὅτι ἤμποροῦσα νὰ στοχάζωμαι, δὲν μὲ φαίνεται σφάλμα, ὁπότεν μάλιστα τοῦ ἐξέθεσα τὸν στοχασμὸν μου ὡς στοχασμὸν, προσθέσας εἰς αὐτὸν καὶ ὅτι ὅσον κατὰ τοῦτο ἤμποροῦσε νὰ κάμῃ ἔρευναν διὰ τῶν ἀνθρώπων του, ὑποσχεθεὶς πρὸς αὐτὸν ὅτι θέλει ἔχει καὶ πολλῶν συνδρομῆν, πρᾶγμα τὸ ὁποῖον στοχάζομαι ὅτι δὲν θὰ ἐλησμόνησε οὐδ' ἡ Ἐντιμότης του.

Παρομοία μάλιστα συνέλευσις καὶ διὰ τὸν αὐτὸν σκοπὸν ἐγινε πάλιν εἰς παρουσίαν καὶ τοῦ κυρίου Μαυροκορδάτου ἀκολούθως, ὅστις ἂν ἤμπορεσε νὰ ξεσκεπάσῃ τι περισσότερο, ἢ ἐγὼ τὸ ἔκρυψα, ἤμπορεῖ νὰ τὸ ὁμολογήσῃ ἐνῶ μάλιστα ἐγὼ δὲν ἤμπορῶ νὰ θεωρήσω καὶ τὸν ἑαυτὸν μου ὑπεύθυνον διὰ τὰ τοιαῦτα. Καὶ ἂν καὶ ὡς ἐπήγαινα εἰς τὸν κύριον Κομμοδόρον διὰ νὰ τὸν παρακαλέσω νὰ μακροθυμήσῃ ὀλίγον, ὥστε νὰ μὴν χαλασθῇ ἡ ἐκστρατεία μας, διὰ τὴν ὁποίαν ἐγὼ ἐνεργοῦσα, καὶ εἰς τὴν ὁποίαν ἦμουν μόνον ἀφωσιωμένος, ὡς ἐχαλάσθη ἔκαμνα αὐτὴν τὴν θυσίαν χάριν τῆς αὐτῆς ἐκστρατείας καὶ περίπου τριακοσίων χιλιάδων χριστιανῶν ἀθῶων κατοικούντων τὴν Κρήτην,

τῶν ὁποίων ἡ σωτηρία ἢ ἀπώλεια ἐκρέματο ἀπὸ τὴν ἀπόδοσιν ἢ ἀνατροπὴν τῆς ἐκστρατείας ταύτης· ἢ ὀλίγα ὑπέφεραν οἱ δυστυχεῖς οὗτοι ἐξ αἰτίας τοῦ ἀγῶνός μας τούτου, διὰ νὰ μὴ κινοῦν εἰς συμπάθειαν καὶ αὐτοὺς τοὺς λίθους;

Βον. Πρὸς ἐπιβεβαίωσιν τῶν ἀνωτέρω γίνομαι ἀκολουθῶς καὶ συμμέτοχος τῶν πειρατειῶν καὶ τῶν πειρατικῶν πλοίων, τῶν ἀρπαγῶν κλπ. Ἐγὼ εἶπα τὸν κύριον Κομποδόρον, ὅτι ἀπὸ πειρατείας δὲν ἐμέθεξα. Ἀνεφέρθη ἐγγράφως πρὸς τὴν Ἐξοχότητά σας καὶ ἀκολουθῶς πρὸς τὸν κύριον Κομποδόρον πῶς εὐρέθη ἀναγκασμένος νὰ συνεισφέρω, ὡς καὶ τόσοι ἄλλοι Κρήτες, διὰ νὰ ἀγορασθῇ μία γολέτα διὰ τὴν προμήθειαν τοῦ φρουρίου καὶ ὄχι διὰ πειρατείας, εἰς τὴν ὁποίαν καὶ ἐνεχόμεν, ὡς καὶ οἱ λοιποί. Ἄλλ’ ἀφοῦ ἄρχισε νὰ πειρατεῦῃ, διεμαρτυρήθη ἀμέσως καὶ ἀκολουθῶς ἀπεξενώθη ἀπὸ αὐτὴν, καθὼς εἶναι γνωστὸν εἰς πολλοτάτους, ὡς μὴ δυνάμενος νὰ κάμω τι περισσότερον, καὶ ὡς φαίνεται ἀπὸ τὴν ἀνὰ χεῖράς μου διαμαρτυρήσιν μου.

Ἐξηγήθη ἐγγράφως πρὸς τὸν κύριον Κομποδόρον, πῶς ἔλαβα μετοχὴν κατὰ τὸν Ἰούνιον τοῦ 1826 ἔτους εἰς τὴν κατασκευὴν τῆς γολέτας Κλειῶ, ἐπιχειρησθεῖσης τότε εἰς τὴν νῆσον Ἴον, ὄχι ἀπὸ κατοίκους τῆς Γραμπούσης, ἀν καὶ ἔως τότε ἡ παραμικρὰ κατάχρησις εἰς τὴν Γραμποῦσαν δὲν εἶχεν ἀκολουθήσει, ἀλλ’ ἀπὸ κάποιους Νικόλαον Τζάνη, κτηματῖαν τῆς νήσου ταύτης καὶ Μιχαὴλ Μαλανδράκη, ἀνδρας τιμίους, τὴν ὁποίαν ἀφοῦ ἐτελείωσαν ἔπειτα ἀπὸ δέκα τρεῖς μῆνας καὶ τὴν ἔφεραν εἰς Ναύπλιον, ὅπου μάλιστα ἀπεδέχθη καὶ τὸ μέρος τοῦ Τζάνη ὁ Μαλανδράκης, ἐφωδιάσθη διὰ δύο μῆνας μὲ ἐγγραφα τῆς Κυβερνήσεως δι’ ἐμοῦ· πῶς κυβερνωμένη εἰς τοῦτο τὸ διάστημα παρὰ τοῦ πλοίαρχου τῆς Μιχαὴλ Μαλανδράκη ἐφέρθη μὲ ἄκραν τιμιότητα καὶ ἔσωσε μάλιστα καὶ τινὰ ὑπὸ οὐδετέραν σημαίαν πλοῖα, πῶς αὐτὸς ὁ πλοίαρχός της βιασθεὶς ἀπὸ τὰς χρείας του ἐπώλησε κατὰ τὸν τελευταῖον Σεπτέμβριον ἀπὸ τὸ μέρος του, χωρὶς νὰ μ’ ἐρωτήσῃ, ἐν ὄγδοον εἰς κάποιον Βασιλείον Κυδώνην ἢ Καλαϊτζάκην καὶ τοὺς μετ’ αὐτοῦ, οἵτινες δὲν ἤργησαν νὰ διεγείρουν ἐσχάτως τοὺς ναύτας τῆς γολέτας καὶ νὰ κάμουν κατὰ τοῦ πλοίαρχου τῆς Μιχαὴλ Μαλανδράκη ἐπανάστασιν, νὰ τὸν ἐκβάλουν ἔξω, νὰ σηκώσουν τὴν γολέταν χωρὶς αὐτοῦ καὶ νὰ τὴν ἐκβάλουν εἰς πειρατείας. Φθάσας δ’ εἰς Πόρον ἀπὸ Κεχριάς καὶ Αἰγίνας, ἔμαθα τὸ τοιοῦτον κίνημα· ἔγραψα ἀμέσως πρὸς τὴν ἐκεῖσε τοπικὴν ἀρχὴν νὰ τὴν ἐμποδίσῃ διαμαρτυρούμενος κατὰ τοῦ πλοίαρχου της, ἀν ἤθελε τὴν ἀφήσει κ.λ.π., ὡς φαίνεται ἀπὸ τὸ ἴσον τῆς αὐτῆς διαμαρτυρήσεώς μου, τῆς ὁποίας μάλιστα τὸ πρωτότυπον ἔχει εἰς χεῖράς του ὁ κύριος Κομποδόρος, ἀλλ’ εἰς μάτην ἐστάθησαν αἱ ἐνστάσεις μου.

Ἔμαθα ὅτι εἰς τὸ ταξειδίον τῆς τοῦτο ἔπιασε μόνον μίαν γαλλικὴν γολέταν μὲ ξυλικὴν τοῦ Μεχμέτ Ἀλή, τὸν ναύλον τῆς ὁποίας ζητεῖ τώρα ὁ εἰς Μῆλον Γαλλικὸς ἀντιπρόξενος· ὅτι ἐπῆρεν ἀπὸ ἓν ἀγγλικὸν πλοῖον δέκα βαρέλια λεπτοκάρυα (φουντούκια) καὶ κάμποσαι καθέκλαις, πρᾶγμα τὸ ὁποῖον, ὡς ἔλεγον, εἶχαν ἀφήσει εἰς τὸ πλοῖον τοῦτο, ὡς ὀλίγης τιμῆς ἄξιον, ἢ γολέτα τοῦ Χρυσίνα, ἢ ὁποία τὸ εἶχε ξεγυμνώσει πρότερον. Ἐπῆραν, ὡς λέγουν, καὶ τὰ μικρὰ πράγματα ἀπὸ ξεφώρτωτον γενοβέζικον πλοῖον, τὰ ὁποία ταῦτα τὰ ἔφεραν εἰς τὴν Γραμποῦσαν, τὰ ἐμοίρασαν, τὰ ἄρπαξεν ὁ ἓνας καὶ ὁ ἄλλος καὶ ἐτελείωσαν τὴν πανήγυριν, διότι προφθάσας πάλι ἐκεῖ ὁ πλοίαρχός τῆς τὴν ἐπῆρε καὶ τὴν ἔφερεν εἰς Ἴον, ὅπου διέτριβεν, ἕωσοῦ τὴν ἐφωδίασε μὲ ἐμπορικὰ γράμματα τῆς Κυβερνήσεως, τὰ ὁποία ἔχει ὁ κύριος Κομποδόρος τώρα, καὶ ἀπ' ὅπου περνώντας οἱ ἀπὸ τὰς νήσους ἐκστρατεύσαντες Κρήτες, τὴν ἐναύλωσαν καὶ τὴν ἔφεραν εἰς τὸν λιμένα τοῦ Ἀγίου Νικολάου τῆς Κρήτης, ὅπου ἦτον τὸ στρατόπεδον· ἀπ' ἐκεῖ ἐπῆραν στρατιώτας καὶ τοὺς ἔφεραν εἰς Γραμποῦσαν, ἀπ' ὅπου τὴν ἐπῆρεν ὁ κύριος Κομποδόρος ἀνεξετάστως καὶ τὴν ἔστειλεν εἰς Μάλταν.

Ἡ γολέτα αὕτη εἶχε τὰ χαρτιά τῆς καὶ ἐπομένως τὸν ἐγγυητὴν τῆς. Δὲν ἦτον ὡς αἱ ἄλλαι, αἱ ὁποῖαι δὲν εἶχον οὔτε χαρτιά, οὔτε ἐγγυητὴν, οὔτε τίποτε. Ἄν ὁ κύριος Κομποδόρος εἶχεν αἰτίαν κατ' αὐτῆς, ἠμποροῦσε νὰ τὴν ἐνάξη εἰς τὴν Κυβέρνησιν καὶ ὁ ἐγγυητὴς τῆς βέβαια δὲν ἠμποροῦσε παρὰ ἠθελεν ὑποχρεωθῆ νὰ τὸν ἀποζημιώσῃ. Ἄλλ' ἂν ἠθέλησε νὰ ἐνεργήσῃ μόνος του τὴν δικαιοσύνην, δὲν ἦτον ἄρα γε δίκαιον νὰ συλλάβῃ τὸν διεγερτὴν Βασίλειον Κυδώνην, διὰ τοῦ ὁποίου βέβαια ταύτην τὴν διαγωγὴν θὰ ἐπληροφορήθῃ, ὡς καὶ διὰ τῶν ἄλλων, νὰ τὸν τιμωρήσῃ καὶ ἀκολούθως νὰ πωληθῇ τὸ μέρος του καὶ τῶν τοιούτων συμμετόχων του, διὰ νὰ ἀποζημιωθοῦν οἱ ἀδικηθέντες καὶ νὰ ἀπολύσῃ τὸ μέρος τῶν τιμίων, διὰ νὰ μὴ ἀδικηθοῦν οὗτοι; Ἄλλ' ὅποταν πάσχη ἐξ ἴσου ὁ ἀθῶος μὲ τὸν ἔνοχον, ὁποία διαφορὰ θέλει εἶσθαι μεταξὺ τοῦ τιμίου καὶ ἀτίμου; Ἐγὼ διὰ ταῦτα ἴσως ὀνομάζομαι συμμετόχος εἰς τὰς πειρατείας, πλὴν τοιαῦτα διδόμενα ἀνήκουν πρὸς με, ὥστε νὰ συγχωροῦν τὴν κάθαρσιν τῆς ὑπολήψεώς μου;

Ὁ κύριος Κομποδόρος ἔπιασε ὅλα τὰ κατὰστιχα τῆς διανομῆς τῶν πειρατειῶν. Δι' αὐτῶν τῶν καταστίχων ἐγνώρισε καὶ τὸν πλέον ἔσχατον μέτοχον αὐτῶν. Μεταξὺ τούτων, ἐρωτῶ, εὗρηκε καὶ τὸ ὄνομά μου, ἢ ἐπληροφορήθῃ ἂν διὰ τινος ἄλλου ἐγὼ ὠφελοῦμην ἀπὸ τὰς πειρατείας ταύτας; Ἐπληροφορήθῃ ὅτι ἠμποροῦσα ἐγὼ νὰ παύσω τὰς πειρατείας καὶ δὲν τὰς ἔπαυσα; ἢ ἀγνοεῖ ὅτι αἱ δειναὶ περιστάσεις μας ἐβίαζαν τοὺς τιμίους νὰ ἀδικῶνται εἰς πᾶσαν στιγμὴν καὶ νὰ μὴ εἶναι οὐδὲ κύριοι τῆς ἰδιοκτησίας των. Πολλόταται τοιαῦτα πράξεις εἰς

διαφόρους καιροὺς γενόμενα ἀποδεικνύουν τὸ πρᾶγμα. Ἄλλ' εἶναι ἄρα γε δίκαιον ἐξ ἴσου νὰ ὑποφέρουν οὗτοι, δηλ. οἱ τίμιοι, πᾶσαν προσβολὴν ὁποῖαν δήποτε καὶ ἂν ἤθελεν εἶσθαι; ἢ ὀλίγα ὑπέφερον ἕως τώρα ὑπὲρ τῆς τιμῆς τοῦ ἔθνους των, τῆς τιμῆς των κλπ.;

Γον. Ἐπληροφορήθη βέβαια πρὸ τοῦ ὁ κύριος Κορμοδόρος, ὅτι τὸ οἶκημα ἐκεῖνο, εἰς τὸ ὁποῖον εὐρέθη ἡ βαρούτη, δὲν ἦτον ἐδικόν μου, ὅτι ἐπῆγα καὶ ἐκοιμήθηκα ἐκεῖ ἐσχάτως δύο ἢ τρεῖς βραδιαῖς, ἀφοῦ ἐθανατώθη ὁ Ἰγκάρτος καὶ ἐγὼ δὲν εἶχα τόπον νὰ κοιμοῦμαι εἰς τὸ ὁποῖον εἴμεθα μαζί μὲ τοὺς ἀξιωματικούς του οἶκημα. Ἐπληροφορήθη πρὸ τοῦ ὅτι αἱ εὐρεθεῖσαι ἐκεῖ πραγματεῖαι ἀνῆκον εἰς τὸν Λούπην καὶ Δημήτριον Χρυσυφύπουλον καὶ ἤμποροῦσε καὶ ἀπὸ τοὺς δύο τούτους νὰ ζητήσῃ λόγον δι' αὐτάς. Ἐπληροφορήθη ὅτι τὸ οἶκημα ἐκεῖνο, ὡς καὶ εἰς καιρὸν τῶν Τούρκων, ἐχρησίμευε, ἂν καὶ ἀφρόνως, εἰς κατασκευὴν καὶ γέμισμα τῶν καρτοτσιῶν, ἀπ' ὅπου δὲν ἔλειπε ποτὲ βαρούτη, ὅτι καὶ ὁ ἴδιος Ἰγκάρτος τὸ ἤξευρε. Ἐπληροφορήθη ὅλα πῶς ἔτρεχαν, ὅθεν καὶ εἶναι ἄξιον ἀπορίας πῶς τὰ μεταχειρίζεται τὰ τοιαῦτα διὰ κατηγορίαν μου.

Ἄφοῦ μὲ ἐσχέτισε στενὰ μὲ τοὺς πειρατὰς ὁ κύριος Κορμοδόρος, μ' ἔκαμε συμμέτοχον εἰς τὰς πειρατείας καὶ λαμβάνοντα μέρος εἰς τὰς ἀρπαγὰς, θέλει τώρα νὰ μὲ κάμῃ καὶ κεφαλὴν τῆς τοπικῆς ἀρχῆς τῆς Γραμπούσης. Ἄλλ' ἐπιθυμοῦσα νὰ μὲ δείξῃ ὁποῖα θετικὰ διδόμενα ἔχει δι' ὅλα ταῦτα ὅλα τὰ γράμματα καὶ τῆς Ἀρχῆς καὶ τῶν κατοίκων τῆς Γραμπούσης τὰ ἐπῆρε. Εὐρήκε τάχα εἰς αὐτὰ ὅτι ἐγὼ εἶχα στενὴν ἀλληλογραφίαν μετὰ τῶν πειρατῶν ἀποτεينوμένην εἰς τὰς πειρατείας, διότι ἐγὼ ἐκεῖ κάτοικος δὲν ἦμουν, ἢ νὰ τοὺς παρακινῶ εἰς τὰς ληστείας ταύτας; Νὰ ἔκαμα ποτὲ μοιρασιάς μαζί των εἰς τὰ ληϊζόμενα εὐρωπαϊκὰ πράγματα; Εἶδε τὴν ὑπογραφὴν μου εἰς κανὲν ἔγγραφον τῆς τοπικῆς ἀρχῆς ταύτης; Πόθεν παρακινούμενος μὲ προσάπτει τοιαύτας κατηγορίας; Ἢ εἶναι συγχωρημένον νὰ ἐγγίξεται οὕτως ἀπλῶς καὶ ὡς ἔτυχεν ἡ ὑπόληψις τῶν ἀνθρώπων;

Δὲν ἀμφιβάλλω ὅτι εὐρήκε γράμματά μου, γράμματα ὅμως διὰ τῶν ὁποίων τοὺς ἐπαπειλοῦσα καὶ τοὺς ἐσυμβούλευα νὰ παύσουν ἀπὸ τὰς τοιαύτας ἀνοσιουργίας. Δὲν ἀμφιβάλλω ὅτι ἐπληροφορήθη ὁποῖον κίνδυνον ἔτρεξα διὰ νὰ τὸν εὐχαριστήσω, καὶ τοῦτο χωρὶς νὰ ἔχω κανὲν χρέος. Διότι πάλιν τὸ λέγω, ἐγὼ εἰς τὰ τῆς ἐκστρατείας μόνον ἦμουν προσηλωμένος. Δὲν ἀμφιβάλλω ὅτι ἐπληροφορήθη πῶς, ἀφοῦ δὲν ἠδυνήθημεν διὰ τῆς Κυβερνήσεως καὶ τοῦ πρώτου Στολάρχου ὥστε νὰ κατορθώσωμεν νὰ ληφθοῦν μέτρα διὰ τὴν κατάπαυσιν τῶν πειρατειῶν τούτων, ὕστερα ἀπὸ τόσας μας ἐνστάσεις καὶ ἀναφοράς, ἐμεταχειρίσθημεν διὰ τῶν εὐρισκομένων ἔξωθεν τὸν τρόπον τὸν ὁποῖον σᾶς πα-

ρέστησεν ὁ κύριος Μαυροκορδάτος, καὶ οὕτως τὰς ἐκόψαμεν διόλου. Ὅθεν καὶ δὲν ἦτον περασμένοι ὑπὲρ τοὺς τρεῖς μῆνας ἀφοῦ δὲν εἶχεν ἀκολουθήσει πειρατεία εἰς τὴν Γραμποῦσαν, ὁπότεν ἐφάνη εἰς τὰ ἐκεῖ ὁ κύριος Κομμοδόρος. Παρατρέχω ἂν δὲν ἦτον καὶ χρέος τῶν ἐδῶ ἐπὶ τούτου εὐρισκομένων ὠπλισμένων δυνάμεων διὰ νὰ στείλουν ἐκεῖ δηλ. εἰς τὸν λιμένα τῆς Γραμποῦσας κανὲν πλοῖον νὰ στέκη σταθερῶς καὶ νὰ προλαμβάνη ἢ καὶ κόψη διόλου τὰς πειρατείας. Παράδειγμα δὲν εἶναι ὅτι τὸ φρούριον ἠθέλε τοὺς ἐνοχλήσει. Ἄλλ' ἔπειτα ἀπ' ὅλα αὐτὰ ἔπετο ἄρα γε νὰ λάβω ἐγὼ τοιαύτας ἀμοιβάς; δηλ. φυλακὴν, ἀνυποληψίαν, περιφρόνησιν, ζημίας κλπ., ἀπὸ ἓνα φιλοδίκαιον καὶ φιλόανθρωπον Ἄγγλον; Καὶ μάλιστα διὰ τὰ ὅσα ὑπέφερα, ὡς δὲν ἀμφιβάλλω ὅτι τὰ γνωρίζει, διὰ νὰ ἐξοικονομῶ τὸ πνεῦμα τῶν ἀτάκτων καὶ ἐνόχων διὰ νὰ μὴν ἀκολουθήσῃ καμμία ἀταξία καὶ νὰ θεραπεύω, καθ' ὅσον ἐδυνάμην, καὶ τὰς ἀπαιτήσεις τοῦ κυρίου Κομμοδόρου. Δὲν εἶναι δύσκολον νὰ στοχασθῇ τὸ ὅτι, ὁπότεν τὰ πράγματα δὲν ἐπροδιαθέτοντο, δὲν ἠθελον καταντήσῃ τόσον εὐκόλα. Ἐγνώριζα μ' ὅλα ταῦτα ὅτι ἡ παραμικρὰ ἀντίστασις ἠθέλε φέρεϊ ἐξ ὀλοκλήρου τὸν ἀφανισμόν ὄλων καὶ ἐνόχων καὶ ἀθῶων.

Εἶπα ὅτι οἶκημα εἰς Γραμποῦσαν δὲν εἶχα, διότι οὔτε κάτοικος ἐκεῖ ἦμουν. Τὰ βιβλία μου καὶ ἄλλα εἶχα βιασθῆ νὰ στείλω ἐκεῖ ἀπὸ τὴν ἀνωμαλίαν τοῦ Ναυπλίου καὶ ἀπὸ τὸν φόβον τὸν ὅποιον μᾶς ἐπροξένησε ἡ ἐξοδος τοῦ Αἰγυπτιακοῦ στόλου σκοποῦντος διὰ τὰς Ναυτικὰς νήσους, μὲ σκοπὸν νὰ τὰ περάσω ἀπ' ἐκεῖ εἰς τὴν Αἰγιλίαν. Ἀλλὰ καὶ αὐτὰ μου τὰ βιβλία καὶ πράγματα ἔμειναν διὰ πολὺν καιρὸν ἐξω ἀπὸ στέγην καὶ μόλις ἔπειτα, ἀφοῦ ἐφθάρησαν τὰ περισσότερα, ἠδυνήθησαν τινὲς φίλοι μου νὰ τὰ διασωρεύσωσι τῆδε κάκεισε εἰς διάφορα οἶκηματα. Εἶπα πῶς εὐρέθην ἀναγκασμένος διὰ νὰ εὐρεθῶ εἰς τὸ οἶκημα ἐκεῖνο ὅπου εὐρέθη ἡ βαρούτη κ.λ.π., ὅθεν καὶ θεωρῶ διόλου περιττὴν τὴν ἀπολογία μου διὰ τὴν φαντασθεῖσαν ἀπὸ τοὺς ὅσοι τὴν ἐπρότειναν εἰς τὸν κύριον Κομμοδόρον συνωμοσίαν. Καὶ βέβαια ἂν τὰ βαρούτια καὶ τὰ λοιπὰ δὲν εἶχον βαλθῆ ἐκεῖ πρὸ χρόνους· ἂν τὰ καρτούτσια δὲν κατεσκευάζοντο πάντοτε ἐκεῖ καὶ δὲν ἐμοιράζοντο κατὰ τὸν ἴδιον τρόπον καὶ εἰς τοὺς Κρήτας κατὰ τὴν ἀρχῆθεν συνήθειάν των, ἢ ἂν δὲν εἶχε κενωθῆ σχεδὸν τὸ φρούριον ἀπὸ τοὺς στρατιώτας καὶ ὀπληρχηγούς Κρήτας, ὅπου σχεδὸν δὲν εἶχον μείνει ὀγδοήκοντα ἄνθρωποι, ἐνῶ Ἄγγλοι, Γάλλοι καὶ τακτικοὶ Ἕλληνες τῆς Κυβερνήσεως εὐρίσκοντο ἐκεῖ ὑπὲρ τοὺς διακοσίους πενήκοντα, οἱ ὅποιοι εἶχον καὶ εἰς τὰς χεῖράς των, ὄχι μόνον τὰ κανόνια, ἀλλὰ καὶ τὰς βαρουτοθήκας κλπ.· ἂν τὸ πῶμα τοῦ Ὑγκάρτου δὲν ἦτον ἀνεβασμένος τότε πρὸ δύο ἡμερῶν εἰς τὸ φρούριον (διότι προφορικῶς μὲ εἶπαν ὅτι ἡ συνωμοσία

αὕτη ἤθελεν ἐκραγῆ ὁπότεν μὲ πομπὴν ἤθελον ἀναβάσει τὸ πτώμα τούτου εἰς τὸ φρούριον) ἂν τέλος πάντων ἦτον πρότερον τί διωργανισμένον ἐκεῖ καὶ ἐλάμβανεν ἀποδείξεις ὅτι ἐγὼ τὸ ἐδιοργάνισα, ἢ συνήργησα εἰς τὸν διοργανισμόν του, ἢ ἂν τὸ οἶκημα τοῦτο δὲν ἐκατοικεῖτο σταθερῶς ἀπὸ ἄλλους, ὡς ἐπληροφορήθη ὁ κύριος Κομποδόρος, τότε ἴσως ἤθελα εἶμαι ἀναγκασμένος διὰ νὰ ἀπολογηθῶ. Εἰς τὸ ἐναντίον ὅμως θεωρῶ τὴν ἀπολογίαν μου ταύτην παντάπασι περιττήν, διότι βέβαια ἤθελε καταγίνεται διὰ πράγματα τῆς φαντασίας. Καὶ ἂν αἰτοιαῦται συρραφαὶ ἐγιναν διὰ νὰ δικαιολογηθῇ ἡ κατάσχεσις μου, τὴν ἐδικαιολογοῦσε καλύτερα ἢ ὑπάρχουσα ἰσχὺς.

Δὲν ἤμπορῶ ὅμως νὰ μὴν κηρύττω ἐφ' ὅλης μου τῆς ζωῆς τὴν ξεχωριστὴν καλοκάγαθίαν τοῦ κυρίου Κομποδόρου Σίρ Θωμᾶ Στάινες, τὸ εὐθὺ τοῦ σκοποῦ του, τὸ τίμιον τοῦ χαρακτήρος του καὶ τὴν εἰλικρίνειαν τῶν κινήματων του, τὰ ὅποια ταῦτα ἤθελον εἶσθαι πρόξενοι τῆς ἀληθοῦς εὐτυχίας τῶν δυστυχῶν ἀθῶων Κρητῶν. Καὶ ἤθελον εἶσθαι πρὸς αὐτὸν αἰωνίως ὑπόχρεοι, ἂν ὅμως καὶ οἱ περὶ αὐτὸν ἐμεταχειρίζοντο κατὰ τὸ εἶκός τὴν ἐμπιστοσύνην του, καὶ ἂν αἰ πρὸς τὴν Ἐντιμότητά του ἐκθέσεις τῶν ἦτον εἰλικρινεῖς.

Μὲ βαθύτατον σέβας ὑποσημειοῦμαι

Ὁ εὐπειθὴς πολίτης

Ἐμμ. Ἀντωνιάδης

Ἐν Αἰγίνῃ τῇ 1ῃ Ἀπριλίου 1828

2 *

Τὴν 5 τοῦ αὐτοῦ [= Ἀπριλίου 1828]

Παρατηροῦντες ὅτι εἰς τὰς προηγουμένας ἐρωταποκρίσεις ἀναφέρεται παρὰ τῶν ἐπὶ πειρατικῇ πράξει κατηγορουμένων τὸ ὄνομα τοῦ Ἐμμανουὴλ Ἀντωνιάδου, ἔτι δὲ καὶ τὴν ἀναφορὰν αὐτοῦ τῆς 1 τοῦ ἐνεστῶτος πρὸς τὸν ἐξοχώτατον Κυβερνήτην, τὴν ὁποίαν ἡ Γραμματεία τῆς Ἐπικρατείας μᾶς διητύθουν ἐπ' ἄρ. 1478, ἐκρίναμεν ἐπόμενον, ἵνα προσκληθῇ ὁ ρηθεὶς Ἀντωνιάδης καὶ τὴν ἐβδόμην ὥραν μετὰ τὴν μεσημβρίαν νὰ τεθῇ εἰς ἐρωταποκρίσιν.

Β. Ἀ. Καποδίστριας

Ἀν. Γιαννιτζίης

Ἀπεστάλη διὰ τοῦ Κλήτορος ἐπιστολὴ πρὸς τὸν Ἐμμανουὴλ Ἀντωνιάδην τῆς σημερινῆς ἐκδόσεως ἐπ' ἄρ. 4 προσκαλοῦσα αὐτὸν εἰς ἐξέτασιν.

Β. Ἀ. Καποδίστριας

* Ἀρχ. Καπ. φ. 426 f. 24 κ. ε.

- έρ. Ποίος ονομάζεσαι, ὁ πατήρ σου, πόσων χρόνων καὶ πόθεν.
 άπ. Ἐμμ. Ἄντωνιάδης, Ἄντωνίου, χρόνων 34, ἐκ Χανίων τῆς Κρήτης.
 έρ. Ἐπαρουσίασες μίαν ἀναφορὰν εἰς τὸν Κυβερνήτην.
 άπ. Μάλιστα.
 έρ. Εἰς ποίαν ἐκδοσιν.
 άπ. Εἰς τὴν 1 Ἀπριλίου ἂν δὲν λανθάνωμαι.
 έρ. Εἶναι αὐτὴ καὶ ἡ ὑπογραφή σου.
 άπ. Μάλιστα· ἔστειλα καὶ ἄλλην ἀναφορὰν ἀπὸ Γραμποῦσαν εἰς τὸν Κυβερνήτην.
 έρ. Ἡξεύρετε ἂν ἔλαβεν αὐτὴν τὴν ἀναφορὰν.
 άπ. Δὲν ἐρώτησα· μὲ φαίνεται ὅμως νὰ τὴν ἔλαβε διότι ἦτον μὲ ἄλλα γράμματα.
 έρ. Διατί ἐπαρουσιάσετε αὐτὴν τὴν ἀναφορὰν εἰς τὸν Κυβερνήτην.
 άπ. Ἐπειδὴ εὐρισκόμενος εἰς τὴν Γραμποῦσαν ἐπὶ ὀκτῶ ἡμέρας ἔπειτα ἔφθασεν ὁ Κομποδόρος καὶ γνωρίζοντας τὴν γαλλικὴν γλῶσσαν μετεχειριζόμεν ἴν' ἀκούσουν οἱ Γραμπουσιάνοι τὴν θέλησιν τοῦ Κομποδόρου, καὶ αὐτὸς τὰ δικαιολογήματα τῶν Γραμπουσιάνων, καὶ μετὰ 50 ἡμέρας ἐξ αἰτίας ὅπου εἰς τὸ οἶκημα ὅπου ἦτον τὰ ρουχα μου εὐρέθησαν μαρουῖτη, διὰ τοῦτο ἔτι δὲν ἤξεύρω τίνας, διεσχέθην. Καὶ αὐτὸ εἶναι τὸ αἷτιον διὰ τὸ ὅποιον ἐγὼ ἐπαραπονήθην εἰς τὸν Κομποδόρον καὶ ὁ Κομποδόρος μὲ ἀπεκρίθη μ' ἐπιστολὴν του, τὴν ὁποίαν παρουσιάζω, ἣτις περιέχει κατηγορίας κατ' ἐμοῦ, καὶ ἐγὼ ἐνόμισα χρέος μου νὰ ἀναφέρω τὰ πάντα καὶ τὴν ἀπολογίαν μου εἰς τὴν Κυβέρνησιν μου, μάλιστα αὐτὴν τὴν ἰδίαν ἐπιστολὴν. Εἰς τὸ ἀγγλικὸν τὴν ἐπαρουσίασα εἰς τὸν Κυβερνήτην καὶ χθὲς μοῦ ἐπεστράφη ἀπὸ τὸν Γραμματέα τῆς Ἐπικρατείας· καὶ προσθέτω καὶ τὴν μετάφρασιν, τὴν ὁποίαν ὅμως δὲν ἐπικυρῶ μὲ τὸ νὰ μὴν εἶναι ἔργον ἰδικόν μου, ἀλλὰ τοῦ ἀδελφοῦ μου.
 έρ. Ἐπῆγατε ἄλλην φορὰν εἰς τὴν Γραμποῦσαν.
 άπ. Μάλιστα ὅταν ἐπάρθη καὶ ἤμουν ἐπὶ κεφαλῆς τῶν στρατιωτῶν. Ἐπῆγα καὶ τὸν Αὐγούστον καὶ ἔκαμα ἡμέραν μίαν ἢ μίαν ἡμισυ, καὶ ἐσχάτως ὅταν ἀπῆντησα καθ' ὁδὸν τὸν Κυβερνήτην συντροφευμένος μὲ τὸ ἰππικὸν τοῦ Χ' Μιχάλη Ἰταλιάνου.
 έρ. Εἶχατε ποτὲ κανὲν ὑπουργημα εἰς τὴν Διοίκησιν τῆς Γραμποῦσης;
 άπ. Ὅχι ποτέ.
 έρ. Ὅταν ἦσουν εἰς Γραμποῦσαν, ἦτον κανένας ἄλλος ἄνθρωπος γνωστός σου.
 άπ. Ὁ Παρθενόπουλος, ὅπου ἦτον εἰς ἓνα γαλλικὸν καράβι στρατιώ-

- της¹. Ἄν ἦτον καὶ ἄλλος δὲν ἐνθυμοῦμαι ἔμπορεῖ νὰ ἦτον κιόλας.
- ἐρ. Γνωρίζετε τὸν κύριον Ἄ. Μαυροκορδάτον.
- ἀπ. Μάλιστα ἦτον ἀπεσταλμένος ἀπὸ τὸν Κυβερνήτην εἰς τὴν Γραμμοῦσαν.
- ἐρ. Διατί εἶπατε ὅτι δὲν ἐγνωρίζετε ἄλλον.
- ἀπ. Αὐτὸς ἦτον σταλμένος ἀπὸ τὸν Κυβερνήτην ὅταν ἤμην ἐκεῖ.
- ἐρ. Σὰς ἦτον γνωστὸν ὅτι πρὶν τοῦ Αὐγούστου ἢ μὲ τὸν Αὐγούστον οἱ εὐρισκόμενοι ἐκεῖ ἔκαμαν αἰδοῦς εἰς τὴν θάλασσαν;
- ἀπ. Μοι ἦτον.
- ἐρ. Τὸν Αὐγούστον μῆνα ὅταν ἐπήγατε διὰ νὰ ὀργανίσετε τὴν ἐκστρατεῖαν τῆς Κρήτης, πόθεν ἐνομίζετε ὅτι οἱ Γραμμοῦσιᾶνοι εἶχον μέσα διὰ τὴν ἐκστρατεῖαν.
- ἀπ. Ἐνόμιζον ὅτι εἶχον ἀπὸ ἐκεῖνα ὁποῦ ἔπαιρναν ἢ καὶ ἄλλοθεν. Καὶ τότε ἐπήγα μὲ τὴν συγκατάθεσιν τῆς Κυβερνήσεως καὶ εἶχον μάλιστα γράμματα τῶν μερῶν, δὲν ἐνθυμοῦμαι ἂν εἶχον καὶ ἀπὸ τὴν Κυβέρνησιν· εἶχον καὶ ἀπὸ τὸν Μαρκῆν. Μάλιστα ἐπήγαμεν δύο ὁ Νεόφυτος Οἰκονόμος πρῶτον καὶ ἔπειτα ἐγώ, καὶ ὅταν ἐπήγα ἦτον αἱ συνεισφοραὶ γινομέναι.
- ἐρ. Ποῖος παρεκίνησεν αὐτὴν τὴν συνεισφορὰν;
- ἀπ. Καὶ αὐτοὶ ἀπὸ κάτω καὶ ὄλοι οἱ Κρήτες ὅσοι ἦτον ἔξω τῆς Κρήτης·

1. Ὁ Σταῦρος Παρθενόπουλος, ἐξ Ὑδρας, ὑπηρετῶν ὡς ἀξιωματικὸς εἰς τὴν γαλλικὴν ναυτικὴν μοῖραν Μεσογείου, μετέσχε τῶν ἐπιχειρήσεων εἰς Γραμβοῦσαν. Ἐξ ἀναφορᾶς τοῦ πρὸς τὸν Κυβερνήτην (19 Φεβρ. 1828), διὰ τῆς ὁποίας δίδει πληροφορίας περὶ τῆς καταστάσεως εἰς Γραμβοῦσαν, δυνάμεθα ν' ἀντλήσωμεν βιογραφικὰ τινὰ στοιχεῖα περὶ αὐτοῦ. Ὁ Παρθενόπουλος ὀλίγον πρὸ τῆς ἐπαναστάσεως εὐρίσκετο εἰς Πίζαν, πλησίον τοῦ συγγενοῦς του, πιθανόν, μητροπολίτη Οὐγγροβλαχίας Ἰγνατίου καὶ ἐσπούδαζε. Ἐκεῖ εὗρε τὴν εὐκαιρίαν νὰ συναντηθῆ μετὰ τοῦ Καποδιστριαίου. Κατὰ τοὺς πρῶτους χρόνους τῆς ἐπαναστάσεως ὁ Παρθενόπουλος παρέμεινεν εἰς Ὑδραν. Τὸ 1825, δι' ἐνεργειῶν τοῦ Ἰγνατίου καὶ τῆς εἰς Λονδίνον ἐπιτροπῆς τοῦ δανείου (Ἀρχεῖον Λαζάρου καὶ Γεωργίου Κουντουριώτου (= Ἀρχ. Κουντ.), τ. Γ' Ἀθῆναι 1922, σ. 365, τ. ΣΤ' Ἀθῆναι 1966, σ. 283.— Έμμ. Γ. Πρωτοψάλτη, Ἰγνάτιος Μητροπολίτης Οὐγγροβλαχίας, εἰς «Μνημεῖα τῆς Ἑλληνικῆς Ἱστορίας» τ. Δ' τεύχ. II, Ἀθῆναι 1961, σ. 217), μετέβη «πρὸς τελειοποίησιν πολλῶν ἐπιστημονικῶν ἰδεῶν» εἰς Παρισίους, ὅπου παρέμεινε ἐπὶ 15 μῆνας περίπου. Μετὰ ταῦτα ὑπηρετήσεν εἰς τὸν ναύσταθμον τῆς Τουλῶν «ὀλόκληρον ἓνα χρόνον, ἐφαρμόζων τὰς μαθηματικὰς ἐπιστήμας εἰς τὸ θεωρητικὸν καὶ πρακτικὸν μέρος τῆς ναυτιλίας». Ἀπὸ τοῦ Νοεμβρίου 1827 ὑπηρετεῖ εἰς τὸ γαλλικὸν πολεμικὸν σκάφος «Πομόνη» (ΓΑΚ. Γεν. Γραμμ. φ. 19 ἔγγρ. τῆς 19 Φεβρ. 1828). Φαίνεται δὲ ὅτι ὁ Παρθενόπουλος ἐγκατέλειπε τὴν ὑπηρεσίαν ταύτην μετὰ τινὰς μῆνας, διότι ἀπὸ τοῦ Ἰουνίου 1828 εὐρίσκετο εἰς Ὑδραν (Ἀρχ. Κουντ. τ. Θ' Ἀθῆναι 1968, σ. 223 καὶ τ. Γ' Ἀθῆναι 1969, σ. 438). Οὐδὲν γνωρίζω διὰ τὸν μετέπειτα βίον τούτου.

- μία τοιαύτη μάλιστα συνεισφορά ἐπροτείνθη καὶ πρὸς ἐν Σύρω, Νάξω καὶ λοιπές. Ὄταν ἠγόραζον οἱ ἰδικοὶ μας Κρήτες τὴν γολέταν τοῦ Τομπάζης, ἐπὶ σκοπῷ διὰ νὰ ὑπάγουν νὰ κτυπήσουν τὸ φρούριον τῆς Κισσάμου διὰ θαλάσσης, τοὺς ἐπρότεινε καὶ ὁ Τομπάζης, ὅτι ὅταν ἤθελε γένει καμμία ἐκστρατεία διὰ τὴν Κρήτην, ἐπιθυμοῦσε καὶ αὐτὸς νὰ θυσιάσῃ μερικὰ γρόσια ἀπὸ τὰ ὅσα ἐπῆρε τῆς γολέτας. Ἴδου τὸ αἴτιον τὸ ὁποῖον παρακίνησεν αὐτοὺς ν' ἀρχίσουν συνεισφορὰν τὸ ὁποῖον μᾶς ἔγραψαν ἀπὸ Γραμποῦσαν, διότι ἡμεῖς δὲν εὐρέθημεν ὅταν ἠγοράσθη αὐτὴ ἡ γολέτα παρόντες. Ὁ Τομπάζης λοιπὸν εἶχε προτείνει εἰς τὴν Διοίκησιν διὰ μέσου τοῦ Μαυρογορδάτου καὶ Ζαΐμη νὰ ὑπάγῃ ὁ Φαβιέρος εἰς τὴν Κρήτην. Ἡ Κυβέρνησις ἀπεδέχθη τὴν πρότασιν διὰ νὰ θεραπεύσῃ τὰ μεταξὺ Φαβιέρου καὶ Τζόρτζη τότε τρέχοντα, ἡ ὁποία περίστασις μᾶς ἔκαμε καὶ ἡμᾶς νὰ τρέξωμεν νὰ κάμωμεν ὅποιανδήποτε ἐξοικονόμησιν διὰ νὰ σηκώσωμεν τὰ ὄπλα.
- ἐρ. Ὁ κύριος Μαυροκορδάτος ἐλάβετε ποτὲ αἰτίαν νὰ τὸν ἐνταμώσητε εἰς Γραμποῦσαν.
- ἀπ. Μάλιστα ἐνόσφ ἦτον ἐκεῖ, εἴμεθα μαζί.
- ἐρ. Ἦτον γνωστὸν εἰς τὸν κύριον Μαυροκορδάτον τὰ ὅσα διέτρεξαν ἐκεῖ μεταξὺ Κρητῶν καὶ τοῦ Κομποδόρου.
- ἀπ. Μάλιστα· καὶ ἐκοινοποιήθησαν πρὸς αὐτὸν τὰ ἕως τότε διατρέξαντα ἔγγραφα μεταξὺ τοῦ Κομποδόρου καὶ τῶν Κρητῶν.
- ἐρ. Ἐμβήκατε ποτὲ εἰς τὴν θάλασαν διὰ ἐμπόριον.
- ἀπ. Ὁχι, εἰς τὴν Κωνσταντινούπολιν ἤμουν ἔμπορος καὶ λίαν ἐχόμενος.
- ἐρ. Εἶχατε εἰς καμμίαν γολέταν ἐνοχήν.
- ἀπ. Μάλιστα εἰς μίαν γολέταν ὀνομαζομένην Περικλῆς, ἡ ὁποία κατήνησε πειρατικῆ· εἶχα καὶ εἰς ἄλλην, ἡ ὁποία δὲν ἦτον τῆς Γραμπούσης.
- ἐρ. Πότε ἐμεθέξατε εἰς αὐτὴν τὴν γολέταν.
- ἀπ. Εἰς τὸ 1826 περὶ τὸν Φεβρουάριον, προεδρεύοντος τοῦ κυρίου Κουντουριώτου, εὐρέθημεν ἠναγκασμένοι, ὅσοι Κρήτες εὐρισκόμεθα εἰς Ναύπλιον μὲ κατάστασιν ὅποσων, διὰ νὰ ἀγοράσωμεν τὴν γολέταν ταύτην συνεισφέροντες ἕκαστος τὸ κατὰ δύναμιν ἐπὶ σκοπῷ τοῦ νὰ προμηθεύῃ τὸ φρούριον τῆς Γραμπούσης ἀπὸ τροφᾶς καὶ ὅσα ἄλλα κατὰ καιροὺς ἤθελε στέλλει ἡ Διοίκησις. Διότι ἐκινδύνευσε νὰ χάσωμεν τὸ φρούριον ἀπὸ τροφᾶς πρὸ ὀλίγων ἡμερῶν καὶ μολονότι ἡ Διοίκησις τότε μᾶς εἶχε δώσει τετρακόσια κιλὰ σιτάρι, τὸ ὁποῖον καὶ ἐφορτώσαμεν εἰς τοῦ Σκορδῆ Ψαρια-

νοῦ τὸ μίστικον, τὸ ὁποῖον καὶ ἔκαυσεν ὁ Παυλοῦκης². Μὲ τὸ νὰ μὴ τοῦ ἔδιδε τὸν ναῦλον ἢ Διοίκησις νὰ ὑπάγη, ἐκάθησεν εἰς Ναύπλιον ἕνα ἡμισυ μῆνα καὶ ἐβιάσθην νὰ τὸ πληρώσω ἐγὼ διὰ νὰ ὑπάγη, δηλ. νὰ τὸ ἐξοικονομήσω αὐτὴ ἢ αἰτία μᾶς ἠνάγκασε ν' ἀγοράσωμεν τὴν γολέταν ταύτην διὰ νὰ βοηθήσωμεν τὴν Γραμπούσαν.

ἐρ. Ἥξεύρετε αὐτὴ ἢ γολέτα ν' ἀτάκτησε ποτέ.

ἀπ. Μάλιστα κατὰ πρῶτον ἔμαθα ἐν Νάξῳ ὅτι ἠτάκτησεν εἰς ἕνα γαλλικὸν πλοῖον καὶ εἰς ἄλλο τσεριγῶτικο. Ἐκεῖ μάλιστα εὐρισκόμενος ἔμαθα ὅτι καὶ ὁ καπιτάνιος τῆς Κάσιος Ἀντώνιος Ἐλιοῦ ἦλθε διὰ νυκτὸς καὶ ἐπῆρε τὴν φαμίλιαν του, τὴν ὁποίαν εἶχεν ἐκεῖ, καὶ ἀνεχώρησαν διὰ Κάσον ἢ Κάρπαθον, ὅπου εἶχε καὶ τὴν γολέταν αὐτήν. Ἐγὼ τότε, ἀφοῦ ἔμαθα αὐτὰ τὰ συμβάντα, διεμαρτυρήθην κατὰ τοῦ καπιτάνου τῆς εἰς τὴν Ἐφορίαν τῆς Νάξου, τὴν ὁποίαν παρεκάλεσα νὰ στείλῃ αὐτὴν τὴν διαμαρτύρησιν εἰς τὴν Ἐπιτροπὴν τῶν Κασίων, ἢ ὁποία ἦτον ἐκεῖ τότε, μέλος τῆς ὁποίας ἦτον καὶ ὁ Νικόλαος Γιούλιος ὅστις εὐρίσκεται ἐδῶ, διὰ νὰ λάβῃ τὰ μέτρα νὰ συλλάβῃ τὸν καπιτάνον διὰ νὰ ληφθοῦν τὰ γρόσια ὅπου ἐπῆρε νὰ δοθοῦν εἰς τοὺς τόπους των. Περὶ τῆς αὐτῆς καταχρήσεως ἐπληροφόρηθην τότε καὶ ἀπὸ γράμματα τοῦ Συμβουλίου τῆς Γραμπούσης, σφάλλω λέγω Ἐπιτροπῆς³.

ἐρ. Αὐτὴ ἢ γολέτα εἰς ποῖον τόπον ἠγοράσθη.

ἀπ. Εἰς τὸ Ναύπλιον.

ἐρ. Μὲ ποῖα μέσα ἐκάματε τὴν ἀγορὰν τῆς γολέτας καὶ μὲ ποῖον τρόπον ἐπληρώσατε τὸν ναῦλον τοῦ ψαριανοῦ μιστικου.

ἀπ. Ὅσον διὰ τὸ μίστικον ἐδανείσθην μὲ ἰδιαίτερόν μου κρῆδιον ἀπὸ τὸν Ξένον καὶ ἄλλους· ἐπλήρωσα τὸν ναῦλον καὶ ἀκολούθως τὸν ἔλαβα ἀπὸ τὸ Ταμεῖον καὶ ἐσηκούσθην μὲ τοὺς κρεδιτόρους μου·

2. Ὁ μαρκήσιος Παυλοῦκι (Paulucci) διετέλεσεν ἀρχηγὸς τῆς αὐστριακῆς ναυτικῆς μοίρας εἰς Ἀνατ. Μεσόγειον ἀπὸ τοῦ 1824 μέχρι τοῦ Δεκ. 1826. Κατὰ τὴν διάρκειαν τῆς ὑπηρεσίας του διεκρίθη διὰ τὴν ἐπιδειχθεῖσαν ἔναντι τοῦ ἐλληνικοῦ ἀγῶνος ἐχθρότητά του καὶ τὴν δίωξιν τῶν Ἑλλήνων καταδρομέων, εἰς τοὺς ὁποίους δὲν ἀνεγνώριζε τὸ δικαίωμα νηοψίας. Ὁ Παυλοῦκι ἀντικατεστάθη ὑπὸ τοῦ κόμητος Δάνδολο (Dandolo).

3. «Διοικητικὴ Ἐπιτροπὴ Κρήτης» ἐκαλεῖτο ἢ μετὰ τὴν κατάληψιν τῆς Γραμπούσης (2/14 Αὐγ. 1825) ἐκπροσωποῦσα τὴν ἀνωτάτην ἡγεσίαν τῆς μεγαλονήσου ἀρχῆς, ἢ ὁποία ἔδραν εἶχε τὴν Γραμβοῦσαν. Μέλη τῆς 3μελοῦς ταύτης Ἐπιτροπῆς διετέλεσαν (19 Αὐγ. 1825) οἱ Γ. Καλλέργης, Π. Ζερβουδάκης καὶ Κ. Κριτοβουλίδης (Π. Κ ρ ι ἄ ρ η, ἔ. ἄ. σ. 541). Μετὰ τινος μῆνας μέλη τῆς Ἐπιτροπῆς ἦσαν (13 Μαρτ. 1827) οἱ Κ. Κριτοβουλίδης, Ἀνδρ. Κριαράκης καὶ Δημ. Μπογιατζόγλου (Π. Κ ρ ι ἄ ρ η, ἔ. ἄ. σ. 574).

διὰ τὴν γολέταν ἔδωσα ἐγὼ γρόσια χίλια διακόσια, ὁ Βερνάρδος χίλια πεντακόσια, ἐβάλαμεν δύο εὐαγγέλια καὶ ἓνα σταυρὸν εἰς τὸν Ξένον ὑποθήκην· ὁ σταυρὸς ἦτον τῆς Κρήτης καὶ ἐλάβαμεν διακόσια τάλλαρα, τὰ ὅποια τοῦ χρεωστοῦνται ἀκόμη καὶ τὰ πράγματα εὐρίσκονται εἰς χεῖράς του. Συνεισέφεραν καὶ ἄλλοι Κρήτες, ἄλλοι ἀπὸ πεντακόσια καὶ ἄλλοι ἀπὸ χίλια καὶ ὀλιγώτερα καὶ οὕτως ἐπληρώθη ἡ γολέτα αὕτη, ἡ ὅποια ἠγοράσθη διὰ γρόσια ἑννέα ἡμισυ χιλιάδες ἀπὸ κάποιον Γρηγοριάδην Κάσιον, ἀντιπρόσωπον τότε τῆς Κάσου.

ἐρ. Ἐπὶ ποῦ εἶχες τὰ μέσα νὰ κάμης αὐτὴν τὴν προσφορὰν.

ἀπ. Μάλιστα εἶχον, ἤμην ἀντιπρόσωπος ἔπαιρνα τὸν μισθόν μου, εἶχον καὶ τὸν ἀδελφόν μου, ὁποῦ ἔπιανε γρόσια τριακόσια τὸν μῆνα. Εἶχον καὶ ἕτερον ἀδελφόν, ὅστις ἦτο μικρέμπορος μὲ τοὺς ὁποίους εἶχον ἓνα πουγγὶ ὡς μικρότερος.

ἐρ. Πῶς ὀνομάζονται.

ἀπ. Ἰωάννης καὶ Σπυρίδων.

ἐρ. Τὸ πρᾶγμα αὐτὸ ὁποῦ ἐδόθη εἰς τὸν Ξένον πῶς εὐρέθη εἰς χεῖράς σου.

ἀπ. Τὸ ἐπῆρα ἀπὸ τὸ Ταμεῖον κατ' αἴτησιν τῶν Κρητῶν.

ἐρ. Πῶς ἦτον αὐτὸ τὸ πρᾶγμα εἰς τὸ Ταμεῖον.

ἀπ. Ἦτον εἰς τὴν Ὑδραν δοσμένον ἀπὸ τὴν τελευταίαν καταδρομὴν τῆς Κρήτης. Τὸ ἐζητήσαμε διὰ τῆς Διοικήσεως, τὸ ἔφερον εἰς Ναύπλιον καὶ τὸ παρέδωσε τὸ Ταμεῖον εἰς ἐμέ.

ἐρ. Δὲν ἦτον καὶ ἄλλα πράγματα.

ἀπ. Μάλιστα· ἄλλα μένανε καὶ ἄλλα ἐπωλήθησαν καὶ ἐπὶ δημοπρασίαις.

ἐρ. Εἰς τὴν πώλησιν ἐλάβατε μετοχὴν.

ἀπ. Μάλιστα.

ἐρ. Ποῖος τὸ ἔφερον αὐτὸ τὸ πρᾶγμα εἰς Ὑδραν, τί πρᾶγμα ἦτον καὶ ποῖος τὸ ἐκράτει καὶ εἰς ποῖον ἀνήκεν.

ἀπ. Παρεδόθη εἰς τὸν Τομπάζην ἀπὸ τὰ μοναστήρια ὡς Ἄρμωσθην ὄντα τότε εἰς Κρήτην. Ἀνήκον εἰς τὸ μοναστήριον Πρεβελίου, Ἀρκαδίου καὶ Ἀγίου Γεωργίου Ἐπανωσήφη. Ἦτον εἰς τὸ σπίτι τοῦ Τομπάζη εἰς Ὑδραν καὶ σταλμένα ἐκεῖ μὲ τὴν ἰδικὴν του γολέταν. Ἦτον διάφορα ἀσημικά, εὐαγγέλια ἀργυρά, σταυροί, δισκοπότηρα, κανδήλια, θυμιατά, πολυέλαιοι καὶ ἄλλα· ἦτον ἱερὰ ἄμφια πρόστυχα καὶ πολύτιμα. Εἰς τὴν τελευταίαν καταστροφὴν τῆς Κρήτης ζητήσαντες οἱ Κρήτες καράβια, διὰ τὰ ὅποια καὶ εἶχον στείλει ὡς ἐξήντα—ἑβδομήντα χιλιάδες γρόσια· διὰ νὰ ἀπαρτισθῇ ἡ ποσότης νὰ πληρωθοῦν δέκα καράβια τὸ Κοινὸν τῆς Ὑδρας

εἶχε συνάσει ἐδῶ τὰ πράγματα καὶ εἶχε πάρει ἀπὸ μῆνες ὅσα ἀσήμια ἐμποροῦσαν νὰ πωληθοῦν, τὰ ὅποια καὶ ἐπώλησαν εἰς ἐξοικονόμησιν τῶν караβιῶν τῶν δέκα⁴. Τὰ λείψανα τούτων μᾶς εἶχον ἔλθει εἰς Ναύπλιον.

ἐρ. Μὲ ποῖον εἶχες ἀλληλογραφίαν εἰς τὴν Γραμποῦσαν.

ἀπ. Μὲ τὸ Συμβούλιον καὶ ἐνίοτε μὲ κανέναν ἄλλον ἂν εἶχον δουλειές.

ἐρ. Ἀφοῦ ἠγοράσατε αὐτὸ τὸ πλοῖον μὲ ποῖα χαρτῖα τὰ ἐφωδιάσατε.

ἀπ. Ἐξετάθη τὸ πρᾶγμα ὅτι λογιῆς ἠκολούθησε καὶ ἡ Κυβέρνησις τὰ ἐφωδίασε μὲ γράμματα ἀποκλεισμοῦ.

ἐρ. Πῶς ἐμάθατε εἰς Νάξον, ὅτι αὐτὸ τὸ πλοῖον ἔκαμε κατάχρησιν.

ἀπ. Ἀπὸ τὸ Κονόμο τοῦ καπιτάνου τῆς διὰ τὴν οἰκογένειάν του καὶ ἀπὸ κάτι γράμματα ὅπου ἔλαβον τότε ἀπὸ Ἐπιτροπῆς.

ἐρ. Ἐκάματε ταύτην τὴν διαμαρτύρησιν διὰ νὰ δείξετε ὅτι δὲν ἐνέχεσθε εἰς τὴν κακὴν πρᾶξιν τοῦ πλοιάρχου.

ἀπ. Μάλιστα κατὰ διαταγὴν ὅμως ἐπλήρωσαν μερικὰ τάλλαρα εἰς τὴν Νάξον, ἄλλα ἐβάσταξαν, διότι ἐμβαίνοντες τότε εἰς τὴν γολέταν βιαίως κάμποσοι κάτοικοι τῆς Γραμπούσης καὶ ἐξεληθόντες ἔξω, ἀπήντησαν τὸ γαλλικὸν καράβιον, ἀπὸ τὸ ὅποιον ἐπῆραν κάμποσα τάλλαρα, τὰ ἔφεραν εἰς Γραμποῦσαν, ἔκαμαν διαφόρους ταραχὰς εἰς τὴν διανομὴν τῶν καὶ ἐπειδὴ ἦτον καὶ εἰς τὴν Νάξον μέτοχοι τῆς γολέτας, μ' εἶχον γράψει νὰ πληρώσω εἰς αὐτοὺς τὸ ἀνήκον

4. Πράγματι, ὁ Ἔμμ. Τομπάζης, ἀπειλουμένης τῆς Κρήτης δι' ὀλοσχεροῦς καταστροφῆς ὑπὸ τῶν ἀποβιβασθέντων αἰγυπτιακῶν στρατευμάτων, ἐζήτησε (3 Μαρτ. 1824) παρὰ τῆς Προσφωρινῆς Διοικήσεως ἐνισχύσεις. Συγκεκριμένως, σχεδιάζων τὴν πυρπόλησιν τοῦ ἐλλιμενισμένου εἰς Σούδαν αἰγυπτιακοῦ στόλου, ἐζήτησε τὴν ἀποστολὴν 15 ὑδραϊκῶν καὶ σπετσιωτικῶν σκαφῶν καὶ 2 πυρπολικῶν, ὡς καὶ στρατιωτικοῦ σώματος. Ἐναντι δὲ τῶν ἀπαιτουμένων διὰ τὴν ναύλωσιν τῶν σκαφῶν 100 χιλ. γροσίων, ἀπετέλλοντο εἰς Ναύπλιον μὲ τοὺς Ἄνδρ. Κριαράκη καὶ Στρατὴν Πελιβανάκη 50 χιλ. γρ. καὶ ἐκκλησιαστικὰ σκευὴ προερχόμενα ἀπὸ μονὰς τῆς Κρήτης. (Γακ. Τομπάζης, ἔ. ἀ. σ. 124.—Π. Κριαράκη, ἔ. ἀ. σ. 490 καὶ 494). Ἡ Κυβέρνησις, ἀναγνωρίζουσα ὅτι τὸ ποσὸν τοῦτο δὲν ἐξήρκει, ἐκάλεσε τὰς κοινότητας τῶν δύο ναυτικῶν νήσων, ὅπως συμπληρώσουν ἐξ ἰδίων διὰ τὴν ὀργάνωσιν τῆς ζητουμένης ναυτικῆς μοίρας, ἐπὶ τῇ ὑποσχέσει ὅτι θ' ἀπεζημιούντο αὐταὶ «εἴτε ἀπὸ τὸ δάνειον τῆς Λόντρας, εἴτε ἀπὸ τὰ χρέηματα τοῦ ἐθνικοῦ ταμείου...» (Π. Κριαράκη, ἔ. ἀ. σ. 492). Ἡ ἐκκλησις ὅμως αὕτη οὐδὲν ἀπέδωσε. Ἡ κοινότης τῆς Ὑδρας προέβη εἰς τὴν συμπλήρωσιν τοῦ ἀπαιτουμένου ποσοῦ διὰ τῆς ἐκποιήσεως μέρους τῶν ἀποσταλέντων ἐκκλησιαστικῶν ἀργυρῶν ἀντικειμένων. Τελικῶς ἐναυλώθησαν μόνον δέκα σκάφη, τὰ ὅποια ὑπὸ τὴν ἡγεσίαν τοῦ Γ. Σαχτούρη κατέπλευσαν εἰς Κρήτην περὶ τὰς τελευταίας ἡμέρας τοῦ Μαρτίου, ὅτε εἶχον ἤδη συντελεσθῆ ἡ αἰγυπτιακὴ προέλασις εἰς τὸ ἐσωτερικόν τῆς μεγαλονήσου καὶ ἡ ὑποταγὴ τῶν περισσοτέρων ἐπαρχιῶν. Περιορίσθησαν δὲ εἰς τὴν μεταφορὰν τοῦ ἀμάχου πληθυσμοῦ εἰς τὴν κυρίως Ἑλλάδα (Π. Κριαράκη, ἔ. ἀ. σ. 501).

- μέρος από τὰ χρήματα τὰ ὁποῖα κατὰ διαταγὴν τῆς Διοικήσεως τότε ἐσύναξα διὰ λογαριασμὸν τῆς Γραμπούσης.
- ἐρ. Ἐδώσατε καμμίαν εἶδησιν περὶ τούτου εἰς τὴν Διοίκησιν τῆς Ἑλλάδος.
- ἀπ. Δὲν πρέπει νὰ ἔγραψα, δὲν ἐνθυμοῦμαι. Ἐγραψα ὅμως εἰς τὴν Ἐπιτροπὴν τὴν ἐν Ναυπλίῳ τῆς Κρήτης, διότι αὐτὴ εἶχε τότε τὴν διεύθυνσιν τῶν Κρητικῶν πραγμάτων καὶ ἐγὼ εἰς αὐτὴν ἀναφερόμην.
- ἐρ. Τὶ ὄνομα εἶχεν ὁ καπιτάνος τῆς δευτέρας γολέτας ὁποῦ εἶχες.
- ἀπ. Μιχαὴλ Μαλανδράκης.
- ἐρ. Τὶ χαρτιὰ εἶχεν αὐτὴ ἢ γολέτα.
- ἀπ. Χαρτιὰ τῆς Διοικήσεως διὰ τὸν ἀποκλεισμὸν τῆς Κρήτης, τὰ ὁποῖα ἄρχιζαν ἀπὸ 24 Ἰουνίου καὶ ἐτελείωναν 24 Αὐγούστου. Ἀκολουθῶς μετὰ καιρὸν εἶχε εὐγάλει καὶ ἐμπορικὰ χαρτιὰ.
- ἐρ. Πότε εἶχεν εὐγάλει ἐμπορικὰ χαρτιὰ.
- ἀπ. Τὰ χαρτιὰ δὲν τὰ εὐγαλα ἐγὼ, διότι δὲν εὐρέθηκα ἐδῶ. Τὰ εὐγαλεν ἄλλος, μὰ μοῦ φαίνεται περὶ τὸν Δεκέμβριον.
- ἐρ. Ποῖος ἦτον αὐτὸς ὁ ἄλλος ὁποῦ εὐγαλεν αὐτὰ τὰ ἐμπορικὰ χαρτιὰ.
- ἀπ. Οἱ ἐδῶ ἀντιπρόσωποι τῆς Κρήτης.
- ἐρ. Ποῖος τοὺς ἔγραψε νὰ τὰ εὐγάλουν.
- ἀπ. Εἰσακούσθην μὲ τοὺς ἀντιπροσώπους, ἔγραψε καὶ ὁ ἴδιος καπιτάνος.
- ἐρ. Τὶ πρέζας ἔκαμεν αὐτὴ ἢ γολέτα ὄντας διωρισμένη διὰ τὸν ἀποκλεισμὸν.
- ἀπ. Ἐφέρθη πολλὰ τίμια, διότι ὁ καπιτάνος τῆς εἶναι ἐγνωσμένος ὡς πολὺ τίμιος ἄνθρωπος, ὑπέφερε μάλιστα ἀδίκως ἀπὸ γαλλικὰ πλοῖα καὶ ἀπελύθη ἔπειτα ἀποδειχθεῖσα ὁποῖα ἦτον. Βιασθεῖς ὅμως ὁ κυβερνήτης ἀπὸ τὰ ὁποῖα τῷ ἠκολούθησαν ἔξοδα χωρὶς νὰ ὠφελήσῃ τὸ παραμικρόν, κατέφυγεν εἰς Γραμπούσαν, ὅπου ἐπώλησεν εἰς κάποιον Βασίλειον Κινδύνην ἀπὸ τὸ ὁποῖον αὐτὸς εἶχε μέρος εἰς τὴν γολέταν, ἐν ὄγδοον τοῦ ὄλου, περὶ τὰ μέσα στοχάζομαι τοῦ παρελθόντος Σεπτεμβρίου μηνός. Ὁ Βασίλης δέ, ὡς μανθάνω ἀπὸ τὸν ἴδιον ἐσχάτως, δὲν ἄργησε νὰ διεγείρῃ τοὺς ναύτας, νὰ εὐγάλη τὸν κυβερνήτην τῆς ἔξω καὶ νὰ πάρουν τὴν γολέταν νὰ εὐγουν εἰς πειρατείαν, καθ' ὃν καιρὸν μάλιστα χαρτιὰ δὲν εἶχε, ὡς περασμένης τῆς προθεσμίας τῶν. Φθάσας ἐγὼ τότε εἰς Πόρον καὶ μαθὼν τὸ πρᾶγμα, διεμαρτυρήθην κατὰ τοῦ κυβερνήτου τῆς, διευθύννας τὴν διαμαρτύρησιν μου εἰς τὸ Κρητικὸν Συμβούλιον, τὸ ὁποῖον ὅμως δὲν εὐρέθη εἰς καιρὸν ἴσως νὰ τὴν ἐνεργήσῃ. Εἰς τὸ ταξίδιόν τῆς τοῦτο ἔμαθα ὅτι ἔκαμε τινὰς καταχρήσεις.
- ἐρ. Μὲ ποῖον μέσον οἱ καπιτάνοι ὁ πρῶτος καὶ ὁ δεῦτερος σὰς ἔδιδον λογαριασμὸν.

- ἀπ. Κανένα λογαριασμὸν δὲν ἔλαβα. Ἡθέλησα μάλιστα ἀμέσως νὰ τὴν πωλήσω καὶ τοῦτο δὲν ἠμπόρεσα νὰ τὸ κατορθώσω.
- ἐρ. Ποῦ ἦσουν εἰς τοῦτον τὸν καιρὸν.
- ἀπ. Εἰς Αἶγιναν, Πόρον, Κεχριάς, Ὑδραν κ.λ.π., καταγινόμενος εἰς τὴν ἐκστρατείαν τῆς Κρήτης.
- ἐρ. Ποῖος σᾶς ἔγραψε ἢ σᾶς εἰδοποίησε τὰς καταχρήσεις τῆς γολένας.
- ἀπ. Ἐσχάτως τὸν Μάρτιον εἰς τὰ Σφακιά ἐπληροφορήθην τὸ πρᾶγμα πῶς ἔτρεχεν ἀπὸ τὸν Βασίλειον Κινδύνην, καθὼς καὶ πρότερον ἐμάνθανον ἐκ διαλειμμάτων ἀπὸ τὸν ἕνα καὶ τὸν ἄλλον, καθὼς καὶ ἀπὸ τὸν ἴδιον κυβερνήτη της, ὅστις εὐρέθη εἰς Γραμποῦσαν μὲ τὰ στρατεύματα, τὰ ὁποῖα μετέφερον ἀπὸ τὸν Ἅγιον Νικόλαον καὶ Ἴον ἐκεῖ.
- ἐρ. Ὅταν ἦσουν εἰς τὴν Γραμποῦσαν τώρα ἐσχάτως πρὶν ἔλθουν οἱ Ἀμιράλιοι ἐκεῖ τί ἔκαμνες.
- ἀπ. Εἶχον ἀναχωρήσει ἀπὸ τὸν Πόρον μὲ τὸ ἰππικόν. Φθάνοντες εἰς Γραμποῦσαν εὐρήκαμε τὸ στρατόπεδον τοῦ Ἁγίου Νικολάου χαλασμένον ὀκτῶ ἡμέρας, κατὰ τὰς ὁποίας ἐστάθην ἐκεῖ ἑκαταγινόμεν ἄμαζι μὲ τοὺς ἄλλους διὰ νὰ ἐξοικονομήσωμεν τοὺς στρατιώτας καὶ μὲ τὸ ἰππικόν νὰ ὑπάγωμεν εἰς τὰ Σφακιά ὅπου μᾶς περιμεναν οἱ Σφακιστοί. Φθάσας ὁμοῦς ὁ Στέϊν εἰς τὴν στιγμὴν καθ' ἣν ἦτον καὶ κάμποσα στρατεύματα ἐμβαρκαρισμένα καὶ τὰ ἄλογα εἰς τὰ πλοῖα, ἀνετράπησαν τὰ σχέδιά μας.
- ἐρ. Διατί ἐπῆγες εἰς τὸ πλοῖον τοῦ ἀγγλικῆς ναυάρχου.
- ἀπ. Ἐστελλόμενος ἀπὸ τὸ Συμβούλιον καὶ τὴν θυσίαν ταύτην τὴν ἑκάμνα εἰς τὸν ἑαυτὸν μου χάριν τῆς ἐκστρατείας.
- ἐρ. Τί ἀντικείμενον εἶχεν ἡ ἀποστολή σου.
- ἀπ. Παρακλήσεις εἰς τὸν Κομμοδόρον ὡς ἀπὸ μέρους τοῦ Συμβουλίου, διὰ νὰ ἀναβάλλῃ τὴν ἱκανοποίησιν κατὰ τῶν κατοίκων τῆς Γραμπούσης ἐπὶ σκοπῶ νὰ μὴν ἐμποδισθῇ ἡ ἐκστρατεία μας.
- ἐρ. Ἐπειτα τί τέλος ἔλαβεν αὐτὴ ἡ μεσιτεία σου.
- ἀπ. Τὸ τέλος ἐστάθη ἔπειτα τραγικόν. Ἐπειτα ἀπὸ τὸν θάνατον τοῦ Ὑγκάρτου, ὅλα ἀνετράπησαν. Συνήργησα μολοντοῦτο νὰ θεραπευθοῦν μερικαὶ ἀπαιτήσεις τοῦ Κομμοδόρου καὶ παρακίνησα τοὺς ἀτάκτους νὰ φυλάττουν ὑπακοὴν εἰς τὸν Κυβερνήτην καὶ Κομμοδόρον.
- ἐρ. Πότε ἦλθεν ὁ Γάλλος Κομμοδόρος.
- ἀπ. Μαζὶ μὲ αὐτὸν τὸν Ἄγγλον.

- έρ. Τί όμιλίαν έκαμες με τον Γάλλον.
- άπ. Μου έπρότεινε τó όμοιον και αυτός καθώς και αυτός μάλιστα έφάνη τότε πολú συγκαταβατικός.
- έρ. Τί προτάσεις σάς έγιναν εκ μέρους των Κομποδόρων, τί μέτρα έπήρε τó Συμβούλιον και ποία ή γνώμη σας.
- άπ. Προτάσεις κατ' αρχή μās έγιναν, όποιαι έδόθησαν εις τον κύριον Μαυροκορδάτον, ό όποιος είχεν έλθει καθ' ήν ήμέραν μās έδόθησαν αυτάι αι προτάσεις. Τó Συμβούλιον παρεκάλει τον Κομποδόρον για να τās αναβάλη προς τó παρόν. Τα γράμματα όμως όλα και αι άποδείξεις έδόθησαν εις τον Μαυροκορδάτον. "Όσον τó κατ' έμέ, ή γνώμη μου ήτον πάντοτε δια τó όποιον και κατεγινόμενη να μη πειραχθή ή εκστρατεία, και δια τούτο παρεκάλουν τον Κομποδόρον και Συμβούλιον και τούς έντοπίους να φερθώσι με ύπακοήν δια να εξιλεώσωμεν αυτόν και εις τó τελευταίον στοχάζομαι κατά τί να συνεισέφερον.
- έρ. Διατί σε κράτησεν ό Κομποδόρος και πότε.
- άπ. "Ό Κομποδόρος δέν με εκραξε να με κρατήση. Γενομένης όμως μās έρευνης εις τó οίκημα, τó όποιον εις τήν κατασκευήν των καρτοτσίων έχρησίμεινε πρό χρόνων και γέμισμα αυτών από μαρούτην, από τó όποιον δέν έλλειπαν ποτέ διάφορα πολεμοφοδία, όπου έγώ είχαν βιασθή με τον θάνατον του "Υγκάρτου δια να περάσω και να κοιμηθώ δύο - τρεις νύκτες έσχάτως, γενομένης λέγω τής έρευνης εκείνης από τον "Αγγλον καπιτάνον τής φρουράς τής Γραμπούσης, και εύρεθέντων αυτών των πολεμοφοδίων, εξέλαβε τó πρᾶγμα ως δόλιον και εκράτησε τον εργάτην των καρτοτσίων "Ιωάννην Μιχαήλ και έμε τότε, ως εύρεθέντων των ρούχων των κοιμιστών μου εκεί και μερικά μου γράμματα, με τα όποια γράμματα με έστειλε μέσα.
- έρ. Τί γράμματα ήτον αυτά.
- άπ. Διάφορα, μερικά άνήκον εις τó άτομόν μου και άλλα εις τήν εκστρατείαν τής Κρήτης.
- έρ. Δέν εύρέθησαν εις εκείνο τó σπίτι και πράγματα κρυμμένα εις τήν γήν.
- άπ. Μάλιστα εύρέθηκαν, ως έπληροφορήτην έπειτα, από τούς καπιτάνιους Γάλλον και "Αγγλον.
- έρ. Τί πράγματα ήτον.
- άπ. Δέν ήξεύρω. Οι κτήτορες αυτών των πραγμάτων είναι γνωστοί και έμπορούν να εξετασθούν να δώσουν λόγον.
- έρ. Εις τήν γολέταν σου ήτον ένας από πλήρωμα ό Γρηγόρης Δαμαλάκης.

- ἀπ. Ὅχι, οὔτε εἰς τὴν μίαν οὔτε εἰς τὴν ἄλλην.
ἐρ. Καὶ εἰς τί πλοῖον ἦτον.
ἀπ. Δὲν ἤξεύρω, στοχάζομαι ὁμως (καθὼς ἄκουσα) ὅτι ἦτον μέτοχος εἰς τὴν γολέταν τοῦ Τομπάζη, τοῦ Θεοφάνη, εἰς μίαν γαλιόταν, ἴσως καὶ εἰς ἄλλα.
ἐρ. Ἡξεύρεις νὰ ἐπιάσθῃ εἰς τὸ Κάβο Σπάδα ἓνα τσιριγώτικον ἀπὸ τὴν γολέταν τοῦ Γρηγορίου Δαμαλάκη⁵.
ἀπ. Δὲν τὸ ἤξεύρω.
ἐρ. Ἐγνώριζες τὸν παπᾶ Γρηγόριον Δαμαλάκην.
ἀπ. Μάλιστα ὡς ὄπλαρχηγόν.
ἐρ. Ἡξεύρεις ἂν ἐνείχето εἰς πειρατικά.
ἀπ. Ἡξεύρω ὅτι, (λανθάνω - διορθώνω), ἐμάνθανα ὅτι ἐνείχето. Εἰς πόσα πλοῖα ὁμως καὶ πόσα κεφάλαια, δὲν ἤξεύρω.
ἐρ. Ἡ γολέτα τοῦ Τομπάζη δὲν ἐγύμνωσε μίαν γολέταν τσιριγώτικην;
ἀπ. Θετικῶς δὲν ἤξεύρω. Αὐτὴ ἐξεγύμνωσε πολλὰ στοχάζομαι.
ἐρ. Καὶ ἦσουν ὁ πρῶτος ὅπου ἐπροσπαθοῦσες διὰ αὐτὴν τὴν ἐκστρατεῖαν.
ἀπ. Ἦμουν ἓνας καὶ ἐγὼ καθὼς καὶ ἄλλοι Κρήτες.
ἐρ. Αὐτοὶ ἦτον εἰς Γραμποῦσαν.
ἀπ. Ἄλλοι ἦτον ἐκεῖ καὶ ἄλλοι ἐδῶ. Μὲ τοὺς ἐδῶ ἦμουν πάντοτε προσηλωμένος.
- Μὲ τὸ νὰ παρῆλθεν ἡ ὥρα, ἀναβάλλεται ἡ ἐξακολούθησις τῆς ἐρωταποκρίσεως ταύτης διὰ τὴν αὔριον, τὴν ὁποῖαν θέλει ὑπογράψῃ με ἄλλα πέντε ἔγγραφα τὰ ὁποῖα μᾶς παρέδωσε. Τὰ ἔγγραφα εἶναι τέσσαρα καὶ ὄχι πέντε. Καὶ μετὰ τὴν ἀνάγνωσιν ὑπογράφει.
- Ἰω. Γ. Γενατᾶς, Ἄ. Γιαννίτζης, Ἐμμ. Ἀντωνιάδης

Μὲ τὸ νὰ μᾶς διηύθυνε διὰ τῆς ἐπιστολῆς τῆς τῆς 4 Ἀπριλίου 1828 ἡ Προσωρ. Διοίκησις Πόρου τὸν Μαρτινιανὸν Περάκην, διετάξαμεν τὸν φρούραρχον νὰ τὸν παρουσιάσῃ εἰς ἐξέτασιν, ἀναβάλλοντες τὴν

5. Πρόκειται περὶ τοῦ σκάφους «*Ἐρμαφρόδιτος*» τοῦ ἐκ Κυθήρων καπ. Παναγ. Κοσάκη, τὸ ὁποῖον ἐλίστευθη (26 Ἰαν. 1827) πλησίον τοῦ ἀκρωτηρίου Σπάθα ἢ Σπάδα τῆς Κρήτης ὑπὸ τῆς γολέτας τοῦ παπᾶ Γρηγ. Δαμαλάκη. Ἀπὸ τὸ ἐπτανησιακὸν σκάφος ἠρπάγη φορτίον ἀξίας 30 χιλ. γροσίων (ΓΑΚ. Γεν. Γραμμ. φ. 55 ἔγγρ. 6/19 Ἀπρ. 1828). Ὁ Σταίνης εἰς τὴν ἐκθεσίῃ του πρὸς τὸν Καποδίστριαν ἐθεώρει τὸν Ἀντωνιάδην ὡς συνιδιοκτῆτην τῆς διαπραξάσης τὴν πειρατεῖαν γολέτας (Ἀρχ. Καπ. φ. 426), κατηγορίαν τὴν ὁποῖαν ἀπέκρουσεν ὁ τελευταῖος (βλ. ἀνωτ. σ. 111). Συμφώνως πρὸς τὴν ὑποβληθεῖσαν (19 Ἀπρ. 1828) εἰς τὸν Καποδίστριαν ἐκθεσίῃ τῆς Ἐξετ. Ἐπιτροπῆς, ὁ Γρηγ. Δαμαλάκης ἦτο μέτοχος πολλῶν πειρατικῶν σκαφῶν. (ΓΑΚ. Γεν. Γραμμ. φ. 55 ἔγγρ. 6/19 Ἀπρ. 1828.—Ἀρχ. Καπ. φ. 426).

δευτέραν ἐξέτασιν τοῦ κ. Ἐμμ. Ἀντωνιάδου εἰς ἄλλον προσδιορισθ-
σόμενον καιρόν. Τὴν 6 Ἀπριλίου 1828 καὶ ὥραν ἑβδόμην μετὰ μεσημ-
βρίαν.

3 *

Ἄρ. 6

Πρὸς τὸν Ἐξοχώτατον Κυβερνήτην τῆς Ἑλλάδος

Εἰς ἐκτέλεσιν τῆς Σεβ. Διαταγῆς τῆς Ἐξοχότητός σας ὑπ' ἄρ. 1331 καὶ ἡμέρας τριάκοντα Μαρτίου παρελθόντος, οἱ ὑποφαινόμενοι ἐνη-
σχολήθημεν ἀκριβῶς εἰς τὴν ἐξέτασιν τῶν ἐπτὰ κατηγορουμένων, δηλ.
τοῦ πατᾶ Γρηγορίου Δαμαλάκη, τοῦ Παναγιώτη Καλιτζάκη, τοῦ Ἰω-
άννου Δικτάκη, Ἰακώβου Σκανδάλη, Γεωργίου Λούπη, πατᾶ Μαρτι-
νιανοῦ Περάκη καὶ Ἰωάννου Κοντακξῆ.

Ἴδου τὸ ἀποβαῖνον

... Καθὼς ἀπὸ τὴν ἐκθεσιν τοῦ Κομποδόρου Στέϊν διεκρίθη ὁ κύριος
Ἐμμανουὴλ Ἀντωνιάδης σχεδὸν μέτοχος εἰς μίαν πειρατείαν, ἐζητή-
σαμεν ἀπὸ τὴν Ἐξοχότητά σας πληρεξουσιότητα νὰ ἔχωμεν τὴν δύ-
ναμιν νὰ τὸν κράζωμεν εἰς μίαν ἐρωταπόκρισιν καὶ εἰς τοῦτο παρεκι-
νήθημεν θεωροῦντες ὅτι ἐπαρουσίασε μίαν ἀναφορὰν εἰς τὴν Ἐξοχό-
τητά σας καὶ τοῦτο ἐνῶ ἡ ἐπιτροπὴ κατεγίνετο εἰς τὴν ἐξέτασιν τῶν
ἐν φυλακῇ. Εἰς τὴν ἐρωταπόκρισιν αὐτὸς ἦτον προητοιμασμένος καὶ
παρέδωκε τέσσαρα ἔγγραφα.

1. Ἐγγραφον τοῦ Κομποδόρου Στέϊν κατὰ τοῦ Ἐμμ. Ἀντωνιάδου.
2. Μετάφρασις αὐτοῦ εἰς τὸ ἑλληνικόν.
3. Διαμαρτυρικὸν γεγραμμένον ἐν Νάξῳ.
4. Ὅμοιον γεγραμμένον εἰς Πόρον.

Αὐτὸς λέγει τὸν ἀριθμὸν 1ον τὸν εἶχεν ἐπισυνάψει εἰς τὴν ὁποίαν
ἔδωσε προηγουμένως ἀναφορὰν πρὸς τὴν Ἐξοχότητά σας καὶ τὸν ὁποῖον
ὁ Γεν. Γραμματεὺς τὸν ἀνέστρεψεν, ὅθεν διὰ νὰ μὴν ἐνοχλῶμεν τὴν
Ἐξοχότητά σας με διεξοδικὴν ἐκθεσιν τῶν ἐγνωσμένων, κρίνομεν κα-
λὸν τὸ νὰ τὰ βάλωμεν εἰς κλάσεις καὶ νὰ τὰ σημειώσωμεν ὡς ἀκο-
λούθως :

1. Ὅτι αὐτὸς ἐστάθη ὁ ἀρχηγὸς εἰς τὴν ἐπιχείρησιν τῆς κυριεύσεως
τῆς Γραμβούσης ἀπὸ τοὺς Κρητάς, καθὼς ἐπιβεβαιοῦται ἀπὸ τὴν
ἐξομολόγησιν του.
2. Ὅτι αὐτὸς ἐστάθη ἕνας τῶν ἀρχηγῶν, οἱ ὅποιοι ἐπρόβλεπον διὰ
τὴν φρουράν της.

* ΓΑΚ, Γεν. Γραμμ. φ. 55 ἔγγρ. 6/19 Ἄρ. 1828.—Ἄρχ. Καπ. φ. 426 f. 49 κ.έ.

3. Ὅτι ἐστάθη ἀντιπρόσωπος τῆς Κρήτης εἰς τὸ Βουλευτικόν.
4. Ὅτι δις ἐπῆγεν εἰς τὴν Γαμβούσαν τὸν Αὐγουστον, τὸ τελευταῖον, δηλ. μερικὰς ἡμέρας πρὶν φθάσει ἐκεῖ ἡ Εὐρωπαϊκὴ Δύναμις.
5. Ὅτι τὸ Κοινὸν τῆς Γαμβούσης ἠγόρασε διὰ μέσου τοῦ Βερνάρδου καὶ τοῦ Ἀντωνιάδου μίαν γολέταν ἐπὶ σκοπῷ τοῦ νὰ μετακομίξῃ τὰ πολεμοφόδια εἰς τὴν φρουράν, εἰς τὴν ὁποίαν γολέταν εἶχε μερίδιον καὶ εἰς τὴν ὁποίαν ἦτο πλοίαρχος ὁ καπ. Ἀντώνιος.
6. Ὅτι αὐτὴ ἡ γολέτα ἔκαμε καταχρήσεις.

Δικαιολογήματα

- α. Ἐπρόσφερον αὐτὸς ἐν ἀντίγραφον διαμαρτυρικοῦ γεγραμμένον εἰς Νάξον, τοῦ ὁποίου τὸ πρωτότυπον ὁμολογεῖ, ὅτι ὑπάρχει εἰς ἐκεῖνο τὸ ἀρχίβιον ἐκδομένον τὴν 21 Σεπτεμβρίου 1826.
- β. Ὅτι δὲν ἔλαβε ποτὲ λογαριασμόν.

Παρατηρήσεις

- 1ον. Διατὶ αὐτὸς νὰ μὴν κοινοποιήσῃ τὴν διαμαρτύρησίν του εἰς τὴν Κυβέρνησιν.
- 2ον. Ὡν ἀντιπρόσωπος, διατὶ κατ' εὐθείαν, ὡς μὴ ἰδιώτης, δὲν ἔδωκε εἶδησιν τοῦ πραχθέντος εἰς τὴν Κυβέρνησιν.
- 3ον. Ὅμολογεῖ ὅτι δὲν ἐκοινοποίησεν εἰσέτι τὸ παραμικρὸν εἰς τὴν Κυβέρνησιν, ἀλλὰ τοῦ φαίνεται, καθὼς λέγει αὐτὸς, ὅτι ἔγραψεν εἰς τὴν Κρητικὴν Ἐπιτροπὴν, ἀπὸ τὴν ὁποίαν ἐξηρτᾶτο.
- 4ον. Ὅποια πίστις ἠμπορεῖ νὰ δοθῇ εἰς τὴν ἐκδοσιν τοῦ γεγονότος ἐν Νάξῳ διαμαρτυρικοῦ ; Ὅποια ἀσφάλεια ἠμπορεῖ νὰ δοθῇ ὅτι πραγματικῶς εἰς ἐκείνην τὴν ἐποχὴν ἔγινεν ;
- 5ον. Καὶ ἐὰν ὑποτεθῇ ὅτι εἶναι αὐτὸ ἀληθινόν, ὁποία ἐστάθη ἡ εἰς τὸ μετέπειτα διαγωγὴ του.
 - α. Κατέτρεξε τὸν πλοίαρχον ;
 - β. Ἠσφάλισε τὴν γολέταν ;
- Αὐτὸς λέγει ὅτι ποτὲ δὲν ἔλαβε λογαριασμόν.
- 6ον. Ἀντιφάσκει εἰς τὴν ἐξομολόγησιν τοῦ παπᾶ Μαρτινιανοῦ Περάκη, ὅστις λέγει ὅτι ἦτον παρὼν, ὅταν ὁ Ἀντωνιάδης ἐπώλησε τὴν γολέταν τοῦ Κοινοῦ τῆς Γραμβούσης εἰς τὴν Ἑρμιόνην. Οἱ ἀγορασταὶ ἐστάθησαν ὁ Βασίλειος Χάλης καὶ Σκανδάλης.
- 7ον. Πῶς λοιπὸν αὐτὸς εἶχε τὴν γολέταν ; Πότε ; Ἀπὸ ποῖον ;
- 8ον. Πῶς αὐτὸς τὴν ἐπώλησεν οὖσαν τοῦ Κοινοῦ ;
- 9ον. Τί ἔκαμεν τὰ χρήματα ;

7. Ὁμολογεῖ ὅτι κατεσκεύασεν ἄλλην γολέταν εἰς τὴν ὁποίαν εἶχε πλοίαρχον τὸν Μιχαὴλ Μαλανδράκη, ὡς αὐτὸς λέγει ἄνθρωπον τίμιον.

Παρατηρήσεις

- 1ον. Ἐὰν ἡ πειρατεία ἐνηργεῖτο, διατὶ νὰ ἀγοράσῃ ἄλλην γολέταν ;
2ον. Διατὶ νὰ ναυτολογήσῃ εἰς τὴν φωλεὰν τῆς πειρατείας ;

8. Λέγει αὐτὸς ὅτι ὁ Μαλανδράκης, μὴ ὑποφέρων πλέον τὰς συνεχεῖς κρατήσεις τὰς ὁποίας ὑπέφερον ἀπὸ γαλλικὰ πλοῖα, ἐπῆγεν εἰς τὴν Γραμβοῦσαν, ἐπώλησε τὸ μερίδιόν του εἰς κάποιον Βασίλειον Κυδώνην, ὁ ὁποῖος ἐπανεστάτησε τὸ πλήρωμα τῶν πειρατῶν, καὶ τὸ ὁποῖον μαθὼν εἰς Πόρον ἀπὸ αὐτόν, ἔκαμε ἐν ἄλλο διαμαρτυρικόν.

Παρατηρήσεις

- 1ον Ἐδῶ εἶναι μία ἀντίφασις, ὅτι ὁ Μαλανδράκης νὰ ἐτραβήχθῃ ἀπὸ τὸ καράβι, διατὶ ὁ Μαλανδράκης ἔφυγεν ἅμα ἔφθασεν ὁ Κομμοδόρος Στέιν.
2ον Ὁ Κυδώνης ἦτον ἓνας νεανίσκος ἀκατάστατος.
3ον Ἡ γολέτα εὐρίσκετο εἰς Γραμβοῦσαν, ὅταν ἔφθασεν ὁ Κομμοδόρος, κατὰ τὴν μαρτυρίαν τοῦ παπᾶ Μαρτινιανοῦ Περάκη· εἰς τὴν ἀφιξίν τοῦ Κομμοδόρου Στέιν, ἐζήτησεν ἀπὸ τὸ Συμβούλιον ἐνδεικτικὸν ὅτι αὐτὸς ἦτον μέτοχος εἰς τὴν γολέταν, διὰ νὰ ἀσφαλίσῃ τὸ μερίδιόν του. Ἐβεβαίωσεν ὁ παπᾶ Μαρτινιανὸς ὅτι ἔδωσε καὶ αὐτὸς τὴν ὑπογραφὴν του μὲ τὸ νὰ ἦτον τότε μέλος τοῦ Συμβουλίου.
4ον Ἄλλ' ἐὰν ὅ,τι ἀναφέρει εἶναι ἀληθινόν, τί ἔκαμε μὲ τὸ φθάσιμόν του μὲ τὸ ἱππικὸν εἰς τὴν Γραμβοῦσαν ;
5ον Ὁ Κυδώνης λέγει τὸν ἔγραψε καὶ μαθὼν ἔκαμε τὴν διαμαρτύρησιν, καὶ ὁποίαν διαμαρτύρησιν! καὶ διατὶ νὰ μὴν τὸ κοινοποιήσῃ εἰς τὴν Ἑλληνικὴν Διοίκησιν ἀπὸ Πόρον εἰς Αἴγιαν; Μήπως ἦτον κανὲν μεγάλον διάστημα ;
9. Ὁμολογεῖ ὅτι τοῦ ἦτον γνωστόν, ὅτι οἱ Γραμβουσιανοὶ εἶχον πλουτίσει ἀπὸ τὴν πειρατείαν καὶ ὅτι οἱ ἀντιπρόσωποι, τῶν ὁποίων ἦτον μέλος, ἐπροσπάθησαν εἰς τὸ νὰ γένῃ μία συνεισφορά, διὰ νὰ ἐπιχειρισθοῦν τὴν ἐκστρατείαν.

Παρατηρήσεις

- 1ον Ὁφελήθη λοιπὸν ἀπὸ τὰ κλεψιμαῖα καὶ αὐτὸ εἶναι ὁμολογούμενον.

- 2ον Δηλοῦται ἀπὸ τὴν μαρτυρίαν τοῦ Μαρτινιανοῦ, Σκανδάλη καὶ Δαμαλάκη, ὅτι αὐτὸς ἐπῆγεν εἰς τὴν Γραμβοῦσαν μὲ τὸν Οἰκονόμον κατὰ τὸν Αὐγουστον διὰ νὰ ἐκτελέσουν τὴν συνεισφορὰν.
- 3ον Δηλοῦται ἀπὸ τὰς μαρτυρίας Δαμαλάκη καὶ τοῦ Μαρτινιανοῦ, ὅτι ὁ Ἰωάννης Χάλης ἦτον συναχτής.
- 4ον Ἐὰν ἀπὸ τὴν συνεισφορὰν ὠργανίσθη τὸ ἱπικὸν καὶ ἀρχηγὸς ἦτον ὁ Ἀντωνιάδης, οἱ συναχταὶ ἄρα ἦτον εἰς ἀνταπόκρισιν μὲ τὸν Ἀντωνιάδην.
10. Δηλοῦται ἀπὸ τὰς μαρτυρίας τῶν 6 κατηγορουμένων, ὅτι ὁ Ἀντωνιάδης ἦτον στενὸς φίλος τῶν δύο ἀδελφῶν Χάλη, Ἰωάννου καὶ Βασιλείου, καὶ πλεόν συνεπαρχιώτης των.
11. Δηλοῦται ἀπὸ τὰς ἰδίας μαρτυρίας, ὅτι ὁ Ἀντωνιάδης συγκατῶκει μὲ τοὺς ἰδίους, ἐξὸν κατὰ τὰς τελευταίας ὥρας μετὰ τὸ φθάσιμον τοῦ Μαυροκορδάτου, ὅταν ἐπῆγε νὰ κατοικήσῃ εἰς τὸν Ἰωάννην Μιχαὴλ ἐργάτην τῶν φουσεκίων.
12. Δηλοῦται ἀπὸ τὰς ἐξ εἰρημένας μαρτυρίας, ὅτι οἱ δύο ἀδελφοὶ Χάλη ἐστάθησαν οἱ πρῶτοι καὶ τελευταῖοι λησταί.
13. Δηλοῦται ὅτι ὁ Βασίλειος κατεστάθη ἀρχιστράτηγος εἰς τὴν ἄφιξιν ἐκεῖ τοῦ Ἀντωνιάδου καὶ ὅτι ὁ Ἰωάννης ἦτον ὁ Πρόεδρος τοῦ Συμβουλίου.
14. Δηλοῦται προσέτι ἐξ ἰδίας του ἐξομολογήσεως, ὅτι εἰς τὸ οἶκημα τοῦ ἐργάτου, ὅπου ἐκοιμᾶτο ὁ Ἀντωνιάδης, εὐρέθη πρᾶγμα κεκρυμένον καὶ ἐκ τούτου ἐκρατήθη.
15. Δηλοῦται ἐξ ἰδίας του ἐξομολογήσεως, ὅτι ὑπῆρχεν ὁ διερμηνευτὴς ἀπὸ μέρους τῶν Γραμβουσιανῶν εἰς τὸν Κομμοδόρον περὶ τῆς παραδόσεως τοῦ φρουρίου.

Ἐκ τούτων ὄλων τῶν ἐξαγομένων ἀνακαλύπτεται ὅτι ὁ Ἀντωνιάδης ἐφάνη συνένοχος εἰς τὰς πειρατικὰς πράξεις. Ἀπὸ τὴν ἐξωτερικὴν κατάστασιν ἐξάγει ἡ ἐπιτροπὴ προσέτι :

1. Ὅτι ὁ κ. Τομπάζης εἰς τὴν καταστροφὴν τῆς Κρήτης καὶ τὴν ἐκεῖθεν ἀναχώρησίν του ἔλαβε πολύτιμα σκευὴ ἐκκλησιαστικὰ ἀπὸ ναοὺς καὶ μοναστήρια.
2. Ὅτι αὐτὴν τὴν σημαντικωτάτην ὑποθήκην ἐκόμισεν εἰς Ὑδραν.
3. Ὅτι ἐν μεγάλῳ μέρει ἐπωλήθη πρὸς παρασκευὴν πλοίων. Ποῖος ἐδιώρισε, πῶς ἐπωλήθησαν, τί ἐπωλήθη, ποῖοι εἰσὶν οἱ ἀγορασταί ;

4. Ὅτι τὰ λείψανα τῆς αὐτῆς ὑποθήκης ἐμβῆκαν εἰς τὸ Ἐθνικὸν Ταμεῖον.
5. Ὅτι αὐτὰ ἔλαβεν ὁ Ἀντωνιάδης καὶ εἰς πώλησιν καὶ ἐνέχυρα ἐμεταχειρίσθη. Ὁ Ξένος ἔχει ἐνέχυρον.

Ἄξιον ἐρεῦνης εἶναι τὸ ἀντικείμενον τοῦτο.

Ἐξοχώτατε, ἔχομεν τὴν τιμὴν νὰ ὑποσημειούμεθα μὲ σέβας βαθύτατον.

Ἐν Αἰγίνῃ τῇ 19 Ἀπριλίου 1828.